

**LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n
ja
Rakennusliitto ry:n**

**LVI-toimialan
TYÖEHTOSOPIMUS**

2011–2012

(9.3.2011–29.2.2012)

**Talotekniikka-alan LVI-toimialan
työehtosopimus 2011–2012**

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
Lönnotinkatu 4 B, 00120 Helsinki
Puh. 020 743 5750
www.lvi-tu.fi

Rakennusliitto ry
Siltasaarenkatu 4, 00530 Helsinki
Puh. 020 774 003
www.rakennusliitto.fi

Jakelu ja myynti:

Suomen Rakennusmedia Oy
PL 381, 00131 Helsinki
Unioninkatu 14
00130 Helsinki
Puh. 09 12 991, fax 09 1299 277
www.rakennusmedia.fi

Tapals Oy
Lönnotinkatu 4 B, 00120 Helsinki
Puh. 020 743 5750
www.tapals.fi

ISBN 978-952-5785-93-7 (painettu)
ISBN 978-952-5785-94-4 (pdf)

Taitto: DTPage Oy
Paino: Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2011

SISÄLLYSLUETTELO

TYÖEHTOSOPIMUS 2011–2012	11
1 § SOPIMUKSEN SOVELTAMISALA.....	11
2 § TYÖEHTOSOPIMUKSEN LIITTEIDEN NOUDATTAMINEN	11
3 § TYÖRAUHAVELVOITE	12
4 § PAIKALLINEN SOPIMINEN	12
5 § TYÖSUHDE	13
Työsuhdeturva	14
Lomauttaminen.....	14
Irtisanominen	15
Vähentämisjärjestys.....	15
Työhönottopaikat.....	15
6 § TYÖAIKAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET.....	15
1. Työviikko ja työvuorokausi	15
2. Säännöllinen työaika	15
3. Työajan säännönmukainen sijoitus, vapaapäivät.....	16
4. Poikkeavasta työajasta maksettava korvaus.....	16
5. Tautot.....	17
6. Työvuoroluettelot, työajan siirtäminen	17
7. Paikallinen sopiminen työajoista	18
8. Arkipyhäkorvaus.....	19
9. Itsenäisyyspäivän palkka	19
10. Ylityö.....	20
11. Ylitöiden enimmäismäärät.....	21
12. Odottamattomat työt.....	21
13. Hälytysluontoinen työ.....	21
14. Varallaolo	22
15. Kehityskeskustelut	22
16. Ammatillinen koulutus	22
17. Työajan lyhennys	22
7 § TYÖPALKAT.....	24
7.1 Palkkaustavat	24
7.2 Aikatyö.....	24
7.2.1 Henkilökohtainen aikapalkka	24
7.2.2 Erityistyölisä	24
7.2.3 Henkilökohtainen kokonaisansio.....	24
7.2.4 Henkilökohtaisen aikapalkan perusteena olevat perustuntipalkat.....	25
Perustuntipalkat 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta	25

7.2.5	Kuukausipalkka	25
7.2.6	Erikoislisät	26
7.3	Nuoret työntekijät	26
7.4	Työntekijän työkyvyn vaikutus vähimmäispalkkoihin	26
HENKILÖKOHTAISTA AIKAPALKKAUSTA KOSKEVA LIITE, Liite 1		27
TALOTEKNIikka-ALAN AIKAPALKKAUSJÄRJESTELMÄ		27
	Johdanto	27
	Työntekijän palkkaryhmän määräytyminen	27
	Tehtävien vaativuusryhmittelyn ja palkkaryhmittelyn käytännön toteutus	27
	Henkilökohtaisen palkanosan määrittäminen	28
	Tehtävien vaativuusryhmittelyn määritelmät	29
	Arviointimatriisin soveltaminen	30
	Eryisiä määräyksiä	31
	Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän käyttöönottoon liittyviä määräyksiä	31
8 §	KESKITUNTIANSIO	32
9 §	ODOTUSAIKA JA SEN KORVAUS	33
10 §	LISÄT JA NIIDEN MAKSUPERUSTEET	33
	10.1 Ammattitutkintolisä	33
	10.2 Eryitystyölisä	34
11 §	MATKAKUSTANNUKSET	34
	Ateriakorvaus	34
	Matkalippukorvaus	35
	Matka-aikakorvaus	35
	Matkatyöt ja päivärahat	35
	Työ ulkomailla	37
12 §	TUNTIKORTIT	39
13 §	PALKANMAKSUPÄIVÄ	39
14 §	VUOSILOMA	40
LOMAPALKKASOPIMUS 2005, Liite 2		42
15 §	SAIRAUSAJAN PALKKAA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ	45
	Lakisääteinen lääkärintarkastus	47
	Muut lääkärintarkastukset	47
16 §	TYÖTURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET	48
17 §	SOSIAALITILAT	49
18 §	SUOJAAATETUS	49
19 §	LUOTTAMUSMIEHET	50
20 §	ERIMIELISYYDET JA NIIDEN RATKAISEMINEN	50
21 §	TYÖVÄLINEET	50
22 §	AMMATTIYHDISTYSJÄSENMAKSUJEN PERIMINEN	50

23 § ERINÄISIÄ KORVAUKSIA.....	51
1. Kunnallisista tehtävistä aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen.....	51
2. Henkilökohtaisten merkkipäivien viettäminen palkallisina vapaapäivinä	51
3. Kutsunnasta aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen	51
4. Reserviharjoitusajan palkka	51
5. Omaisten kuolemantapaukset	51
6. Korvausten määrä ja korvausten saajat	52
7. Harjannostajaistilaisuudet	52
24 § RYHMÄHENKIVAKUUTUS	52
25 § SOPIMUKSEN VOIMASSAOLOAIKA.....	52

TALOTEKNIikka-ALAN LVI-TOIMIALAN TYÖEHTOSOPIMUKSEN ALLEKIRJOITUSPÖYTÄKIRJA .....

1 VOIMASSAOLO JA MUUTOKSET	53
2 PALKANKOROTUKSET	53
Kuukausipalkat	54
Sovittuja kuukausipalkkoja korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen 2,55 %	54
TYÖEHTOSOPIMUKSEN SUORITUSSIDONNAISET PALKAT	54
Palkkiopalkkaustyöt	54
Työehtosopimuksen lisät	55
Putkieristysalan työkalukorvaus.....	55
Etumieslisä putkiala ja lvi-ala.....	55
Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus.....	55
3 TYÖEHTOSOPIMUKSEN TEKSTIMUUTOKSET	55
4 ULKOMAALAISEN LVI-ASENTAJAN PALKKARYHMITTELY	56
5 AMMATTITUTKINNOT JA PALKKARYHMITYS.....	57
6 TYÖRYHMÄT	57
Putkiasennusalan urakkahinnoittelu	57
Palkkausjärjestelmätyöryhmä.....	57
IV-alan suorituspalkkaustyöt.....	58
Työaikaohjaustyöryhmä	58
Työkyvyn ylläpitäminen ja sairauspoissaolojen hallinta	58
Yrityskohtaisia palkkausjärjestelmiä kehittävä työryhmä	59
Työllisyyden edistäminen ja talousrikollisuuden vastustaminen.....	59
7 SUOSITUS HARMAAN TALouden TORJUMISEKSI	60
8 TYÖEHTOSOPIMUKSEN SOVELTAMISTA KOSKEVIEN ASIOIDEN SELVITTÄMINEN	61
9 MENETTELYTAPAMÄÄRÄYKSIÄ.....	61
10 MATKAKUSTANNUSTEN KORVAUKSET.....	61
11 KESKUSJÄRJESTÖJEN TEKEMÄT SOPIMUKSET	61
12 TYÖEHTOSOPIMUKSEN KEHITTÄMINEN SOPIMUSKAUDEN AIKANA.....	62
13 PÄÄLUOTTAMUSMIESTEN YHTEYSMIES.....	62
14 LUOTTAMUSMIES	63
15 TYÖ ULKOMAILLA.....	63

16	SUOSITUS TYÖSSÄOPPIMISEN TOTEUTTAMISESTA.....	63
17	PUTKIERISTYSALAN TYÖKALUKORVAUS.....	64
18	PYÖRISTYKSET	64
19	PÖYTÄKIRJAN PÄTEVYYS JA ALLEKIRJOITTAMINEN.....	65

YLEISSOPIMUS, Liite 3 .....

1	Luku	YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ	66
		Lähtökohtia.....	66
		Perusoikeudet	66
		Työnjohto-oikeus.....	66
		Ennakoilmoitus työtaisteluista	66
		Soveltamisala.....	67
		Organisaatio- yms. muutokset.....	67
		Lakiviittaukset	67
2	Luku	YHTEISTOIMINTA TYÖPAIKALLA.....	67
		Kehittämistoiminta	67
		Yhteistoiminnan toteuttaminen	68
		Tyky-toiminta	68
3	Luku	YHTEISTOIMINTATEHTÄVÄT JA YHTEISTOIMINTA- ORGANISAATIOT	69
3.1		Luottamusmiehiä koskevat määräykset	69
		Valitseminen	69
		Tehtävät	70
		Neuvottelujärjestys.....	70
3.2		Työsuojelua koskevat määräykset	70
		Tehtävät	70
		Asiamies	71
		Toimikunta.....	71
		Soveltamisalan rajoitus	71
3.3		Ilmoitukset	72
4	Luku	LUOTTAMUSMIESTEN JA TYÖSUOJELUVALTUUTETUN SEKÄ TYÖSUOJELUASIAMIEHEN ASEMAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET	72
4.1		Vapautus työstä ja ansionmenetyksen korvaaminen	72
		Vapautus	72
		Luottamusmiehen ajankäyttö.....	73
		Päälouottamusmiehelle maksettava erilliskorvaus.....	73
		Työsuojeluvaltuutetun ajankäytön laskeminen	74
		Ansionmenetyksen korvaaminen	75
		Työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus.....	75
4.2		Asema	75
		Työsuhde.....	75
		Toimitilat	75
		Palkka- ja siirtosuoja.....	76
		Ammattitaidon ylläpitäminen.....	76
4.3		Työsuhdeturva	77
		Taloudelliset ja tuotannolliset irtisanomisperusteet.....	77

	Yksilösuoja.....	77
	Ehdokassuoja.....	77
	Jälkisuoja.....	77
	Korvaukset.....	78
4.4	Varamiehet.....	78
5 Luku	TYÖNANTAJAN TIEDOTTAMISVELVOITTEET	78
	Palkkatilasto- ja henkilötiedot.....	78
	Tiedot työkannasta ja ulkopuolisesta työvoimasta	79
	Työaikakirjanpito.....	79
	Tietojen luottamuksellisuus.....	79
	Säädökset.....	79
	Yritystä koskevat tiedot.....	79
	Salassapitovelvollisuus.....	80
6 Luku	HENKILÖSTÖN KESKINÄINEN TIEDOTUSTOIMINTA JA KOKOUSTEN JÄRJESTÄMINEN	80
7 Luku	KOULUTUS	81
7.1	Ammatillinen koulutus	81
7.2	Yhteinen koulutus.....	81
7.3	Ay-koulutus, työsuhteen säilyminen ja ilmoitusajat.....	82
7.4	Korvaukset	83
7.5	Sosiaaliset edut.....	83
8 Luku	ULKOPUOLISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ.....	83
9 Luku	VOIMASSAOLO.....	85
	SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET	86
1 §	SUORITUSPALKAT.....	86
	Putkiala.....	86
	6. Ulosmaksu- ja takuupalkat	87
	Normiajoitetut putkityöt ja putkieristysalan urakkatyöt.....	87
	Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)	87
	Putkieristysala	88
2 §	SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET	88
	Putkiala.....	88
	A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset	88
	B. Normiajoitettuja urakkatöitä koskevat lisämääräykset	90
3 §	ETUMIESLISÄ	92
	PUTKIALA.....	92
	Etumiehen tehtävät työmaalla.....	92
	PUTKIASENNUSALAN URAKKAHINNOITTELU 2011	94
	PUTKIALAN NORMIAJAT RAKENNUSTYÖMAIDEN PUTKITÖILLE.....	94
1 §	YHTEISET MÄÄRÄYKSET.....	94
	Mom. 1. URAKKASUMMA SUORASSA JA OSAURAKKA- PALKKAUKSESSA	94
	Mom. 2. YLEISET NORMIAIKARAJAT.....	94
	Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt.....	94
	Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt.....	95
	Mom. 3. YLEISET MÄÄRÄYKSET	95

	Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset	95
	Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhteelliset	96
	Kohta 3 Kytännät	96
	Kohta 4 *Purkutyöt	98
	Kohta 5 Sarjatyöt	98
	Kohta 6 Esivalmistelut	98
	Kohta 7 Muut työt ja haittatekijät	99
	Kohta 8 Normiaikalisän valinta	100
Mom. 4.	MITTAUS	100
	Kohta 1 Putkien mittaus	100
	Kohta 2 Kojeiden mittaus	100
	Kohta 3 Sprinklerilaitosten mittaus	101
2 §	PUTKIASENNUS	101
Mom. 1.	METALLIPUTKET	101
Mom. 2.	HITSATTAVAT TERÄSPUTKET	102
Mom. 3.	KUPARIPUTKET JA KOMPOSIITTIPUTKET	103
Mom. 4.	TAPUISAT PUTKET (KIEPPEINÄ TOIMITETUT)	103
Mom. 5.	VALURAUTAISET VIEMÄRIPUTKET JA PAINEMUHVIPUTKET	104
Mom. 6.	ERISTYSELEMENTIT JA SISÄPUTKET	104
	Eristyskaivot	104
	*Avattavien elementtien asennus (AS-elementit tai vast.)	107
Mom. 7.	HST- JA RST-VIEMÄRIT MUHVILIITOKSIN SEKÄ MUOVISET VIEMÄRILIITOSTAVASTA RIIPPUMATTA, PAINEMUHVIPUTKET JA *PÖLYNIMURIPUTKISTOT	108
Mom. 8.	*MUOVIPUTKET EI VIEMÄRIKÄYTTÖÖN EIKÄ PÖLYNIMURIKÄYTTÖÖN	109
Mom. 9.	RAUTARAKENNETYÖT	110
	Kiinto- ja ohjauspisteet	110
3 §	KOJEIDEN ASENNUKSET	111
Mom. 1.	*LÄMMINVESI- JA HÖYRYKATTILAT, LÄMMINILMAKEHITTIMET SEKÄ LAUHDUTTIMET	111
Mom. 2.	LÄMMÖNSIIRTIMET JA VALMIIT LÄMMÖNJAKOKESKUKSET	112
Mom. 3.	PAISUNTA-ASTIAT	112
Mom. 4.	LÄMMITTIMET (*sähkö- tai IV-urakkaan kuuluvat)	113
	*Normiajat lattialämmitysputkistoille	113
Mom. 5.	*LÄMMINILMAKOJEET JA JÄÄHDYTYSPALKIT	114
Mom. 6.	PUMPUT, *KOMPRESSORIT JA *KESKUSPÖLYNIMURILAITTEET	114
Mom. 7.	SÄÄTÖJÄRJESTELMÄT	115
Mom. 8.	*LAUHDEVEISISÄILIÖT, LÄMMINVEISISÄILIÖT, LÄMMINVESIVARA AJAT, KALUSTEET	116
Mom. 9.	KAATOALTAAT	116
Mom. 10.	ASTIANPESUPÖYDÄT	116
Mom. 11.	PESUALTAAT	116
Mom. 12.	WC-LAITTEET JA KAATOKULHOT	117
Mom. 13.	KYLPYAMMEET JA SUIHKUALTAAT	117

Mom. 14. PESUISTUIMET	117
Mom. 15. VIRTSALOT	117
Mom. 16. JUOMA-ALTAAT	117
Mom. 17. PESUKONEHANAT	117
Mom. 18. SEKOITTAJAT	117
Mom. 19. VESIMITTARIT, VESI- JA PALOPOSTIT SEKÄ VARUSTEET	117
Mom. 20. ”ALCUTERM” TAI VASTAAVA	118
Mom. 21. *EROTUS- JA VENTTIILIKAIVOT, PUMPPAAMOT KAIVOINEEN	118
Mom. 22. ÖLJYLÄMMITYSLAITTEET	118
Öljypolttimet	118
*Öljysäiliöt	119
Mom. 23. SPRINKLERLAITOKSET	119
A. Putkistot	119
B. Kojeet ja varusteet	119
PUTKIERISTYSALA	120
1 § Suorituspalkat	120
Normiajoitetut putkityöt ja putkieristysalan urakkatyöt	120
Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)	120
Putkieristysala	121
PUTKIERISTYSALA	121
Urakkatyömääräykset	122
PUTKIERISTYSALAN URAKKAHINNOITTELU	123
I LVI-alan lämpöeristystyöt	123
I Y Yleiset määräykset	123
Mineraalivillakouruilla tehdyt eristystyöt	124
I A 1 Valmiiksi päällystettyjen kourujen kiinnitys kuuma- saamamalla ja teippaamalla	124
I A 2 Mineraalikourut, päällystettynä ohuella (enintään 0,7 mm) muovilevyllä, julkiset- ja teollisuusrakennukset	125
I B Mineraalivillamatoilla tehdyt eristystyöt	126
I B Y Yleiset määräykset	126
I B 2 Mineraalivillaverkkomaton kiinnitys Bb/Bc, kuutiopaino 100 kg/m ³ saakka	126
I B 3 Ilmastointialumiinifoliomaton kiinnitys Ba/Be	127
I C a Eri pintakäsittelystä maksettavat yksiköt	128
I D Erillishintoja	128
I D a Laippaventtiilin eristys:	128
II Jäähdytseristystyöt	129
II Y Yleiset määräykset	129
II A 1 Solukumieristys suljetuissa kuiluissa ja konehuoneissa letkusta tai levystä	129
II B II A 1 ja II A 2 taulukoiden solueristystä koskevat lisähinnoittelut	131
Laippojen ja venttiilien eristys	131

LVI-toimialan IV-alan suorituspalkkaustyöt	133
Suorituspalkkaustyömääräykset	133
1 § Suorituspalkat	133
1. Suora urakka	133
2. Osaurakka	133
3. Suora palkkio	134
4. Osapalkkio	134
5. Muut palkkiot	134
6. Ulosmaksu ja takuupalkat	134
2 § Suorituspalkkaustyömääräykset	135
A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset	135
B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset	136
3§ Etumieslisä	138
Etumiehen tehtävät työmaalla	138
IV-alan normiajat rakennustyömaiden IV-töille	139
1§ Yhteiset määräykset	139
Mom. 1. Urakkasumma suorassa ja osaurakkapalkkauksessa	139
Mom. 2. Yleiset normiaikarajat	140
Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt	140
Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt	140
Mom. 3. Yleiset määräykset	141
Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset	141
Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät	141
IV-URAKAN NORMITUNTITAU LUKKO	142
Mom. 1. PYÖREÄT KANAVAT JA OSAT	142
Mom. 2. SUORAKAIDEKANAVAT	144
Mom. 3. VENTTIILIT	146
Mom. 4. ILMANVAIHTOKONEET	147
Koneosien normituntitaulukko	147
Mom. 5. PIENKOJEET	148
*Lämminilmakojeet ja jäähdytyspalkit	148
Mom. 6. AKSIAALIPUHALTIMET	149
Mom. 7. OSIEN TEKÖ	150
IV-LYHENTEET	152
RAKENTAMISEN TYÖAIKOJA JA TUOTTAVUUTTA KOSKEVAN	
SELVITYSEN TEKEMISTÄ KOSKEVA TYÖRYHMÄKIRJAUS, Liite 6	153
TYÖSUOJELUYHTEISTYÖTÄ KOSKEVA YHTEINEN	
KANNANOTTO, Liite 7	153
HARMAAN TALOUDEN AIHEUTTAMIEN ONGELMIEN	
EHKÄISEMISEKSI KÄYTÄVÄ VUOROPUHELU, Liite 8	154
PÖYTÄKIRJA MATKALIPPUKORVAUKSEN PAIKKAKUNTA-	
KOHTAISISTA RAJOISTA	155
PÖYTÄKIRJA MATKA-AIKAKORVAUKSEN PAIKKAKUNTA-	
KOHTAISISTA RAJOISTA	161
LVI-ALAN AAKKOSELLINEN ASIAHAKEMISTO	163

TALOTEKNIikka-ALAN LVI-TOIMIALAN TYÖEHTOSOPIMUS 2011–2012

1 § SOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

- 1 Tämän työehtosopimuksen määräyksiä sovelletaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n talotekniikka-alalla toimiviin jäsenyrityksiin ja niiden työntekijöihin, jotka suorittavat rakennuksissa tai rakennelmissa tai niihin liittyen
  - lämpö-, vesi- ja ilmastointiasennustöitä sekä teknisiä eristystöitä
  - edellä mainituissa töissä asennettujen laitteiden ja tarvikkeiden huoltoa ja kunnossapitoa sekä kunnostusta eri teknisin menetelmin.

Sopimusta voidaan soveltaa myös kylmä-, kaasu- ja muiden vastaavien laitteiden asennus-, huolto-, kunnossapito- ja ylläpitotöitä suorittaviin työntekijöihin
- 2 LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:llä on työehtosopimuslain 8 §:n mukainen valvontavelvollisuus edellä tarkoitettujen, tämän työehtosopimuksen työehtosopimuslain mukaisessa sidottuussuhteissa olevien jäsenyritystensä osalta.
- 3 Tähän työehtosopimukseen lain mukaan sidotut ovat velvolliset tarkoin noudattamaan kaikkia tämän työehtosopimuksen määräyksiä sellaisinaan.

2 § TYÖEHTOSOPIMUKSEN LIITTEIDEN NOUDATTAMINEN

Liitteenä olevat sopimukset ja sitovat asiakirjat ovat tämän työehtosopimuksen osia.

Liite 1	Henkilökohtaisesta aikapalkkauksesta
Liite 2	Lomapalkkasopimus
Liite 3	Yleissopimus
Liite 4	Putkialan urakkahinnoittelu ja urakkatyömääräykset Putkieristysalan urakkahinnoittelu ja urakkamääräykset
Liite 5	Iv-alan urakkahinnoittelu ja urakkatyömääräykset
Liite 6	Työaikaohjaustyöryhmä
Liite 7	Työkyvyn ylläpitäminen ja sairauspoissaolojen hallinta
Liite 8	Työllisyyden edistäminen ja talousrikollisuuden vastustaminen

3 § TYÖRAUHAVELVOITE

- 1 Tämä työehtosopimus sitoo 1 §:ssä mainittuja työnantajajärjestöjä ja kyseisessä pykälässä mainituin rajoituksin niiden jäsenyrityksiä, jotka ovat tai sopimuksen voimassaoloaikana ovat olleet näiden yhdistysten jäseniä.

Tämä työehtosopimus sitoo myös allekirjoittaneita työntekijäjärjestöjä ja niiden alayhdistyksiä sekä työntekijöitä, jotka ovat tai sopimuksen voimassaoloaikana ovat olleet näiden yhdistysten jäseniä.

- 2 Tämän sopimuksen voimassa ollessa ei saa toimeenpanna työehtosopimuksen määräyksiin kohdistuvia työehtosopimuslain tarkoittamia työtaistelutoimenpiteitä.
- 3 Liitot ja niiden alayhdistykset ovat velvolliset huolehtimaan siitä, etteivät niiden jäsenenä olevat yhdistykset, työnantajat tai työntekijät, joita sopimus koskee, ryhdy työtaistelutoimenpiteisiin eivätkä muutoinkaan riko työehtosopimuksen määräyksiä.

Liitot ja niiden alayhdistykset ovat velvollisia välittömästi ryhtymään kaikkiin käytettävissä oleviin keinoin toimenpiteisiin uhkaavan työtaistelun estämiseksi tai rikkoutuneen työrauhan palauttamiseksi.

Samoin liitot ovat velvollisia ryhtymään heti työehtosopimusrikkomuksesta tai alkavasta rikkomisesta tiedon saatuaan kaikkiin käytettävissä oleviin keinoin toimenpiteisiin rikkomisen estämiseksi tai lopettamiseksi.

- 4 Rakennusliitto ry:n mahdollisesti hyväksymä lakko jollakin toisella sen toiminta-alalla ei koske allekirjoittaneiden työnantajajärjestöjen jäsenyritysten tämän työehtosopimuksen soveltamispiirissä olevia työntekijöitä.

4 § PAIKALLINEN SOPIMINEN

Tähän työehtosopimukseen sidotuissa järjestäytyneissä yrityksissä on mahdollista sopia paikallisesti asioista, joista työehtosopimukseen on otettu erillinen maininta ja viitattu tähän paikallisen sopimisen pykälään (4 §).

Työntekijöitä yleisesti koskevista asioista sovitaan työehtosopimuksen neuvottelujärjestelmän mukaisesti työnantajan ja luottamusmiehen kesken. Yksittäistä työntekijää tai työryhmää koskevista asioista sovitaan työnantajan ja asianomaisen työntekijän tai työryhmän kesken. Luottamusmiehen tekemä sopimus sitoo kaikkia niitä työntekijöitä, joita luottamusmiehen on katsottava edustavan. Yksittäisen työntekijän tai työryhmän tekemä sopimus ei voi olla ristiriidassa luottamusmiehen tekemän samaa asiaa koskevan sopimuksen kanssa. Luottamusmiehen tekemä sopi-

mus ei myöskään voi olla ristiriidassa pääluottamusmiehen tekemän samaa asiaa koskevan sopimuksen kanssa. Muu kuin pääluottamusmiehen kanssa tehty sopimus on työnantajan annettava tiedoksi pääluottamusmiehelle.

Paikallinen sopimus on tehtävä kirjallisesti, mikäli toinen sopijaosapuoli sitä pyytää tai työehtosopimuksen paikallista sopimista koskevassa määräyksessä edellytetään kirjallista sopimista. Paikallinen sopimus on työehtosopimuksen osa ja sitä sovelletaan senkin jälkeen, kun työehtosopimuksen voimassaolo on muutoin lakannut.

Sopimus voidaan solmia määräajaksi tai olemaan voimassa toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa oleva paikallinen sopimus voidaan irtisanoa kolmen kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen, ellei irtisanomisajasta ole muuta sovittu. Määräajaksi solmittu paikallinen sopimus voidaan työehtosopimuksen lakattua irtisanoa kuukauden kuluessa uuden työehtosopimuksen voimaantulon jälkeen kolmen kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen.

Edellä olevasta poiketen paikallinen sopiminen tapahtuu pääluottamusmiehen kanssa seuraavissa asioissa:

- paikallinen sopiminen muun kuin kirjallisen muodon käyttämisestä sovitussa työajoista paikallisesti, TES 6 § 7 (sivu 18)
- paikallinen sopiminen lääkärintarkastuksiin liittyvistä menettelytavoista, TES 15 § (sivu 47)

Niissä tilanteissa, joissa ei ole viitattu työehtosopimuksen 4 §:ään, työehtosopimukseen kirjoitettu mahdollisuus sopia toisin yrityksessä tarkoittaa myös järjestäytymättömiä yrityksiä.

5 § TYÖSUHDE

1. Työnantajalla on oikeus ottaa ja erottaa työntekijä sekä määrätä työn johtamisesta.
2. Työhönoton yhteydessä on osapuolten laadittava kahtena kappaleena kirjallinen työsopimus, josta selviävät työsopimuslaissa tarkoitetut työsuhteen ehdot, kuten:
  - henkilötiedot
  - tehtävä
  - työsuhteen luonne:
    - a. toistaiseksi voimassa oleva (nk. vakituinen)
    - b. määrätyksi kalenteriajaksi tai määrättyä työmaata varten (nk. tilapäinen)

- noudatettava työehtosopimus
- työhönottopaikka
- työsuhteen alkamisajankohta
- Koeajan pituus on toistaiseksi voimassaolevissa tai vähintään kuusi kuukautta kestävässä määräaikaisissa työsuhteissa enintään kolme kuukautta ellei työnantaja järjestä työntekijälle työ sopimuslain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettua koulutusta. Kuusi kuukautta lyhyemmissä määräaikaisissa työsuhteissa koeaika saa olla enintään puolet työ sopimuksen kestoajasta.

Työnantaja voi lomauttaa työntekijän määräajaksi lomautusilmoitusaikaa noudattamalla samoilla perusteilla, joilla työ sopimus voitaisiin irtisanoa tai purkaa työntekijästä johtuvasta syystä.

3. Työhön otettaessa työnantaja ilmoittaa työntekijälle luottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun nimet sekä tarvittavat yhteystiedot.
4. Työnantaja voi ottaa oppisopimusoppilaita työsuhteeseen omiin työntekijöihin kohdistuvan työn tarjoamisvelvollisuuden tai takaisinottovelvollisuuden sitä estämättä, mikäli yrityksessä on näin YT-menettelyssä sovittu.

Työsuhdeturva

Allekirjoittaneet liitot ovat sopineet, että talotekniikka-alalla työskentelevien työntekijöiden työsuhdeturva ja siihen liittyvät menettelytavat määräytyvät tämän sopimuksen osana noudatettavan työ sopimuslain mukaan jäljempänä olevin poikkeuksin.

Lomauttaminen

1. Työnantaja voi peruuttaa lomautusilmoituksen tai siirtää kerran lomautuksen toimeenpanoa tarvitsematta noudattaa uutta lomautusilmoitusaikaa. Ilmoitus peruutuksesta tai siirrosta on tehtävä viimeistään työn päättymispäivää edeltävänä työpäivänä ensisijaisesti kirjallisesti tai milloin se ei kohtuudella ole mahdollista, muuten todistettavasti.

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia tilapäisestä työstä lomautuksen kestäessä, jolloin lomautus voi jatkua välittömästi työn tekemisen jälkeen ja ilman eri lomautusilmoitusaikaa.

Mikäli lomautettuna oleva työntekijä kutsutaan ammatilliseen jatko- ja täydennyskoulutukseen ja hän suostuu siihen tulemaan, lomautuksen jatkua koulutuksen jälkeen ei lomautuspäiviä lasketa uudelleen vuosilomalain 7 §:n 2 momentin 7-kohdan mukaisiksi (30 lomautuspäivää) työsuojelupäivien veroisiksi päiviksi.

Irtisanominen

1. Ellei muuta ole sovittu, noudatetaan seuraavia irtisanomisaikoja:

Työnantajan irtisanoessa

Työsuhte jatkonut keskeytyksettä	Irtisanomisaika
alle 1 vuosi -	14 vuorokautta
1 vuosi, mutta alle 3 vuotta	1 kk
3 vuotta, mutta alle 5 vuotta	2 kk
5 vuotta, mutta alle 10 vuotta	3 kk
10 vuotta tai enemmän	4 kk
Työntekijän irtisanoessa	14 vuorokautta

2. Irtisanomisajanpalkkaa vahingonkorvausluonteisesti maksettaessa ja vahingonkorvausten määrän laskemisessa perusteena käytetään työehtosopimuksen keskituntiansiota. Korvaus maksetaan palkanmaksukausittain.

Vähentämisjärjestys

Muusta kuin työntekijästä johtuvasta syystä tapahtuneen irtisanomisen ja lomauttamisen yhteydessä on mahdollisuuksien mukaan noudatettava sääntöä, jonka mukaan viimeksi irtisanoetaan tai lomautetaan yrityksen toiminnalle tärkeitä ammattityöntekijöitä ja saman työnantajan työssä osan työkyvystään menettäneitä. Tämän säännön lisäksi kiinnitetään huomiota myös työsuhteen kesto aikaan ja työntekijän huoltovelvollisuuden määrään.

Työhönottopaikat

Työhönottopaikalla tarkoitetaan sellaista yrityksen toimintaorganisaatioon liittyvää pysyväisluontoista toimipaikkaa (pää- tai haaratoimistoa), jossa työntekijä on työhön otettu.

6 § TYÖAIKAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

Työsuhteissa noudatetaan työaikalain määräysten ohella tässä sovittuja työaikaa koskevia ehtoja.

1. Työviikko ja työvuorokausi

Työviikko alkaa maanantaina. Työvuorokausi alkaa päivätyössä kello 00.00, ellei yrityksessä toisin sovita.

2. Säännöllinen työaika

1. Säännöllinen työaika voidaan järjestää seuraavasti:
  - Säännöllinen työaika on enintään 8 tuntia vuorokaudessa ja 40 tuntia viikossa.

- Viikoittainen säännöllinen työaika voidaan järjestää myös siten, että se keskimäärin on 40 tuntia viikossa enintään 2 viikon pituisena ajanjaksona edellyttäen, että siitä on ilmoitettu vähintään 2 viikkoa ennen em. ajanjakson alkua.
  - Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia keskimääräisestä työajasta jäljempänä tässä pykälässä mainitulla tavalla.
2. Vuorotyö on työtä, joka on laissa tarkoitetulla tavalla järjestetty kahteen tai useampaan työvuoroon. Iltatyötä on työ, jota tehdään yrityksessä käytössä olevasta työajasta poikkeavana työaikana. Yötyötä on työ, joka tehdään klo 23.00–06.00 välisenä aikana. Vuorotyöjärjestelmää tulee käyttää vain pakottavissa tapauksissa. Yötyön teettäminen muissa kuin työaikalain 26 §:n tarkoittamissa tilanteissa edellyttää lisäksi työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston lupaa.

3. Työajan säännönmukainen sijoitus, vapaapäivät

1. Työ alkaa päivätyössä yleensä aikaisintaan klo 07.00 ja päättyy viimeistään klo 17.00. Työajan sijoitus voidaan sopia muiden työmaalla työskentelevien ammattiryhmien työajan mukaiseksi.
2. Mikäli työntekijän ei ole ennen työn aloittamista välttämätöntä käydä työhönnottopaikassa, alkaa ja loppuu vuorokautinen työaika työmaalla. Tarveaineiden ja työkalujen haku sekä palautus samoin kuin työstä mahdollisesti johtuvat selvittelyt suoritetaan työaikana.
3. Noudatettaessa 40 tunnin viikoittaista työaika työntekijällä tulee olla sunnuntain lisäksi toinen vapaapäivä, joka on lauantai, elleivät erityiset syyt vaadi työn tekemistä lauantaina.

Eriyisten syiden niin vaatiessa vapaapäivä voi olla myös liikkuva, jolloin sen tulee ilmetä etukäteen laaditusta työvuoroluettelosta. Edellä oleva ei kuitenkaan koske keskeytymätöntä vuorotyötä.

Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia muunlaisestakin vapaapäivien sijoittelusta.

4. Arkipyhäviikolla lauantapäivät ovat vapaapäiviä, elleivät erityiset syyt muuta vaadi.

4. Poikkeavasta työajasta maksettava korvaus

Vuorotyössä maksetaan iltavuorolisää 0,95 €/h ja yövuorolisää 1,91 €/h.

Iltatyössä, joka ei ole vuorotyötä, maksetaan klo 17.00–23.00 välisiltä työtunneilta iltatyölisää 0,95 €/h.

Yötyössä, joka ei ole vuorotyötä, maksetaan klo. 23.00–06.00 välisiltä tunneilta yötyölisää 1,91 €/h.

5. Tauot

1. Kahdeksantuntisen työvuoron puoliväliin sijoitetaan tunnin kestävä ruokailutauko, jota ei lueta työajaksi. Yksivuoroisessa päivätyössä ruokailutauko on sijoitettava klo 11.00–13.00 väliseksi ajaksi. Yrityksessä voidaan sopia puolen tunnin ruokatauosta.
2. Työntekijällä on oikeus pitää 8 tunnin työaikana työvuoron ensimmäisellä ja toisella puoliskolla yksi 12 minuutin pituinen kahvitauko. Ne luetaan työajaksi.
3. Suorittaessa yli-, ilta- ja yötyötä on työntekijälle annettava joka kahden tunnin kuluttua 12 minuutin pituinen lepotauko ruokailua tai virkistystä varten. Mikäli yli tunnin kestävä ylityö alkaa välittömästi tavallisen työajan päätyttyä, on työntekijällä oikeus pitää 12 minuutin tauko jo ennen ylityön aloittamista. Edellä mainitut tauot luetaan työajaksi.

6. Työvuoroluettelot, työajan siirtäminen

1. Etukäteen laadittavasta työvuoroluettelosta on käytävä ilmi työajan alkaminen ja päättyminen sekä päivittäiset ja viikoittaiset lepoajat.
2. Poikkeavaa työajan järjestelyä (vuoro-, ilta- tai yötyötä) varten on työvuoroluettelot laadittava ja ilmoitettava kolme päivää ennen ensimmäistä työvuoroa.

Mikäli muutetun työajan noudattamisen ja sitä koskevan ilmoituksen väliin jää vähemmän kuin kolme työvuoroa, työntekijälle on maksettava ensimmäiseen viiteen vuoroon sijoituvilta aiemmasta työajasta poikkeavilta työtunneilta 2,24 €/h. Ilta- ja yötyölisää ei makseta yhtä aikaa edellä mainitun lisän kanssa.

3. Paikallisesti 4 §:n mukaisesti sovittua keskimääräiseksi järjestettyä työaikaa varten on työvuoroluettelo laadittava siten, että vähintään kolmen viikon työvuorot ovat tiedossa etukäteen.

Edellä tarkoitettua työvuoroluetteloa muutetaan ensisijaisesti sopimalla. Mikäli asiasta ei voida sopia, työnantajalla on oikeus muuttaa työvuoroluetteloa töiden järjestelyyn liittyvästä painavasta syystä. Tällöin tulevat noudatettaviksi edellä olevat 2-kohdan määräykset.

4. Mikäli työntekijälle maksetaan ansionmenetyksen korvausta yli sen ajanjakson, jonka ajaksi työvuoroluettelo on laadittu, katsotaan yli menevien päivien työvuorojen olevan 8 tunnin mittaisia. Muulloin ansionmenetyksen korvaus maksetaan työvuoroluettelon mukaisesti.

7. Paikallinen sopiminen työajoista

1. Työajoista 4 §:n mukaisesti paikallisesti sovittaessa noudatetaan seuraavia menettelytapoja:

Paikallisen sopimuksen tulee olla aina kirjallinen, mikäli 4 §:n mukaisesti ei ole pääluottamusmiehen kanssa muuta sovittu.

Sopimuksen työajoista on oikeutettu tekemään pääluottamusmies ja työryhmä. Työryhmän sopimus ei kuitenkaan saa olla ristiriidassa pääluottamusmiehen tekemän sopimuksen kanssa. Työryhmällä tarkoitetaan tässä yhteydessä yhtä tai useampaa työntekijää, jotka työskentelevät yhdessä samassa työkohteessa.

Mikäli sopijapuolena on työryhmä, työnantajan on annettava sopimus viivymättä tiedoksi pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle.

Työntekijä, joka ei itse ole ollut sopijana, on oikeutettu noudattamaan aikaisempaa työaikaansa, jos hän ilmoittaa siitä työnantajalle viimeistään kahta päivää ennen paikallisen sopimuksen soveltamista.

2. Paikallisesti voidaan 4 §:n mukaisesti sopia seuraavista työaikaan liittyvistä asioista:

1. Säännöllinen työaika voidaan sopia keskimääräiseksi siten, että se tasoittuu enintään 26 viikon aikana samaan työtuntimäärään kuin päivätyössä vastaavana aikana. Viikoittainen työaika voi tällöin olla enintään 50 tuntia ja päivittäinen enintään 10 tuntia.

Sovittaessa säännöllinen työaika keskimääräiseksi on työtä varten ennakolta määriteltävä aika, jonka kuluessa säännöllinen työaika tasoittuu säädettyyn keskimäärään (= tasoittumisjärjestelmä).

Työntekijän lomautus ei voi alkaa ennen kuin työaika on tasoitettu samaan työtuntimäärään, kuin päivätyössä vastaavana aikana. Jos työntekijän työsuhde päättyy kesken tasoittumisjakson muusta kuin työntekijästä johtuvasta syystä niin, ettei tasoittumisvapaata anneta ennen työsuhteen päättymistä, maksetaan sellaisilta tehdyiltä säännöllisiltä työtunneilta, jotka ylittävät päivätyössä vastaavana aikana kertyvän työtuntimäärän, 50 %:lla korotettu palkka keskituntiansion mukaan.

2. Vapaapäivien sijoittelusta.
3. Poikkeavasta työajasta (ilta- ja yötyö) maksettavasta korvauksesta.
4. Säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisajoista.
5. Työvuoroluettelon muuttamisesta työaika keskimääräistettäessä.
6. Tasaavasta palkanmaksusta keskimääräistä työaika käytettäessä.

8. Arkipyhäkorvaus

1. Tuntipalkkaiselle työntekijälle maksetaan uudenvuodenpäivältä, loppiaiselta, pitkäperjantailta, toiselta pääsiäispäivältä, vapunpäivältä, helators-tailta, juhannusaatolta, jouluaatolta sekä ensimmäiseltä ja toiselta joulu-päivältä arkipyhäkorvauksena jäljempänä mainituin edellytyksin keski-tuntiansion mukainen palkka työtuntijärjestelmän mukaisilta säännöllisil-tä työtunneilta, mikäli mainitut arkipyhät muuten olisivat olleet hänen työ-päiviään tai työajan tasoittumispäiviään.
2. Tämän sopimuksen 6 §:n 7-kohdan mukaisesti sovittua työtuntijärjestel-mää tekeville työntekijöille maksetaan arkipyhäkorvaus 8 tunnilta keski-tuntiansion mukaan laskettuna.
3. Arkipyhäkorvaus maksetaan kuitenkin vain työntekijälle, jonka työsuhde on yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään 6 viikkoa ennen arkipyhää ja edel-lyttäen, että työntekijä on ollut työssä työtuntijärjestelmän mukaisesti vii-meisenä arkipyhää edeltävänä ja myös sen jälkeen lähinnä seuraavana työpäivänä tai toisena näistä päivistä, jos poissaolo on johtunut työnanta-jan luvasta tai poissaolo on perustunut työehtosopimuksen sisältämiin palkallisiin poissaoloihin.
4. Arkipyhäkorvaukseen muuten oikeutetulle työntekijälle suoritetaan arki-pyhäkorvaus myös
  - sellaiseen ajanjaksoon sisältyvältä arkipyhältä/arkipyhiltä, jolta ajan-jaksolta työnantaja maksaa sairausajan palkkaa
  - arkipyhältä, jota välittömästi lähinnä edeltävä tai seuraava päivä on vuosilomapäivä tai arkipyhä sijoittuu vuosiloman sisään. Mikäli arki-pyhä sattuu lauantaille tai sunnuntaille, arkipyhäkorvausta ei makseta
  - arkipyhältä, jota välittömästi lähinnä edeltävä ja lähinnä seuraava työ-vuoroluettelon mukainen työpäivä on työntekijän työajan lyhennysva-paapäivä
  - taloudellisista tai tuotannollisista syistä toimeenpannun lomautuksen alkamista seuranneen kahden ensimmäisen viikon ajalle sisältyviltä ar-ki-pyhiltä.
5. Vapaapäiväksi sattuvalla arkipyhältä ei arkipyhäkorvausta makseta.
6. Mikäli työntekijä on mainittuna arkipyhänä työssä, maksetaan hänelle palkka samojen perusteiden mukaan kuin sunnuntaityöltä eikä arkipyhä-korvausta suoriteta.

9. Itsenäisyyspäivän palkka

Työpäiväksi sattuvalla itsenäisyyspäivältä maksetaan lain mukaisin pe-rustein määräytyvä palkka, jolloin palkanmääräytymisperusteena sovel-letaan työehtosopimuksen keskituntiansiota.

Kun itsenäisyyspäivä sattuu työntekijän sairausloman sisään sille ajalle, jolta työnantajalla on palkanmaksuvelvollisuus, maksetaan työntekijälle työpäiväksi sattuvalta itsenäisyyspäivältä palkka.

10. Ylityö

1. Vuorokautisella ylityöllä tarkoitetaan 6 § 2.1-kohdassa mainitun säännöllisen vuorokautisen työajan 8 tunnin lisäksi työvuorokauden aikana tehtyä työtä.

Mikäli työaika on 6 § 7-kohdan mukaisesti järjestetty siten, että se on keskimäärin työntekijän säännöllisen viikkotyöajan pituinen, vuorokautista ylityötä on se työ, joka ylittää työvuoroluettelon mukaisen vuorokautisen työajan.

Vuorokautisesta ylityöstä maksetaan työpalkan lisäksi ylityölisää, jonka suuruus kahdelta ensimmäiseltä tunnilta on 50 % ja seuraavilta tunneilta 100 % keskituntiansiosta.

2. Viikoittaisella ylityöllä tarkoitetaan työtä, joka ylittää työehtosopimuksen 6 § 2.1-kohdan mukaan määräytyvän säännöllisen viikoittaisen 40 tunnin työajan. Viikoittaiseen ylityöhön ei lasketa mukaan saman työviikon aikana tehtyä vuorokautista ylityötä.

Mikäli työaika on 6 § 7-kohdan mukaisesti järjestetty siten, että se on keskimäärin työntekijän säännöllisen viikkotyöajan pituinen, viikoittaista ylityötä on se työ, joka ylittää työvuoroluettelon mukaisen viikoittaisen työtuntimäärän.

Viikoittaisesta ylityöstä maksetaan työpalkan lisäksi ylityölisää, jonka suuruus kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta on 50 % ja seuraavilta tunneilta 100 % keskituntiansiosta.

3. Itsenäisyyspäivän, joulun, uudenvuodenpäivän, loppiaisen, pääsiäisen, vapunpäivän ja helatorstain jälkeisenä lauantaina ja sunnuntaina kuten myös pääsiäislauantaina ja juhannuspäivänä tehtävästä työstä maksetaan palkkaa kuten viikoittaisesta ylityöstä.
4. Matkustaminen yrityksessä käytössä olevana työaikana rinnastetaan työaikaan, vuorokautista ja viikoittaista työaikaan laskettaessa. Matkustusaikea ei kuitenkaan lueta varsinaiseksi työajaksi.
5. Mikäli työntekijä osallistuu työnantajan lähettämänä ammattiinsa liittyvään koulutukseen, katsotaan tähän säännöllisenä työaikana käytetty aika työaikaan rinnastettavaksi ajaksi viikoittaista ylityötä laskettaessa.

6. Työntekijän säännöllisenä työaikana työnantajan kanssa sovittujen luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävien hoitamiseen käyttämä aika rinnastetaan työaikaan ylityötä ja viikkolepokorvausta laskettaessa.
7. Mikäli säännöllisen työajan lyhennys riippuu työnantajasta maksetaan ylityöstä jota tehdään lyhentyneestä työpäivästä huolimatta ylityölisä säännöllisen työajan päätyttyä, kuten muistakin ylityötunneista.
8. Ylityölisät samoin kuin sunnuntaityölisät ja viikkolepokorvaus maksetaan keskituntiansion perusteella.

11. Ylitöiden enimmäismäärät

Työaikalain mukaisena ylitöiden enimmäismäärän tarkastelujaksona käytetään kalenterivuotta. Tätä määräystä sovelletaan vain tähän työehtosopimukseen sidotuissa järjestäytyneissä yrityksissä.

12. Odottamattomat työt

Milloin työntekijälle yrityksessä käytännössä olevana työaikana ilmoitetaan, että hänen tulisi työpaikalta välillä poistuttuaan palata työhön kello 18.00 - 06.00 välisenä aikana, maksetaan hänelle valmistautumis- ja peseytymiskorvauksena yhden tunnin henkilökohtainen aikapalkka.

Varsinaiselta työajalta maksetaan palkka lain ja tämän työehtosopimuksen mukaan.

Lyhyemmältä kuin yhden tunnin työajalta maksetaan tunnin palkka.

13. Hälytysluontoinen työ

1. Mikäli työntekijä kutsutaan takaisin työhön hänen jo työmaalta poistuttuaan, maksetaan hänelle valmistautumis- ja peseytymiskorvauksena kahden tunnin henkilökohtainen aikapalkka.
2. Varsinaiselta työajalta maksetaan 100 %:n lisä (sisältää ylityölisän) kuitenkin enintään siihen asti, kunnes yrityksessä käytännössä oleva työaika seuraavana aamuna alkaa. Mikäli työ suoritetaan sunnuntaina tai muuna lepopäivänä, jatkuu em. 100 %:n lisä koko työn ajan päättyen kuitenkin kuten edellä on sanottu. Em. palkan lisäksi suoritetaan työntekijälle lain ja tämän työehtosopimuksen kulloinkin määrittelemät sunnuntaityö- tms. lisät ja mahdollinen viikkolepokorvaus.
3. Hälytysluontoisessa työssä matkustus aika luetaan työaikaan.
4. Lyhyemmältä kuin yhden tunnin työajalta maksetaan tunnin palkka.
5. Em. 100 %:n lisä maksetaan keskituntiansion perusteella.

14. Varallaolo

Varallaolosta on yrityksessä sovittava kirjallisesti ja sopimuksesta on käytävä ilmi varallaolon kesto ja sen luonne.

Varallaolosta sovittaessa on sovittava myös siitä suoritettavasta korvauksesta. Korvauksen määrässä on otettava huomioon varallaolosta työntekijän vapaa-ajan käytölle aiheutuvat rajoitukset. Jos työntekijä on varallaolon aikana velvollinen oleskelemaan asunnossaan, josta hänet voidaan tarvittaessa kutsua työhön, varallaoloon käytetystä ajasta on vähintään puolet korvattava joko rahassa tai vastaavalla säännöllisenä työaikana annettavalla palkallisella vapaa-ajalla.

Jos työntekijällä ei ole varallaoloaikana velvollisuutta oleskella asunnossaan, varallaoloon käytetystä ajasta on vähintään 20 % korvattava joko rahassa tai vastaavalla säännöllisenä työaikana annettavalla palkallisella vapaa-ajalla. Palkkaperuste on henkilökohtainen kokonaisansio. Yrityksessä voidaan palkallisesti sopia vastaavan tason takaavasta muustakin järjestelystä.

Varallaoloaikaa ei lueta työaikaan. Varallaoloajan pituus ja varallaolon toistuvuus eivät saa haitata kohtuuttomasti työntekijän vapaa-ajan käyttöä.

15. Kehityskeskustelut

Kehityskeskusteluun käytetystä ajasta maksetaan työntekijälle palkkaa seuraavasti:

- Aikatyöstä tulevalle henkilökohtainen aikapalkka
- Urakkatyöstä tulevalle työmaalla käytävän kehityskeskustelun ajalta henkilökohtainen aikapalkka
- Urakkatyöstä tulevalle muualla kuin työmaalla käytävän kehityskeskustelun ajalta keskituntiansio

16. Ammatillinen koulutus

Ammatilliseen koulutukseen käytetystä ajasta maksetaan yleissopimuksen 7.1 mukainen palkka

17. Työajan lyhennys

Soveltamisala

Tämän sopimuksen määräyksiä sovelletaan niissä työaikamuodoissa, joissa säännöllinen työaika on 40 tuntia viikossa.

Lisäksi edellytetään, että vuotuista työaika muutoin lyhentävät ainoastaan kirkolliset juhlapyhät, juhannusaatto, itsenäisyyspäivä, jouluaatto, uuden vuoden päivä, vapunpäivä sekä joulun ja pääsiäisen jälkeinen lauantai.

Työajan lyhennyskausi on kalenterivuosi.

Työajan lyhennyksen määrä

Työajan lyhennyksen määrä on 96 tuntia vuodessa.

Työajan lyhennysvapaan antaminen

Työajan lyhennysvapaa annetaan vapaapäivinä työnantajan määräämänä aikana. Vapaa voidaan antaa myös lyhentämällä päivittäistä työaikaa, jos työnantaja ja työntekijä siitä sopivat.

Työnantajan tulee ilmoittaa kunkin lyhennysvapaan ajankohdasta vähintään kahta (2) viikkoa ennen vapaata.

Jos työnantaja on ennakolta laatinut työajan käyttösuunnitelman, jossa lyhennysvapaiden ajankohdat on määritelty, työnantajalla on oikeus siirtää käyttösuunnitelmassa ilmoitettuja lyhennysvapaita työajan lyhennyskauden rajoissa ilmoittamalla siirrosta ja samalla uudesta vapaan ajankohdasta vähintään yhtä (1) viikkoa ennen vapaata.

Työnantaja ja työntekijä voivat sopia työajan lyhennyksen säästämisestä tai pitämättä jättämisestä. Työajan lyhennystä ei voida siirtää työsuhteen ulkopuolella pidettäväksi.

Tämän sopimuksen perusteella annetut vapaapäivät, jotka muutoin olisi-
vat olleet työpäiviä, luetaan työssäolopäivien veroisiksi päiviksi vuosilo-
mapäiviä ansaittaessa.

Työajan lyhennysraha

Ansiokompensaatio työajan lyhennyksestä suoritetaan työajan lyhennys-
rahalla.

Työajan lyhennysrahan määrä on 5,5 % työssäolon ajalta maksetusta tai maksettavaksi eräänntyneestä palkasta yli- ja hätätyöstä maksettava kor-
vaus mukaan lukien. Työajan lyhennysrahaa ei makseta lomansa aikana
työssä oleville koululaisille ja opiskelijoille. Mikäli työajan lyhennyksen
määrää tämän sopimuksen kohdan ” 1 Soveltamisala” määräysten perus-
teella vähennetään, pienenee työajan lyhennysraha samassa suhteessa.

Työajan lyhennysrahan maksaminen

Työajan lyhennysraha maksetaan kunkin tilijakson mukaisena palkan-
maksupäivänä.

Jäsenyrityksissä voidaan edellisestä poiketen sopia toisin siten, että työ-
ajan lyhennysrahaa maksetaan lyhennysjaksoa vastaava osuus sen palkan-
maksukauden yhteydessä, jolloin työajan lyhennys on annettu. Kaikki
työajanlyhennysrahat tulee kuitenkin maksaa viimeistään sen palkanmak-
sun yhteydessä, jossa maksetaan palkka toukokuun 31. päivältä.

7 § TYÖPALKAT

7.1 Palkkaustavat

Tämän työehtosopimuksen soveltamispiirissä olevan työntekijän palkkaa kutsutaan määräytymistavan mukaan aikapalkaksi tai urakkapalkaksi.

Työstä käytetään vastaavasti nimitystä aikatyö tai urakkatyö.

Palkkiopalkkaus sisältyy toimialakohtaisiin urakkatyömääräyksiin.

7.2 Aikatyö

7.2.1 Henkilökohtainen aikapalkka

Jokaiselle työsuhteeseen tulevalle työntekijälle on määriteltävä henkilökohtainen aikapalkka.

Työntekijälle, jonka palkkauksessa sovelletaan kohdan 7.2.5 mukaista soveltua kuukausipalkkaa ja nuorelle työntekijälle, joita koskeva vähimmäispalkka määräytyy kohdan 7.3 mukaan, ei kuitenkaan määritellä henkilökohtaista aikapalkkaa.

Työntekijän henkilökohtainen aikapalkka muodostuu palkkaryhmän mukaisesta perustuntipalkasta ja henkilökohtaisesta palkanosasta.

Työntekijän palkkaryhmään perustuva perustuntipalkka määräytyy vertaamalla työntekijän osaamista töiden vaatimusryhmittelyteksteihin.

Palkkaryhmiä koskevat ryhmittelymääritelmät sekä henkilökohtaisen palkanosan yrityskohtaiseen muodostamiseen sovellettavat määräykset on esitetty tämän työehtosopimuksen liitteessä numero 1, jota sovelletaan tämän työehtosopimuksen osana.

7.2.2 Erityistyölisä

Edellä mainitun henkilökohtaisen aikapalkan lisäksi voidaan työntekijän kanssa sopia erillistä työkohdetta koskevasta erityistyölisästä. Erityistyölisää koskeva sopimus on voimassa määräajan tai toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa oleva sopimus on irtisanottavissa kolmen kuukauden irtisanomisajalla, mikäli muusta irtisanomisajasta ei ole sovittu.

7.2.3 Henkilökohtainen kokonaisansio

Henkilökohtainen aikapalkka lisättynä mahdollisella erityistyölisällä, erikoislisillä ja ammattitutkintolisällä muodostaa työntekijän henkilökohtaisen kokonaisansion.

7.2.4 Henkilökohtaisen aikapalkan perusteena olevat perustuntipalkat

Perustuntipalkat 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

	€/h
S	9,53
1	11,70
2	14,02
3	14,78
4	15,65

Henkilökohtainen palkanosa muodostuu siten, että työntekijän korotetusta aikapalkasta (PTP+HPO) vähennetään uusi perustuntipalkka. Jäljelle jäänyt erotus on työntekijän uusi henkilökohtainen palkanosa.

7.2.5 Kuukausipalkka

Jatkuvaa aikatyötä tekevän työntekijän palkka voidaan sopia maksettavaksi sovittuna kuukausipalkkana tai muunnettuna kuukausipalkkana.

Sovitun kuukausipalkan tulee vastata määrältään vähintään sen talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän mukaisen palkkaryhmän, jota työntekijään sovellettaisiin, jos hän tekisi työtä kysymyksessä olevan palkkausjärjestelmän mukaisella palkalla, perustuntipalkan ja luvun 175 tuloa.

Muunnettu kuukausipalkka muodostetaan siten, että työntekijälle kohdan 7.2.1 määräysten mukaan määritelty henkilökohtainen aikapalkka kerrotaan luvulla 173.

Jos työntekijän säännöllinen viikoittainen työaika on lyhyempi kuin 40 tuntia, käytetään kertoimena

- sovituskuukausipalkassa lukua, joka saadaan, kun luku 175 kerrotaan viikoittaisen säännöllisen työajan mukaisen työtuntimäärän ja luvun 40 osamäärällä
- muunnetussa kuukausipalkassa lukua, joka saadaan, kun luku 173 kerrotaan viikoittaisen säännöllisen työajan mukaisen työtuntimäärän ja luvun 40 osamäärällä.

Työajan lyhennysvapaat pidetään kertymän mukaisesti työnantajan määrääminä työpäivinä kuukausipalkkaa vähentämättä.

7.2.6 Erikoislisät

Työehtosopimuksen asianomaisten määräysten mukaisilla edellytyksillä maksetaan edellä kohdissa 7.2.1, 7.2.5 ja 7.3 mainittujen aikapalkkojen lisäksi toimialakohtaiset erikoislisät ja ammattitutkintolisä.

7.3 Nuoret työntekijät

Kohdan 7.2 palkkamääräyksiä ei sovelleta alle 18 vuotiaisiin, jotka eivät ole suorittaneet työ sopimuksen mukaista ammattialaansa koskevaa ammattikoulututkintoa tai eivät ole oppisopimussuhteessa.

Työehtosopimuksen mukainen vähimmäispalkka nuorelle työntekijälle, joka ei edellä olevan mukaisesti ole tämän työehtosopimuksen yleisten palkkamääräysten piirissä on 80 % talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän palkkaryhmän S mukaisesta perustuntipalkasta.

Edellä olevan vähimmäispalkan ohella nuorelle työntekijälle maksetaan tämän työehtosopimuksen määräysten mukaisilla edellytyksillä toimialakohtaiset erikoislisät (kohta 7.2.7). Henkilökohtaista palkanosaa ei makseta tässä tarkoitetun vähimmäispalkan yhteydessä.

7.4 Työntekijän työkyvyn vaikutus vähimmäispalkkoihin

Kohdan 7.2 palkkamääräykset koskevat täysin työkykyisiä työntekijöitä.

Mikäli työntekijän invaliditeetti vaikuttaa oleellisesti työkykyyn, voidaan työntekijän palkkauksessa työehtosopimuksen määräyksistä poiketen käyttää sopimuspalkkausta. Palkkauksesta tulee sopia kirjallisesti työ sopimusta tehtäessä.

TALOTEKNIikka-ALAN AIKAPALKKAUSJÄRJESTELMÄ

Johdanto

Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän tavoitteena on kannustaa työntekijöitä ammattitaitonsa kasvattamiseen ja luoda mahdollisuuksia yrityskohtaisen palkkapolitiikan kehittämiseksi. Tavoitteiden saavuttamiseksi aikapalkkausjärjestelmä tulee ensisijaisesti toteuttaa yrityksessä työnantajan ja työntekijöiden välisessä yhteistoiminnassa sopien ja pyrkiä lopputulokseen, joka kohtelee työntekijöitä tasapuolisesti ja on työnteon kannalta motivoiva.

Työntekijän palkkaryhmän määräytyminen

Työsopimusta solmittaessa suoritetaan alustava palkkaryhmän määrittäminen vertaamalla työntekijän osaamista jäljempänä oleviin talotekniikka-alan eri toimialoille yhteisiin (perusluokitus) sekä toimialakohtaisiin töiden vaativuusryhmittelyteksteihin.

Samassa yhteydessä määritetään työntekijälle henkilökohtainen palkanosa, jota sovelletaan väliaikaisena siihen saakka, kunnes työntekijän palkkaryhmän tarkemman määrittelyn yhteydessä hänen henkilökohtainen palkanosansa määritetään noudattaen samoja perusteita kuin yrityksen muiden työntekijöiden osalta.

Kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen solmimisesta tulee suorittaa tarkempi palkkaryhmän määrittely. Tässä yhteydessä työntekijän tulee esittää sellainen aikaisempi työhistoriansa, jolla voi olla vaikutusta määrittelyä tehtäessä. Tällöin on mahdollista, että alustavasti määritelty palkkaryhmä voi nousta tai laskea.

Palkkaryhmän tarkemman määrittelyn yhteydessä määritetään työntekijän henkilökohtainen palkanosa jäljempänä esitettävän kehityskeskustelun perusteella.

Tehtävien vaativuusryhmittelyn ja palkkaryhmittelyn käytännön toteutus

Työtehtävien osaamista koskeva vaativuusryhmittely tehdään työnantajan ja työntekijöiden edustajan (edustajien) kanssa yrityksessä sovittavalla kokoonpanolla.

Työntekijän palkkaryhmän määrittämisen tekevät työnantajan edustaja, joka on mahdollisimman hyvin perehtynyt yrityksen työntekijöiden palkkauksen ja henkilöstöpolitiikan kokonaihallintaan, ja asianomainen työntekijä. Mikäli ryhmittelyä tällöin syntyy erimielisyyttä työntekijä voi kutsua mukaan luottamusmiehen. Jos yrityksessä ei päästä ryhmittelystä yksimielisyyteen, asia siirretään liitojen välillä ratkaistavaksi.

Henkilökohtaisen palkanosan määrittäminen

Henkilökohtaisen palkanosan määrittelyssä tulee huomioida yrityksen kilpailukyvyyn parantaminen ja työntekijöitä motivoivan palkkausjärjestelmän yrityskohtainen luominen. Henkilökohtaisen palkanosan suuruus ratkaistaan yrityksessä oheisen matriisin ja käytyjen kehityskeskustelujen perusteella. Jokaiselle työntekijälle on kuitenkin maksettava henkilökohtaista palkanosaa.

Kehityskeskustelun perusteella työntekijän on voitava kehittää itseensä asetettujen tavoitteiden mukaan ja näin parantaa henkilökohtaista palkkaustaan.

Työsuhteen kestäessä esimiehen ja työntekijän tulee vuosittain käydä kehityskeskustelu, jonka perusteella työntekijän henkilökohtainen palkanosa määritetään. Vuoropuhelun on oltava avointa ja siinä on läpikäytävä työntekijän nykytilanne ammattitaidon, koulutuksen ja työyhteisöön sopeutumisen kannalta. Kehityskeskusteluista voidaan sopia paikallisesti TES:n 4 §:n mukaisesti.

Kehityskeskustelu voi johtaa vain henkilökohtaisen palkanosan paranemiseen tai pysymiseen ennallaan. Poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa työnantajalla olisi oikeus päättää työntekijän työsuhde tämän käyttäytymisen perusteella, voidaan kehityskeskustelun jälkeen matriisin yksittäiseen kohtaan tai yksittäisiin kohtiin perustuvaa arviointia alentaa. Työntekijän henkilökohtainen palkanosa alenee tällöin samassa suhteessa.

Tehtävien vaativuusryhmittelyn määritelmät

TALOTEKNIikka-ALAN YLEISET JA LVI-TOIMIALAKOHTAISET TÖIDEN VAATIVUUSRYHMITTELYTEKSTIT

Perusluokitus	Putki	Eristys	Ilmastointi
Työssä perehdytään toimialan tavallisimpiin tarvikkeisiin ja asennustapoihin Perehtymisaika enintään 24 kk	Työ tehdään mallin mukaan toisen asentajan avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista.	Työ tehdään toisen eristäjän avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista	Työ tehdään mallin mukaan asentajan avustuksella. Työssä ei edellytetä itsenäistä työmenetelmien osaamista.
1. Työssä vaaditaan perustietämys toimialan tavallisimmista tarvikkeista ja asennustavoista.	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä LVV-asennuksista	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä eristystöistä	1. Tehtävä koostuu toisen ohjauksessa tehtävistä IV-asennuksista.
2. Työssä vaaditaan toimialan määräysten ja työpiirustusten ja asennustapojen hyvää osaaminen ja tunteminen	2. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä LVV-asennuksista tai tehtävä käsittää LVV-kunnossapitotehtäviä.	2. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä eristystehtävistä tai tehtävä käsittää peltieristystöitä tai edellä mainittujen tehtävien kunnossapitotehtäviä	2. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä IV- ja koneasennuksista tai tehtävä koostuu IV-kunnossapitotehtävistä.
3. Työssä vaaditaan toimialan kahden osaamisalueen hallinta ja omatoiminen toteutusosaaminen projekti- ja kunnossapitotoiminoissa	3. Tehtävä koostuu työselityksen ja -piirustusten mukaan tehtävistä LVV ja erikoisputkistoasennuksista tai tehtävä käsittää LVV- ja erikoisputkiston kunnossapitotehtävät.	3. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä putki- tai peltieristystöistä ja erikoisputkistojen eristys- ja kunnossapitotöistä	3. Tehtävä koostuu työselityksen ja piirustusten mukaan tehtävistä IV-asennuksista ja vaativista koneasennuksista tai tehtävä käsittää IV- ja koneasennusten kunnossapitotehtäviä.
4. Työssä vaaditaan itsenäinen kokonaisvaltainen osaaminen toimialan rakennus- tai teollisuuden kone- ja laiteasennuksissa.	4 Tehtävä koostuu vaihtelevien projektien kuten sairaaloiden, laboratorioden, rahti-termiinalien, autokorjaamoiden, meijerien ja teollisuuslaitosten asennusten ja muutostöiden tai kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen itsenäisestä osaamisesta.	4. Tehtävä koostuu vaihtelevien kuten kylmä-, palo-, ääni-, ja korkealämpöeristys- ja kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen osaamisesta	4. Tehtävä koostuu vaihtelevien projektien kuten toimisto/liikerakennusten isojen tuotantolaitosten, urheiluhallien ja kalliosuojien asennusten- ja muutostöiden tai kunnossapitotöiden kokonaistoimintojen itsenäisestä osaamisesta.

Kehityskeskustelussa käydään läpi seuraavat seikat (matriisi):

	Tekijä	Tekijöiden kuvaus	1	2	3	4	5
1	Työmäärä	– on aikaansaapa työssään					
2	Työn laatu	– sitoutuneisuus yrityksen laatujärjestelmiin ja/tai laatumormeihin – joutuu harvoin korjaamaan huolimattomuudesta tai ennakoitavista virheistä johtuvia puutteita					
3	Yhteistyökyky	– kykenee työskentelemään onnistuneesti muiden kanssa					
4	Asiakaslähtöisyys	– ottaa vastuun asiakkaasta – edustaa yritystä myönteisellä tavalla					
5	Kehityskyky	– halu ja kyky oppia uusia asioita, tehtäviä ja menetelmiä					
6	Taloudellisuus	– kustannustietoisuus					
7	Erikoisosaaminen	– ammatillisen erikoistehtäväalueen osaaminen, joka ei sisälly perusluokituksessa huomioituun ja joka tuo lisäarvoa yritykselle					
8	Yrityskohtainen	– (joku työntekijän ominaisuus, jolla on merkitystä työnteon kannalta)					
9	Yrityskohtainen						

Arviointimatriisin soveltaminen

Jollei yrityksessä ole muuta sovittu, arviointimatriisin pystysarakkeet ovat pisteitä ja kultakin vaakariviltä kertyvien pisteiden painoarvo on sama.

Riviltä kertyvä pisteluku kolme osoittaa, että työntekijän asianomainen ominaisuus vastaa keskimääräistä tasoa. Jos pisteluku on alhaisempi, työntekijän asianomainen ominaisuus on alle keskimääräisen tason. Kolme suurempi pisteluku osoittaa vastaavasti työntekijän asianomaisen ominaisuuden olevan yli keskimääräisen tason.

Jos yritys toimii useammalla paikkakunnalla tai useammassa toimipaikassa, tulee kaikkiin työntekijöihin soveltaa samoja henkilökohtaisen palkanosan määräytymisperusteita. Henkilökohtainen palkanosa voi kuitenkin saman yrityksen eri paikkakunnilla olevissa toimipaikoissa olla eri suuruinen.

Työntekijän palkkaryhmän muuttuessa säilyy työntekijän henkilökohtainen palkanosa entisen suuruisena.

Erityisiä määräyksiä

1. Varastomiehet ja autonkuljettajat
  - a. Itsenäistä työtä tekevät varastomiehet ja autonkuljettajat sijoitetaan palkkaryhmään 2 ja
  - b. toisen ohjauksessa työskentelevät varastomiehet ja autonkuljettajat sijoitetaan palkkaryhmään 1.
2. Ammattikoulusta valmistuneet, oppisopimussuhteeseen tulevat, sekä 18 vuotta täyttäneet toimialan ammattikoulutusta vailla olevat sijoitetaan työhön tullessaan palkkaryhmään S.

Heidän perehdyttämisensä on järjestettävä siten, että palkkaryhmä 1:n edellyttämät taidot saavutetaan

- 3-vuotisen ammattikoulun suorittaneilla viimeistään 12 kk:n kuluttua
- vailla ammattikoulutusta olevilla viimeistään 24 kk:n kuluttua.

Alan perustutkinnon näyttötutkinnolla suorittaneet työntekijät sijoitetaan palkkaryhmään 1.

3. Sisääntulopalkkaryhmän 24 kuukauden työssäoloa kertyy kesätöissä vain 18 vuotta täyttäneille.
4. Luottamusmiehelle annetaan uudesta palkkausjärjestelmästä tiedot yrityksen tai toimipaikkakohtaisesta työntekijöiden palkkaryhmiin jakautumisesta, henkilökohtaisen palkanosan suuruuden jakautumisesta keskimäärin ja mahdollisen pistepohjaisen järjestelmän muodostumisesta.

Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän käyttöönottoon liittyviä määräyksiä

Talotekniikka-alan palkkausjärjestelmä on tullut ottaa käyttöön yrityksissä toimialakohtaisilla palkkataulukoilla 1.1.2000 mennessä.

Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän käyttöönoton yhteydessä suoritetaan jokaisen työntekijän palkkaryhmän määrittäminen vertaamalla hänen osaamistaan perus- ja toimialakohtaiseen töiden vaativuusryhmittelyyn, minkä mukaan hänen palkkaryhmänsä määräytyy.

Jokaisen työntekijän kanssa tulee käydä kehityskeskustelu, jonka perusteella työntekijälle tulee määrittellä henkilökohtainen palkanosa. Näin työntekijälle muodostuu talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän mukainen henkilökohtainen aikapalkka.

Siltä osin kuin työntekijän aikaisemman palkkausjärjestelmän aikana voimassa ollut aikapalkka (Putki: aikapalkka) on ollut suurempi kuin talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmän mukaan määräytyvä henkilökohtai-

nen aikapalkka, aikaisemmin voimassa olleen palkan ja uuden henkilökohtaisen aikapalkan erotusta kutsutaan ylimääräiseksi aikapalkkajäämäksi.

Ylimääräinen aikapalkkajäämä säilyy työntekijän henkilökohtaisen palkanosuuden itsenäisenä osana. Sitä mukaa kun työntekijän matriisin ja kehityskeskustelujen perusteella määriteltävä henkilökohtainen palkanosuus kasvaa, ylimääräisen aikapalkkajäämän osuus vastaavasti pienenee.

Henkilökohtaiseen palkanosuuteen lisättävät palkkojen yleiskorotukset eivät kuitenkaan pienennä ylimääräistä aikapalkkajäämää eivätkä myöskään työntekijän siirtymiset ylempiin palkkaryhmiin.

Mikäli talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmään siirryttäessä työntekijällä on ollut erisuuruisia työkohtaisuuslisä, määritellään työkohtaisuuslisä 12 edeltävän kuukauden työkohtaisuuslisien keskiarvosta. Mikäli talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmään siirryttäessä työntekijä ei ole tehnyt aikatoitaa, hänen uudistusta edeltäväksi voimassa olleeksi aikapalkaksi määritellään koko toimipaikan hänen palkkaryhmänsä aikapalkkojen keskiarvo tai vastaavasti, mikäli yrityksen palkkausjärjestelmässä on ollut henkilökohtaisia aikapalkkalisiä, näiden keskiarvo.

Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmään siirryttäessä kenenkään työntekijän voimassa ollut aikapalkka ei laske. Talotekniikka-alan aikapalkkausjärjestelmään siirtyminen tulee pyrkiä toteuttamaan myös siten, etteivät yrityksen palkkakustannukset siirtymisen johdosta keskimääräisesti katsoen nouse.

8 § KESKITUNTIANSIO

1. Keskituntiansiona käytetään edellisen lomanmääräytymisvuoden ajalta lomapalkkasopimuksen 2 §:n 1-kohdan mukaan (liite 2) laskettua vuosilomakeskituntiansiota, jota korotetaan liittojen sopimalla prosentilla.

Korotusprosentti ajalla 1.4.2011–31.3.2012 on 3,0 %.

Lomanmääräytymisvuoden viimeinen palkanmaksukausi on se, joka päättyy 31.3. tai lähinnä sitä ennen. Korotusprosentilla korjattu keskituntiansio astuu voimaan, kun liitot ovat sopineet korotusprosentin suuruuden.

2. Työntekijälle, jolle ei vielä ole laskettu edellä kohdassa 1 mainittua vuosilomakeskituntiansiota, lasketaan keskituntiansio joka toinen palkanmaksukausi työsuhteen alusta lukien kuten lomapalkkasopimuksen 2 § edellyttää vuosilomakorvauksen laskettavaksi. Näin saatua keskituntiansiota käytetään sellaisenaan kaksi seuraavaa palkanmaksukautta. Työsuhteen alussa keskituntiansiotunnit korvataan takautuvasti ensimmäisellä lasketulla keskituntiansiolla kun se saadaan lasketuksi.

3. Keskituntiansion tulee olla vähintään henkilökohtaisen aikapalkan suuruinen.
4. Mikäli työntekijän palkkaryhmä muuttuu sopimuskauden aikana, tarkistetaan hänen keskituntiansionsa siten, että sitä korotetaan hänen perustuntipalkkojensa suhteessa.

9 § ODOTUSAIKA JA SEN KORVAUS

Työntekijälle, joka odottaa työtä verstaalla tai työpaikalla maksetaan odotusajan palkkana palkkaryhmän 1 mukainen perustuntipalkka, paitsi sisääntuloryhmässä S-palkkaryhmän mukaan.

10 § LISÄT JA NIIDEN MAKSUPERUSTEET

10.1 Ammattitutkintolisä

Ammattitutkinnon suorittaneelle työntekijälle maksetaan ammattitutkintolisää 0,46 euroa tunnilta.

Erikoisammattitutkinnon suorittaneelle työntekijälle maksetaan erikoisammattitutkintolisää 0,85 euroa tunnilta.

Ammattitutkinnoilla ja erikoisammattitutkinnoilla tarkoitetaan työntekijän hyväksyttävästi suorittamia opetushallituksen hyväksymiä ammattitutkintolain mukaisia tutkintoja alalta, joka vastaa työntekijän talotekniikka-alalla suorittamia työtehtäviä.

Tällä hetkellä voimassa olevat tutkinnot ovat seuraavat:

LVI-alan ammattitutkinnot:

1. putkiasentajan
2. teknisen eristäjän
3. ilmastointiasentajan
4. lämmityslaitteasentajan

Edellä mainittujen tutkintojen nimikkeitä vastaavat ammattitutkinnot sekä aikaisemmin suoritettut ammattitutkinnot, joista edellä mainittu lisä on maksettu, kuuluvat lisän piiriin.

Lisää maksetaan vain yhden talotekniikka-alalle hyväksytyyn ammatti- tai erikoisammattitutkinnon perusteella, eikä erikoisammattitutkinnon perusteella maksettavan lisän ohella työntekijälle enää makseta lisää ammattitutkinnosta.

Edellä mainittua lisää maksetaan työsuhteen alusta alkaen, jos työntekijä on esittänyt todistuksen suoritetusta tutkinnosta työsuhteen alkaessa. Muussa tapauksessa lisää aletaan maksaa tutkintotodistuksen esittämispäivää lähinnä seuraavan palkkakauden alusta lukien.

Lisä maksetaan kaikissa palkkausmuodoissa erillisenä, eikä sitä oteta huomioon jaettaessa yhteisurakkaa urakkaan osallistuneiden työntekijöiden kesken.

Työntekijälle korvataan ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon suorittamistilaisuuteen osallistumisesta aiheutunut ansionmenetys keskituntiansion mukaan ja suoranaiset kustannukset edellyttäen, että työntekijä on sopinut osallistumisestaan etukäteen työnantajan kanssa.

Edellä mainitut korvaukset suoritetaan yhden kerran tutkinnon tietopuolista koetta ja yhden kerran työkoetta varten, enintään kuitenkin yhteensä neljältä työpäivältä.

Työntekijällä on oikeus saada vapautusta työstä tutkinnon tai sen osan uusimista varten ilmoitettuaan siitä vähintään viikkoa etukäteen työnantajalle. Velvollisuutta maksaa edellä mainittuja korvauksia ei tässä tapauksessa ole.

10.2 Erityistyölisä

Talotekniikka-alan palkkausjärjestelmän mukaisella aikapalkalla tehtävissä töissä sovittavaa erityistyölisää koskevat määräykset sisältyvät 7 §:n kohtaan 7.2.2.

11 § MATKAKUSTANNUKSET

Ateriakorvaus

Liikkeen, konttorin, verstaan, muiden tuotantotilojen sekä varastoalueen ulkopuolella suoritettavasta työstä, joka päivässä kestää vähintään 4 tuntia, maksetaan ateriakorvaus, joka on 1/4 osa kotimaassa maksettavasta päivärahasta päivältä

1.1.2011 lukien 8,50 €

1.1.2012 lukien _____

Ateriakorvausta ei makseta autonkuljettajalle eikä 20 §:n tarkoittamassa matkatyössä olevalle työntekijälle.

Huolto- ja korjausasentajalle, jonka tehtäviin kuuluu 1 kappaleessa tarkoitettujen tilojen ulkopuolella suoritettavat korjaustyöt, lasketaan em. tilojen ulkopuolella suoritetuksi työtunneiksi kaikki ne työtunnit, jotka tehdään sellaisen korjaustyömääräyksen perusteella, jonka suorittaminen vaatii, että osa työtunneista suoritetaan 1 kappaleessa tarkoitettujen tilojen ulkopuolella.

Milloin työntekijä tämän pykälän edellyttämässä olosuhteissa joutuu työskentelemään vähintään 4 tuntia yli normaalin työajan sekä täten kahdesti ruokailemaan, maksetaan hänelle ateriakorvaus toiseen kertaan. Tähän aikaan ei lasketa matkustamiseen käytettyä aikaa.

Matkalippukorvaus

Työpäivää kohti maksetaan edestakainen matkalippu ateriakorvauksen lisäksi työntekijöille, jotka työskentelevät työmailla, jotka sijaitsevat tämän työehtosopimuksen liitteenä olevassa pöytäkirjassa sovittujen paikkakuntakohtaisten rajojen ulkopuolella.

Niillä paikkakunnilla, joita varten ei ole tehty sopijapuolten vahvistamia paikallisia rajasopimuksia, maksetaan matkalippukorvaus 5 km:n säteen ulkopuolella sijaitseville työmaille paikkakunnan 0-pisteestä lukien.

Mikäli työnantaja on järjestänyt työntekijöiden kuljetukset paikkakunnan 0-pisteestä työmaalle, ei matkalippukorvausta suoriteta. Kuljetukset tapahtuvat työajan ulkopuolella ja työaika on tässä työehtosopimuksessa mainittu säännöllinen työaika. Kuljetukset on suoritettava henkilöliikenteen tarkoitetuilla, lämmityslaitteilla varustetuilla ajoneuvoilla.

Työnantajalla on oikeus ostaa työntekijälle alennuslippu, jolla hän voi suorittaa työmatkansa. Mikäli työntekijä itse joutuu ostamaan matkalipun, työnantajan on korvattava se hänelle kertalipun hinnan mukaisesti.

Matkalippukorvauksesta voidaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n jäsenyrytyksessä sopia toisin.

Matka-aikakorvaus

1. Mikäli matka-aika paikkakunnan 0 -pisteestä työpaikalle, aamuin ja illoin säännöllisiä kulkuvuoroja tai työnantajan järjestämää kuljetusta käyttäen, odotusajan huomioon ottaen yhteensä ylittää 1 tunnin, maksetaan siitä sääntuloryhmän mukainen tuntipalkka. Samaa maksuperiaatetta käyttäen maksetaan korvaus jokaiselta seuraavalta täydeltä tunnilta.

Edellisestä poiketen maksetaan matka-aikakorvaus tämän työehtosopimuksen liitteenä olevassa pöytäkirjassa sovittujen paikkakuntakohtaisten rajojen ulkopuolella sijaitseville työmaille.

Matka-aika korvauksesta voidaan LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n jäsenyrytyksessä sopia toisin.

Matkatyöt ja päivärahat

1. Milloin työ suoritetaan vieraalla paikkakunnalla, josta työntekijä ei voi saapua yöksi kotiinsa, korvataan hänelle tästä aiheutuvat kustannukset viikon kaikilta päiviltä seuraavasti:
  - a. Kaikki tarpeelliset matkakustannukset, joiksi luetaan rautatie- ja laiva- ja matkalippujen hinnat, II luokassa, matkatavarakustannukset sekä milloin matka tapahtuu yön aikana, matkalippujen hinnat vastavissa luokissa, kustantaa työnantaja.

Työnantaja kustantaa komennuspaikkakunnalla asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset.

- b. Matkustamiseen käytetyltä ajalta maksetaan työntekijälle sisääntulo-ryhmän mukainen tuntipalkka. Milloin työntekijälle on järjestetty makuupaikka, ei kello 22.00–7.00 väliseltä ajalta tuntipalkan korvausta suoriteta.
- c. Kultakin vuorokaudelta, jonka työntekijä on matkalla tai paikkakunnalla, jolla työ suoritetaan, maksetaan päivärahaa, joka määräytyy määräpaikan paikkakuntaluokan mukaan.

Päivärahan suuruus on Verohallituksen päätöksen mukainen.

1.1.2011 lukien 34 €.

1.1.2012 lukien _____ €

Matkaan liittyvistä vajaavuorokausista, jotka käsittävät enintään kuusi tuntia, maksetaan Verohallituksen päätöksen mukainen osapäiväraha.

1.1.2011 lukien 16 €.

1.1.2012 lukien _____ €

- d. Majoituskustannukset korvataan työnantajan hyväksymän selvityksen mukaisesti. Korvauksen suuruus vuorokautta kohti on enintään 1 1/2 kertaa päivärahan suuruinen.

Pöytäkirjamerkintä 1:

Majoituskorvausta ei makseta, mikäli työnantaja on hankkinut joko itse tai muutoin työntekijälle ilmaisen asunnon, jonka työntekijä hyväksyy.

Pöytäkirjamerkintä 2:

Kahviaamiainen tai muut ateriat eivät sisälly majoituskustannuksina korvattaviin kustannuksiin. Milloin majoituslaskuun sisältyy ilman kustannuserittelyä kahviaamiainen tai muita aterioita tai työntekijälle muutoin on järjestetty ilmaiset ateriat, suoritetaan päiväraha seuraavasti vähennettynä:

- kahviaamiaisen osalta vähennys on 15 % ja muiden aterioiden osalta kultakin 30 %.
- e. Milloin työntekijä ennen pääsiäis-, juhannus- tai joulupäivää on vieraalla paikkakunnalla yhtäjaksoisesti työssä, on hän mikäli työn laatu tai muut pakottavat syyt eivät sitä estä, oikeutettu mainituiksi juhlapäiviksi matkustamaan kotiinsa, jolloin työnantaja hänelle edellisen mukaisesti korvaa maksun matkakustannuksista kotipaikkakunnalle ja sieltä takaisin työpaikalle sekä ruokarahan ja palkan menetetyltä työajalta, kuitenkin enintään 8 tunnilta matka-ajan vuorokaudelta, b-kohdan mukaisesti.
- f. Milloin työtä suorittaa paikkakuntalainen, joka siellä on työhön otettu, ei hän ole oikeutettu tässä pykälässä määrättyihin etuihin.

- g. Jos työntekijä sairauden tai tapaturman johdosta joutuu sairaalahoitoon vieraalla paikkakunnalla, maksetaan sairaalassaoloajalta vieraalla paikkakunnalla päivärahana 4,40 euroa vuorokaudelta siltä ajalta, jona työnantajalla on velvollisuus sairausajan palkan maksamiseen.

Pöytäkirjamerkintä 3:

Jos matkatyö on sen laatuista, että tottunutta apumiestä tarvitaan, lähettää työnantaja apumiehen mukaan, ellei tilaaja itse tahdo antaa tottunutta apumiestä tai ellei tällaista ole paikkakunnalla saatavissa. Tottuneella apumiehellä tarkoitetaan yleisen ammattikoulun putkiasentajan linjalla hyväksyttävästi suorittanutta henkilöä tai vähintään kaksi vuotta putkityöammattissa työskennellyttä työntekijää.

Pöytäkirjamerkintä 4:

Milloin työntekijä matkustaa muina kuin kohdassa e) mainittuina vapaapäivinä kotiinsa, maksetaan näiltä päiviltä päiväraha.

Työ ulkomailla

1. Milloin työkohte sijaitsee Suomen rajojen ulkopuolella, työsuhteessa noudatetaan Suomen työoikeutta ja työntekijäin sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä sekä Talotekniikka-alan LVI-toimialan kulloinkin voimassa olevaa työehtosopimusta niin kuin Suomen alueella suoritettavassa työssä, mikäli paikallisista olosuhteista tai niiden asettamista erityisvaatimuksista ei muuta johdu.

Suomen työmarkkinajärjestöjen mahdollisesti julistamat työtaistelutoimenpiteet eivät koske Suomen rajojen ulkopuolella suoritettavia työkohteita.

2. Työntekijällä on oikeus päivärahaan, jonka suuruus on vähintään kotimaan päivärahan suuruinen ja joka maksetaan normaalin palkanmaksun yhteydessä.

Työnantaja kustantaa työntekijälle matkat työkohteeseen ja takaisin työntekijän kotipaikkakunnalta työsuhteen alkaessa ja päättyessä. Muista työnantajan kustantamista kotimatkoista, matkustamisajan palkasta sekä matkakustannusten korvaamisesta työskentelypaikkakunnalla työnantaja ja työntekijä sopivat erikseen.

Työnantaja antaa työntekijän käyttöön korvauksetta paikalliset olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisen asunnon.

3. Suomen työaikaääräyksiä sovellettaessa työaika voidaan järjestää myös siten, että työtuntien määrä tasoittuu keskimäärin neljäänkymmeneen (40) tuntiin viikossa enintään kuuden (6) kuukauden tasoittumisjaksolla. Mikäli ulkomaantyön kesto on alle kuusi (6) kuukautta, tasoittumisjakson pituus voi olla kuitenkin enintään ulkomaantyön keston mittainen.

Työnantaja ja työntekijä eivät voi sopia sellaisesta työaikajärjestelystä, joka on työntekomaan pakottavien työaikamääräysten vastainen.

Käytettäessä keskimääräistä neljänkymmenen (40) tunnin viikkotyöaikaa työtuntijärjestelmä on laadittava etukäteen kirjallisesti koko tasoittumisjakson ajaksi. Työtuntijärjestelmän muuttaminen kesken tasoittumisjakson voi tapahtua vain molemminpuolisella sopimuksella.

Ylityöstä ja hätätyöstä, jota tehdään työtuntijärjestelmän mukaisen vuorokautisen työajan lisäksi, on kahdelta ensimmäiseltä tunnilta maksettava viidelläkymmenellä prosentilla ja seuraavilta tunneilta sadalla prosentilla korotettu palkka.

Ylityöstä ja hätätyöstä, jota tehdään työtuntijärjestelmän mukaisen viikottaisten työajan lisäksi, on kahdeksalta ensimmäiseltä tunnilta maksettava viidelläkymmenellä prosentilla ja seuraavilta tunneilta sadalla prosentilla korotettu palkka.

4. Työsopimus on tehtävä aina kirjallisesti työnantajan ja työntekijän välillä liittojen yhteisesti hyväksymien periaatteiden mukaan ennen työntekijän lähtöä työntekomaahan. Työsopimuksesta tulee ilmetä työsopimuslain 2 luvun 4 §:n (HE55/2001) edellyttämien seikkojen lisäksi päivärahan suuruus ja sen määräytymisperuste (miltä päiviltä päiväraha maksetaan), työnantajan kustantamat kotimatkat, matkakustannusten korvaus työntekomaassa ja palkanmaksutapa sekä majoitusjärjestelyt ja niiden arvioitu laatu.

Lainvalinta ja sosiaaliturva Pohjoismaissa sekä Euroopan Unionin jäsenmaissa

Milloin työkohde sijaitsee Pohjoismaissa tai toisessa Euroopan Unionin jäsenmaassa voivat työnantaja ja työntekijä työsopimuksella sopia työsopimukseen sovellettavasta laista myös seuraavasti:

- a. Työsopimukseen sovelletaan työntekomaan lakia ja työntekomaassa noudatettavia yleisiä työehtoja.
- b. Työsopimukseen sovelletaan Suomen lakia ja voimassa lainsäädäntöä sekä Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimusta. Työaikojen ja työajasta johtuvien lisien osalta sovelletaan työntekomaan lakia ja työntekomaassa noudatettavia yleisiä työaikaa koskevia työehtoja.

Työntekijöiden sosiaaliturva määräytyy näissä maissa lakien ja kansainvälisten sopimusten perusteella.

12 § TUNTIKORTIT

1. Työntekijän on niin aika- kuin urakkatöissäkkin säännöllisesti merkittävä suorittamansa työn laatu, samoin kuin siihen käytetyt tuntimäärät, ateriakorvaukset, matkakulut, lisät jne. työnantajalle esitettävään tuntikorttiin. Urakan jako suoritetaan työehtosopimuksen mukaisesti niiden tietojen perusteella, mitä tuntikortteihin on merkitty.
2. Jos kyseinen työ ei kuulu tilaajan ja työnantajan väliseen urakkaan, on tuntikorttiin tai vastaavaan tositteeseen saatava tilaajan tai hänen edustajansa kirjallinen hyväksyminen. Sama koskee myös sellaisia töitä, jotka kokonaan suoritetaan ns. laskutyönä.
3. Työntekijälle on ennen työn aloittamista selvitettävä, mitä hyväksymismenettelyä kulloinkin on noudatettava.
4. Tuntikortteihin tehtyjä merkintöjä ei palkanlaskennan yhteydessä saa korjata siten, että alkuperäistä merkintää ei myöhemmin saada selvitetyksi.
5. Jos tuntikorttiin tehtyjä merkintöjä joudutaan korjaamaan on työntekijälle mahdollisimman pian ilmoitettava korjauksesta sekä sen syystä.
6. Tuntikorttien täyttäminen tapahtuu työaikana.
7. Työnantajan on annettava työntekijöiden käyttöön tuntikortit, joista työntekijä kortin täytettyään saa itselleen jäljennöksen. Tuntikortit voidaan täyttää myös konekielisesti.

13 § PALKANMAKSUPÄIVÄ

Palkanmaksupäivä on perjantai ellei yrityksessä ole muusta sovittu ja palkanmaksukausi on kaksi (2) viikkoa, ellei kyseessä ole sovittu kuukausipalkka.

Järjestelyt tulee toteuttaa siten, että sisällä olevan palkan ulosmaksu ei kohtuuttomasti viivästy tilikausien alkamis- ja päättymisajankohdista ja palkkalaskentaa ja maksutoimenpiteisiin liittyvistä tekijöistä johtuen.

Palkanlaskenta-aika on pääsääntöisesti 7 työpäivää mutta enintään 9 työpäivää. Työsuhteen päättyessä palkanmaksu tapahtuu säännöllisen palkanmaksun yhteydessä.

Jos perjantai on juhlapäivä, maksetaan palkka edellisenä päivänä. Palkan tulee olla nostettavissa palkanmaksupäivänä. Työsuhteen päättyessä on palkan loppuselvitys kuitenkin tehtävä viivytyksettä ja yleisestä palkanmaksupäivästä riippumatta.

Palkka maksetaan työntekijän osoittamalle pankkitilille Suomessa toimivan rahalaitoksen välityksellä. Työntekijälle tulee antaa hänelle maksettavasta palkasta erittely palkanmaksukausittain, josta palkanmuodostusperusteet käyvät riittävän selvästi ilmi, kuten erikseen aika- ja urakkatyö, ylityö ja sunnuntaityö, matkakorvaukset, ateriakorvaukset ja päivärahat, veronpidätykset jne. tarpeen mukaan.

14 § VUOSILOMA

1. Tämän sopimuksen ohella noudatetaan vuosilomalain määräyksiä.
2. Vuosiloma alkaa ja päättyy työntekijän työhönottopaikalla.
3. Tuntipalkalla olevalle työntekijälle maksetaan vuosilomapalkka ja -korvaus tämän työehtosopimuksen liitteenä olevan keskusliittojen välisen lomapalkkasopimuksen mukaan (liite 2 tämän pykälän lopussa). Tulos- ja tuotantopalkkiot otetaan vuosilomalain 11 §:n laskusäännön mukaisesti huomioon vuosilomapalkkaa laskettaessa.
4. Vuosiloman pituutta määrättäessä työssäolon veroiseksi luetaan aika, joksi työntekijälle on annettu vapautusta työstä oman ammattiliittonsa edustajiston kokoukseen/ liittokokoukseen tai liittovaltuuston taikka liittohallituksen/ liittotoimikunnan tai näitä vastaavan hallintoelimen kokoukseen sekä liittojen välisiin työehtosopimusneuvotteluihin osallistumista varten. Samoin pidetään työssäolon veroisena myös aikaa, joksi vapautusta on annettu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, SAK ry:n edustajakokoukseen tai valtuuston kokoukseen osallistumista varten. Työntekijän tulee vapautusta pyytäessään esittää asianmukainen selvitys kokoukseen osallistumiseen tarvitsemastaan ajasta.

Samoin työssäolon veroisina päivinä pidetään myös niitä päiviä, joina työntekijä on työtuntijärjestelmän mukaan ollut työstä vapaa keskimääräisen viikkotyöajan tasaamisen vuoksi tai hän on ollut estynyt suorittamaan työtä työnantajan määräyksestä tapahtuneen matkustamisen takia.

5. Ellei toisin sovita, on käynnissä oleva komennus keskeytettävä tai päätettävä ja työntekijä määrättävä palaamaan työhönottopaikkaansa ennen vuosiloman alkamista.
6. Lomaltapaluu-rahana määräytyy seuraavasti:
  - 6.1 Lakisääteiseltä vuosilomaltaan työhön palaavalle työntekijälle suoritetaan lomaltapaluu-rahana 50 % hänen vuosilomapalkastaan.

- 6.2 Lomaltapaluurahan ennakko suoritetaan lomalle lähdeettäessä vuosilomapalkan maksamisen yhteydessä. Ennakko on ½ lomaltapaluurahasta. Lomaltapaluurahan ennakkoa eivät koske jäljempänä olevat lomaltapaluurahan saamista koskevat edellytykset.

Lomaltapaluuraha suoritetaan sen palkanmaksun yhteydessä, jolloin työntekijän palkka lomaltapaluupäivältä maksetaan tai olisi maksettu, mikäli hän ei edellä mainitusta syystä olisi ollut estynyt saapumasta työhön. Mikäli vuosiloma on jaettu, suoritetaan kunkin loman osan päätyttyä sitä vastaava osa lomaltapaluurahasta noudattaen vastaavasti, mitä edellä on määrätty. Paikallisesti voidaan työntekijäkohtaisesti sopia koko lomaltapaluurahan maksamisesta viimeksi annettavan lomanosan yhteydessä.

- 6.3 Lomaltapaluurahan saamisen edellytyksenä on, että työntekijä aloittaa vuosilomansa ilmoitettuna tai sovittuna ajankohtana ja palaa työhön heti vuosiloman päätyttyä.

Lomaltapaluuraha suoritetaan kuitenkin, mikäli työntekijä välittömästi ennen vuosiloman alkamista tai vuosiloman päätyttyä työsuhteen kestäessä on ollut poissa työstä työnantajan suostumuksella tai on ollut estynyt saapumasta työhön vuosilomalain 7 §:n 2 momentissa mainitun syyn takia.

Työstä poissaolo hoitovapaan vuoksi työehtosopimusten lomaltapaluumääräyksiä sovellettaessa rinnastetaan tilanteisiin, joissa työntekijä on poissa työnantajan suostumuksella. Edellytyksenä on, että työntekijä palaa työhön lain tarkoittamassa ennakoilmoituksen tai siihen myöhemmin perustellusta syystä tehdyn muutoksen mukaisesti. Lomaltapaluuraha maksetaan vuosilomalain mukaisesti pidetyltä vuosilomalta. Työntekijän pyytäessä maksetaan lomaltapaluurahan ennakkoa tapauksissa, joissa maksaminen normaalina palkanmaksupäivänä siirtyisi pidemmälle kuin 5:n työpäivän päähän vuosilomalta paluusta. Ennakon määrä voi olla enintään puolet lomaltapaluurahan määrästä.

- 6.4 Vanhuus-, työkyvyttömyys-, varhennetulle vanhuus- tai yksilölliselle varhaiseläkkeelle siirtyvälle työntekijälle maksetaan lomaltapaluuraha edellä mainittuna prosenttina siitä vuosilomapalkasta ja mahdollisesta vuosilomakorvauksesta, johon työntekijä on oikeutettu.

Työntekijällä, joka vakinaiseen palvelukseen astumisen vuoksi menettäisi hänelle muutoin työehtosopimuksen mukaan kuuluvan lomaltapaluurahan, on oikeus saada lomaltapaluuraha, mikäli hän suorittettuaan asevelvollisuuden vakinaisessa väessä palaa palvelusajan päätyttyä työhön palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (570/61) edellyttämällä tavalla.

Asevelvollisuuden suorittamisen jälkeen työhön palatessa maksettavan lomaltapaluurahan määrä lasketaan työehtosopimuksen osoittamana prosenttina siitä lomakorvauksesta, joka työntekijälle maksettiin hänen palvelukseen astuessaan. Jos palvelukseen astuminen on tapahtunut välittömästi vuosilomalta, lasketaan lomaltapaluuraha vastaavasti työntekijälle maksetun vuosilomapalkan ja lomakorvauksen yhteismäärästä. Lomaltapaluuraha määräytyy sen työehtosopimuksen mukaan, joka oli voimassa palvelukseen astuttaessa.

- 6.5 Mikäli työnantaja on muusta kuin työntekijästä johtuvasta syystä irtisano-
nut hänen työsuhteensa päätymään vuosiloma-aikana siten, että
työntekijä on työsuhteen päättymisen vuoksi estynyt palaamasta vuosilo-
maltaan työhön. Työntekijä ei tästä syystä johtuen menetä oikeuttaan lo-
maltapaluurahaan.
- 6.6 Työnantajan konkurssin tai liikkeen lopettamisen vuoksi työntekijä ei me-
netä oikeuttaan lomaltapaluurahaan.
- 6.7 Työsuhteen päättyessä suoritettava korotettu lomakorvaus
Työsuhteen päättyessä suoritetaan työntekijälle 50 %:lla korotettu loma-
korvaus. Edellä sanottu ei kuitenkaan koske tapauksia, joissa työnantaja
päättää työsuhteen työntekijästä itsestään johtuvasta syystä, työntekijä
päättää työsuhteensa itse tai työsuhde on määräaikainen.
- 6.8 Yrityksessä voidaan sopia lomaltapaluuraha tai osa siitä korvattavaksi
palkallisena työssäolon veroisena vastaavana vapaana

Liite 2

LOMAPALKKASOPIMUS 2005

Allekirjoittaneet keskusliitot ovat vuosilomalain (162/2005) 30 §:n nojal-
la tehneet vuosilomapalkan ja loman korvauksen laskemisesta seuraavan
työehtosopimuksen:

1 § Soveltamisala

Tätä sopimusta sovelletaan Elinkeinoelämän keskusliiton jäsenyritysten
palveluksessa oleviin, vuosilomalain 11 §:ssä tarkoitettuihin työntekijöi-
hin, jos yritys on jäsenenä sellaisessa työnantajaliitossa, joka on ollut
Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton jäsen 31.12.2004. Sopimus ei
kuitenkaan koske merimiestä, työntekijää metsä- ja uittotyössä tai lastaus-
ja purkaustyössä eikä työntekijää sellaisella alalla, jolla vuosilomapalk-

kaa ja loman korvausta laskettaessa ja maksettaessa noudatetaan tämän sopimuksen allekirjoitusaikana rakennusalan työntekijäin vuosilomia koskevia työehtosopimuksia.

Edellä todettu soveltamisalan rajausta ei estä jäsenliittoja siinä tarkoitettujen sopimusalojen osalta ja muita Elinkeinoelämän keskusliiton jäsenliittoja liittymästä tähän sopimukseen.

Yrityksessä, joka liittyy edellä tarkoitettun työnantajaliiton jäseneksi kesken lomanmääräytymisvuotta, tulee sopimus voimaan liittymistä seuraavan lomanmääräytymisvuoden alusta.

2 § Vuosilomapalkka ja lomakorvaus

1. Työntekijäin vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskentaperusteena on keskituntiansio, joka saadaan siten, että lomanmääräytymisvuonna työssäolon ajalta työntekijälle maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka, hätätystä ja lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä peruspalkan lisäksi maksettavaa korotusta lukuun ottamatta, jaetaan vastaavien työtuntien lukumäärällä.
2. Työntekijän vuosilomapalkka ja lomakorvaus saadaan kertomalla hänen 1) kohdassa tarkoitettu keskituntiansionsa vuosilomalain 5 ja 6.1 §:ssä tarkoitettujen lomapäivien lukumäärän perusteella määräytyvällä seuraavasta taulukosta ilmenevällä kertoimella:

Lomapäivien lukumäärä	Kerroin	Lomapäivien lukumäärä	Kerroin
2	16,0	16	116,0
3	23,5	17	123,6
4	31,0	18	131,2
5	37,8	19	138,8
6	44,5	20	146,4
7	51,1	21	154,4
8	57,6	22	162,4
9	64,8	23	170,0
10	72,0	24	177,6
11	79,2	25	185,2
12	86,4	26	192,8
13	94,0	27	200,0
14	101,6	28	207,2
15	108,8	29	214,8
		30	222,4

Jos lomapäivien lukumäärä on suurempi kuin 30, korotetaan kerrointa luvulla 7,2 lomapäivää kohden.

Mikäli lomanmääräytymisvuoden aikana säännöllinen vuorokautinen työaika on ollut lyhyempi kuin 8 tuntia, lasketaan vuosilomapalkka ja lomakorvaus kuitenkin kertomalla vastaavasti keskituntiansio luvulla, joka saadaan, kun edellä olevat kertoimet kerrotaan viikon säännöllisten työtuntien lukumäärän ja luvun 40 osamäärällä.

3 § Työssäolon veroinen aika

Vuosiloman pituutta määrättäessä työssäolon veroiseksi luetaan aika, joksi työntekijälle on annettu vapautusta työstä oman ammattiliittonsa liittokokoukseen tai liittovaltuuston taikka liittotoimikunnan tai näitä vastaavan hallintoelimen kokoukseen osallistumista varten. Samoin pidetään työssäolon veroisena myös aikaa, joksi vapautusta on annettu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK r.y.:n edustajakokoukseen tai valtuuston kokoukseen osallistumista varten. Työntekijän tulee vapautusta pyytäessään esittää asianmukainen selvitys kokoukseen osallistumiseen tarvitsemastaan ajasta.

4 § Voimaantulo

Tällä sopimuksella kumotaan Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n syyskuun 10. päivänä 1990 tekemä lomapalkkasopimus.

Tämä sopimus tulee voimaan 1. päivänä huhtikuuta 2005 siten, että sopimusta sovelletaan voimassaoloajalta ansaittuun vuosilomaan, lomapalkkaan ja lomakorvaukseen.

Sopimus voidaan irtisanoa päättymään vuosittain lomanmääräytymisvuoden päättyessä. Irtisanominen on tällöin toimitettava viimeistään syyskuun loppuun mennessä.

Tämä sopimus sitoo kaikkia niitä sopimuksen 1 §:ssä tarkoitettuja Elinkeinoelämän keskusliiton jäsenliittoja ja SAK:n jäsenliittoja, jotka eivät ennen toukokuun 1. päivää 2005 ole ilmoittaneet sopijapuolina oleville keskusliitoille jäävänsä sopimuksen ulkopuolelle.

Helsingissä 21. maaliskuuta 2005

Vakuudeksi Mikko Nyssölä Jorma Rusanen

ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITTO

Leif Fagerlös Seppo Riski

SUOMEN AMMATTILIITTOJEN KESKUSJÄRJESTÖ SAK ry.

Lauri Ihalainen Lauri Lyly

15 § SAIRAUSAJAN PALKKAA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ

1. Työntekijälle maksetaan ansionmenetyksen korvausta keskituntiansion mukaan sairauden aiheuttaman työkyvyttömyyden ajanjakson työpäiviltä seuraavasti:

Työsuhde on jatkunut yhtäjaksoisesti	ajanjakso
1 kuukauden mutta alle 3 vuotta	28 kalenteripäivää
3 vuotta mutta alle 5 vuotta	35 kalenteripäivää
5 vuotta mutta alle 10 vuotta	42 kalenteripäivää
10 vuotta tai kauemmin	56 kalenteripäivää

Työtapaturman aiheuttaman työkyvyttömyyden ajanjaksolta maksetaan täysi palkka, vaikka työsuhde olisi kestänyt alle kuukauden.

2. Palkanmaksun edellytyksenä on, että työsuhde on jatkunut vähintään kuukauden ja ettei työkyvyttömyyttä ole aiheutettu omalla törkeällä tuottamuksella, kevytmielisellä elämällä, tai työkyvyttömyys ei ole aiheutunut muualla tehdystä ansiotyöstä, eikä sairautta ole tieten salattu työsopimusta solmittaessa. Työnantaja on oikeutettu nostamaan työntekijälle tulevan sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan vastaavalta ajanjaksolta.

Jos päivärahaa tai siihen verrattavaa korvausta ei työntekijästä itsestään johtuvista syistä makseta tai jos se maksetaan vähäisempänä mihin hänellä lain mukaan olisi ollut oikeus, on työnantajalla oikeus vähentää sairaus- tai synnytysloman palkasta se päiväraha tai sen osa, mikä työntekijän laiminlyönnin johdosta on jäänyt suorittamatta.

Työkyvyttömyyden alkamispäivä tai mikäli työkyvyttömyys on alkanut kesken työpäivän sitä seuraava työpäivä on palkaton, mikäli työsuhde ei ole kestänyt yhtä vuotta tai kyseessä ei ole työtapaturma. Jos sairauden aiheuttama työkyvyttömyys jatkuu sairastumispäivän jälkeen vähintään kuusi arkipäivää, maksaa työnantaja palkan työkyvyttömyyden alusta alkaen.

3. Työkyvyttömäksi tultuaan työntekijä on velvollinen viipymättä ilmoittamaan työnantajalleen siitä sekä sen arvioidun keston.

Tähän liittyvät menettelytavat työnantajan tulee saattaa työntekijöiden tietoon.

Ajoissa tehty ilmoitus on tärkeä sen vuoksi, että työpaikalla jo työvuoron alkaessa tiedetään, onko joku mahdollisesti poissa ja miten poissaolotapauksessa työt sinä päivänä järjestetään.

4. Työnantajan vaatiessa on työntekijän esitettävä työterveyslääkäriin tai muun työnantajan hyväksymän lääkärin antama todistus sairaudestaan.

Työkyvyttömyys voidaan flunssatyyppeissä, lyhytaikaisissa, enintään 3 vuorokautta kestävässä sairauspoissaoloissa osoittaa yrityksen työterveyshoitajan todistuksella. Perustellusta syystä myös muun terveydenhoitajan antama todistus kelpaa todistukseksi työkyvyttömyydestä.

Sairauden uusiutumistapauksissa todistuksen antajan tulee olla sama terveydenhoitaja. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota mahdolliseen lääkärinhoidon tarpeeseen.

Perusteltu syy muun lääkärin käytölle voi olla esimerkiksi työterveysyksikön pitkä etäisyys työntekijän työ-, koti- tai oleskelupaikasta tai vastaanottoajan kohtuuttoman pitkä odotus.

Taannehtiva lääkärintodistus hyväksytään, mikäli lääkäri on kirjoittanut todistukseen hyväksyttävät perusteet taannehtivuudelle.

Mikäli työnantaja ei ole hyväksynyt työntekijän esittämää lääkärintodistusta siihen liittyvän epäselvyyden takia, on hänellä oikeus osoittaa työntekijä nimetyn lääkärin tarkastettavaksi. Tällöin työnantaja suorittaa lääkärintodistuksen hankkimisesta aiheutuvat kustannukset.

Lääkärintodistuksiin liittyvät epäselvyydet selvitetään työehtosopimuksen neuvottelujärjestyksen mukaisesti.

5. Jos työntekijän työkyvyttömyys saman sairauden johdosta alkaa uudestaan 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolta hänelle viimeksi suoritettiin sairausajan palkkaa, ei työntekijä ole oikeutettu uuteen edellä sanottuun sairausajan palkan ajanjaksoon.
6. Työntekijälle, jonka työsuhde on jatkunut vähintään 6 kuukautta ennen lapsen syntymää, maksetaan hänen äitiysvapaansa ajalta 56 ja isyysvapaansa ajalta 6 sairausvakuutuslain mukaisen arkipäivän pituisen kalenteriajanjakson työtuntijärjestelmän mukaisilta työpäiviltä laskettava työntekijän palkan ja sairausvakuutuslain mukaisen äitiys- tai isyyspäivärahan tai siihen verrattavan muun lain tai sopimuksen perusteella tulevan korvauksen välinen erotus työsopimuslain 4 luvun 1 §:n mukaisen äitiys- tai isyysvapaan alkamispäivästä lukien.
7. Työnantajan ja luottamusmiesten tulee yhdessä pyrkiä ohjaamaan työntekijöitä työehtosopimuksen säännösten oikeaan noudattamiseen ja pyrkiä ehkäisemään väärinkäytöksiä.

Perehdyttämisen yhteydessä uusille työntekijöille tulee antaa asiaa koskevaa valistusta ja ohjausta.

Sekä työnantaja- että työntekijäpuolen edun mukaista on sairauspoissaolojen saaminen mahdollisimman vähäisiksi. On suositeltavaa, että pai-

kalliset osapuolet yhdessä seuraavat työpaikan sairauspoissaolojen kehitystä ja tarvittaessa etsivät keinoja niiden ennalta ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Lakisääteinen lääkärintarkastus

Työntekijä voi palkallisena työaikana käydä työhönsä liittyvässä työnantajan, lain tai viranomaispäätöksen edellyttämässä terveystarkastuksessa. Tällaiseen tarkastukseen, siitä seuraavaan tutkimukseen ja jälkitarkastukseen matkustaminen korvataan kuten työmatkat.

Muut lääkärintarkastukset

1. Työntekijän palkkaa ei vähennetä sairauden toteamiseksi välttämättömän lääkärintarkastuksen ajalta, mikäli lääkärinhoidon tarve on akuutti, eikä vastaanottoaikaa ole kohtuullisen ajan kuluessa saatavissa työajan ulkopuolella.

Palkkaa ei vähennetä myöskään, jos kysymys on:

- erikoislääkärin suorittamasta tarkastuksesta apuvälineen hankkimiseksi
- työterveyslääkärin, erikoislääkärin tai erikoisalan poliklinikan suorittamasta tarkastuksesta kroonisen sairauden hoidon määrittelemiseksi
- korvattavaan lääkärintarkastukseen liittyvästä laboratorio- tai röntgen-tutkimuksesta
- sairausvakuutuslain mukaisesta äitiysrahan saamisen edellytyksenä olevasta terveyskeskuksen todistuksen hankkimiseksi välttämättömästä tarkastuksesta tai muista synnytystä edeltävistä lääketieteellisistä tutkimuksista
- hammaslääkärissä käynnistä, jos äkillinen hammassairaus aiheuttaa työkyvyttömyyden, joka vaatii saman työvuoron aikana annettavaa hoitoa. Kiireellisyystarve osoitetaan hammaslääkärin todistuksella.
- syöpäsairauden edellyttämän hoitotoimenpiteen aiheuttaman työkyvyttömyyden ajalta.

2. Lääkärintarkastuksiin liittyvät menettelytavat voidaan sopia myös 4 §:n mukaisesti pääluottamusmiehen kanssa paikallisten yrityskohtaisten tarpeiden mukaisesti.
3. Alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti maksetaan työntekijälle tämän työehtosopimuksen sairausajan palkkaa koskevien määräysten mukaisesti korvaus lapsen hoidon järjestämiseksi tai hoitamiseksi välttämättömästä, lyhyestä tilapäisestä poissaolosta. Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että lapsen sairaudesta on lääkärin todistus ja että molemmat vanhemmat ovat ansiotyössä ja että poissaolosta annetaan työehtosopimuksen sairausajan palkan maksamisesta koskevien määräysten mukainen selvitys.

Edellä sanottua sovelletaan myös yksinhuoltajiin ja samassa taloudessa asuviin puolison lapsiin.

Samoin perustein maksetaan vastaava korvaus työntekijälle, mikäli toisella puolisoilla ei sairauden, matkan, työskentelystä, opiskelusta tai koulutukseen osallistumisesta johtuvan, toisella paikkakunnalla asumisen tms. tilapäisen esteen vuoksi ole mahdollisuutta osallistua lapsen hoitoon eikä muuta hoitoa saada järjestetyksi tämän momentin mukaisesti. Tätä momenttia sovellettaessa opiskelu rinnastetaan ansiotyöhön.

Sopimuksen tarkoittamassa mielessä katsotaan yksinhuoltajaksi myös henkilö, joka ilman erillistä asumusero- tai avioeropäätöstä pysyvästi on muuttanut asumaan erilleen avio- tai avopuolisostaan sekä henkilö, jonka puoliso on estynyt osallistumasta lapsen hoitoon asevelvollisuuden suorittamisen tai reservin harjoituksen vuoksi.

Hoidon järjestämisen tai hoitamisen kestäessä 1, 2, 3 tai 4 päivää pidetään poissaoloa sopimuksessa tarkoitettuna poissaolona. Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että lapsen sairaudesta ja sen aiheuttamasta poissaolosta annetaan sama selvitys kuin työehtosopimuksen ja yrityksessä mahdollisesti omaksutun käytännön mukaan vaaditaan em. huoltovelvollisen omasta sairaudesta. Palkalliset poissaolopäivät lapsen sairastumisen johdosta rinnastetaan vuosilomalain tarkoittamiin työssäolopäivien veroisiin päiviin.

Työntekijällä, jonka lapsi sairastaa sairaskorvauslain 10 luvun 2 §:n tarkoittamaa vaikeaa sairautta, on oikeus olla poissa työstä osallistuakseen sanotussa laissa tarkoitettuun lapsen hoitoon, kuntoutukseen tai hoidon opastukseen sovituaan poissaolosta etukäteen työnantajan kanssa.

16 § TYÖTURVALLISUUSMÄÄRÄYKSET

1. Tapaturmien ja ammattitautien välttämiseksi ja työntekijöiden terveyden suojaamiseksi on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin. Työolosuhteissa, työn valmistelussa ja suorituksessa sekä valvonnassa on noudatettava työturvallisuuslakia ja valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009).

Työryhmän edustajan osallistuessa työnantajan kanssa sovitulla tavalla työkohteessa järjestettävään työsuojelukierrokseen, maksetaan hänelle tähän käytetyltä ajalta palkka keskituntiansion mukaan.

2. Tapaturmien välttämiseksi ei työntekijä ainoastaan ole oikeutettu, vaan hän on myös velvollinen vaatimaan, että ryhdytään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin turvallisuuden aikaansaamiseksi.

3. Kieltäytymistä suorittamasta työtä, jossa tarpeellisiin turvallisuustoimenpiteisiin ei ole ryhdytty, ei ole pidettävä työstä kieltäytymisenä.
4. Liikenneväylillä tms. paikoissa työskenneltäessä, missä liikenne aiheuttaa tapaturman vaaraa, on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin vaaran välttämiseksi. Työntekijän pyynnöstä työnantajan on huolehdittava vartioinnista. Vartija ei saa poistua vartiointipaikalta ennen työn päättymistä.
5. Kontaktiilmaustöissä noudatetaan valmistajan ilmoittamia suojeluohjeita.
6. Noudatettavaksi tulevat lisäksi yleissopimuksen työsuojelua koskevat määräykset sekä velvoittava työsuojelulainsäädäntö.
7. Työnantaja kustantaa työntekijälle hepatiitti (A+B) tai vastaavan suojan antavan rokotuksen sellaisissa saneeraus- ja korjauskohteissa työskenteleville silloin, kun työterveyshuolto on todennut sen tarpeelliseksi.

17 § SOSIAALITILAT

1. Milloin työmaan suuruus ja sen jatkuvuus edellyttävät tulee työnantajan huolehtia siitä, että työntekijöillä on mahdollisuus työturvallisuuslain 48 §:ssä mainittujen sosiaalitulojen käyttöön samassa laajuudessa kuin ne työmaalla ovat muiden työntekijäryhmien käytettävissä.
2. Milloin työntekijän työpaikka on liikkeen toimipaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä (työpaja, varasto tms.) pätee edellä mainittu myös näihin työntekijöihin. Edellä mainittu työnantajan velvollisuus on riippumaton siitä, miten työnantajan suhteet rakennuttajaan (tilaajaan) on järjestetty.
3. Työnantajan tulee huolehtia, että työntekijöiden käytössä on asianmukaiset ja siistit sosiaalitulat kunnollisine pesumahdollisuuksineen ja että sosiaalitulat siivotaan päivittäin.

18 § SUOJAAATETUS

Työsuhteessa olevalle työntekijälle annetaan omaksi tai käyttöön suojapukuja ja turvajalkineet. Suojapukuja annetaan keskimäärin kaksi ja turvajalkineita yhdet vuodessa, elleivät olosuhteet tai käyttötarve muuta edellyttä. Yrityksessä voidaan sopia muusta vastaavasta menettelystä sekä työvaatehuollosta.

Suojavaatetuksen järjestämisessä tulee lisäksi ottaa huomioon:

- työvaatetuksen paloturvallisuus
- kylmät sääolosuhteet, jolloin annetaan käyttöön tai omaksi asianmukainen lämpöhaalari tai vastaava sekä
- muut työvaatetukselle asetettavat erityisvaatimukset.

Tarkkuutta vaativissa tehtävissä työskenteleville, esim. hitsaustyöt, työnantaja hankkii optisesti hiotut suojalasit silloin, kun työterveyshuolto on todennut ne tarpeellisiksi.

19 § LUOTTAMUSMIEHET

Luottamusmiesten tehtäviä ja asemaa koskevat määräykset on sovittu työehtosopimuksen osana noudatettavassa yleissopimuksessa. Liite 3.

20 § ERIMIELISYYDET JA NIIDEN RATKAISEMINEN

1. Jos jostakin työehtosopimukseen liittyvästä asiasta syntyy erimielisyyttä työnantajan tai hänen edustajansa ja yhden tai useamman työntekijän välillä, on pyrittävä sovintoon paikallisissa neuvotteluissa mainittujen osapuolten kesken.
2. Ellei sovintoon päästä neuvottelevat työnantaja tai hänen edustajansa sekä pääluottamusmies tai luottamusmies.
3. Jos yksimielisyyteen ei päästä, voidaan asia alistaa jomman kumman osapuolen toimesta allekirjoittaneiden liittojen ratkaistavaksi.
4. Erimielisyyden aiheuttaneesta asiasta on kummankin osapuolen laadittava muistiot, joissa osapuolien tulee esittää kantansa asiasta ja käsityksensä erimielisyyden syistä.

Edellä mainitut muistiot on viivytyksettä lähetettävä allekirjoittaneille liitoille ja paikallisille osapuolille on annettava muistiosta omat kappaleensa.

5. Jos liitot eivät pääse sovintoon neuvotteluissaan, asia voidaan jomman kumman liiton toimesta siirtää välimiesmenettelyssä tai työtuomioistui-
messa ratkaistavaksi, niin kuin erillispöytäkirjassa on sovittu.

21 § TYÖVÄLINEET

Työnantaja on velvollinen pitämään korvauksetta työntekijän käytettävissä kunkin työn edellyttämät kunnolliset, ajanmukaiset ja turvalliset työvälineet putki- ja ilmastointiasentajille.

22 § AMMATTIYHDISTYSJÄSENMAKSUJEN PERIMINEN

1. Työnantaja pidättää, mikäli työntekijä on antanut siihen valtuutuksen, ammattiliitoille tulevat ammattiyhdistysjäsenmaksut ja tilittää ne palkanmaksukausittain liittojen määräämille tileille.
2. Pidättäminen suoritetaan siten kuin Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön välillä 13.1.1969 allekirjoitetussa pöytäkirjassa on erikseen sovittu.

3. Työntekijälle annetaan kalenterivuoden tai työsuhteen päätyttyä verotusta varten todistus pidätetystä summasta. Mikäli työntekijä ei työsuhteen päättyessä tee jäsenmaksun perintäsopimuksen peruutusilmoitusta on työnantajan huomautettava hänelle tästä.

23 § ERINÄISIÄ KORVAUKSIA

1. Kunnallisista tehtävistä aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen

Työnantaja maksaa kunnallisvaltuuston tai -hallituksen jäsenenä toimivalle työntekijälle valtuuston tai hallituksen kokouksesta aiheutuvasta säännöllisen työajan ansionmenetyksestä korvausta siten, että työntekijä yhdessä kunnan maksaman ansionmenetyksen korvauksen ja -palkkion kanssa saa täydet palkkaedut.

Korvaus maksetaan sen jälkeen, kun työntekijä on toimittanut työnantajalle selvityksen kunnan maksamasta korvauksesta ja palkkiosta.

2. Henkilökohtaisten merkkipäivien viettäminen palkallisina vapaapäivinä

Työntekijälle, joka on yrityksen palveluksessa, on oikeus 50- ja 60-vuotispäivänään saada säännöllistä työaikaa vastaava palkallinen vapaa työstä silloin kun merkkipäivä sattuu hänen työpäiväkseen.

3. Kutsunnasta aiheutuneen ansion menetyksen korvaaminen

Työnantaja maksaa työsuhteessa olevalle työntekijälle varusmiespalveluksen edellyttämän kutsunnan johdosta aiheutuneen ansionmenetyksen.

Kutsuntaan liittyvään erilliseen lääkärintarkastukseen osallistuvalla korvataan ansionmenetykseltä ajalta, minkä hän hyväksyttävän selvityksen mukaan joutuu tarkastuksen takia olemaan poissa säännöllisenä työaikanaan.

4. Reserviharjoitusajan palkka

Työnantaja maksaa työsuhteessa olevalle työntekijälle reservinharjoitusajalta palkkaa siten, että naimisissa oleva tai muuten huoltovelvollinen saa valtion maksaman reserviläispalkan kanssa täydet palkkaedut ja ei-huoltovelvollinen 2/3 niistä. Määräystä sovelletaan myös niihin, jotka reserviläisinä on kutsuttu väestönsuojelukoulutukseen. Työnantajalla ei ole oikeutta vähentää reservinharjoitusajalta maksettavaa palkkaa lauantaina ja sunnuntaina maksettavan valtion reserviläispalkan osalta. Työnantajalla ei ole myöskään oikeutta vähentää reservinharjoitusajalta maksettavaa lapsikorotusosaa.

5. Omaisten kuolemantapaukset

Työntekijälle annetaan oikeus palkalliseen vapaapäivään sellaisissa tapauksissa, joissa on kysymys työntekijän vanhempien, puolison tai lasten kuolemantapauksesta.

Vastaava oikeus palkalliseen vapaapäivään annetaan hänelle myös niissä tapauksissa, joissa työntekijä joutuu henkilökohtaisesti suorittamaan veljensä, sisarensa tai aviopuolisonsa vanhempien kuolemantapauksesta johtuvat toimenpiteet.

6. Korvausten määrä ja korvausten saajat

1-5 kohdissa mainitut korvaukset suoritetaan keskituntiansion mukaan.

1-5 -kohdissa mainitut etuudet koskevat vakinaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden lisäksi sellaisia tilapäisessä työsuhteessa olevia työntekijöitä, jotka ovat olleet välittömästi ennen ao. päiviä tai tapahtumia työsuhteessa vähintään yhden kuukauden ajan.

7. Harjannostajaistilaisuudet

Työntekijällä on oikeus osallistua työmaallaan järjestettävään harjannostajaistilaisuuteen säännöllisenä työaikana. Harjannostajaistilaisuuden palkka on asianomaisen työntekijän perustuntipalkka. Palkkaryhmissä 2-4 maksetaan palkkaryhmä 2 perustuntipalkan mukaan.

24 § RYHMÄHENKIVAKUUTUS

Työnantaja toteuttaa kustannuksellaan työntekijöitä koskevan ryhmähenkivakuutuksen siten kuin siitä on keskusjärjestöjen välillä sovittu. Vakuutusehdot ovat saatavissa vakuutusyhtiöstä ja työnantajalta.

25 § SOPIMUKSEN VOIMASSAOLOAIKA

Tämä työehtosopimus astuu voimaan 9.3.2011 ja se on voimassa 29.2.2012 saakka jatkuen senkin jälkeen vuoden kerrallaan, ellei sitä viimeistään kahta kuukautta ennen sen päättymistä ole kummaltakaan puolelta kirjallisesti irtisanottu.

Uudesta työehtosopimuksesta neuvoteltaessa ovat tämän työehtosopimuksen määräykset voimassa niin kauan, kunnes uusi työehtosopimus on tehty tai sopimusneuvottelut muuten ovat päättyneet.

Helsingissä 14. maaliskuuta 2011

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

TALOTEKNIikka-ALAN LVI-TOIMIALAN TYÖEHTOSOPIMUKSEN ALLEKIRJOITUSPÖYTÄKIRJA

Aika	14.3.2011	
Paikka	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry:n toimisto, Helsinki	
Läsnä	Henri Juva	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry puheenjohtaja
	Jari Syrjälä	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
	Pertti Aaltonen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry sihteeri
	Pia Kilpeläinen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
	Arvo Ylönen	LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU ry
	Matti Harjuniemi	Rakennusliitto ry
	Kyösti Suokas	Rakennusliitto ry
	Kimmo Palonen	Rakennusliitto ry

1 VOIMASSAOLO JA MUUTOKSET

Työehtosopimusneuvottelujen lähtökohtana on ollut 27.4.2010 allekirjoitettu Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimus, siinä liitteenä olevat putkialan suorituspalkkaustyömääräykset, iv-alan suorituspalkkausmääräykset ja putkieristysalan urakkahinnoittelu.

Uusi sopimuskausi alkaa 9.3.2011 ja päättyy 29.2.2012.

Muutokset on sisällytetty Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimukseen.

2 PALKANKOROTUKSET

Henkilökohtaisia aikapalkkoja (PTP + HPO) korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen yleiskorotuksella, jonka suuruus 2,55 %.

Perustuntipalkat

Perustuntipalkat 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

	€/h
S	9,53
1	11,70
2	14,02
3	14,78
4	15,65

Henkilökohtainen palkanosa muodostuu siten, että työntekijän korotetusta aikapalkasta (PTP + HPO) vähennetään uusi perustuntipalkka. Jäljelle jäänyt erotus on työntekijän uusi henkilökohtainen palkanosa.

Kuukausipalkat

Sovittuja kuukausipalkkoja korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen 2,55 %.

Kuukausipalkat tarkistetaan korotusten jälkeen niin että ne täyttävät 7.25 kohdan määräykset.

Keskituntiansio

Vuosiloman keskituntiansiosta muodostetaan keskituntiansio siten, että 31.3.2011 mennessä liitot sopivat, mikä on korjausprosentti, jolla korotetaan 31.3.2011 päättyvän lomanmääräytymisvuoden vuosilomakeskituntiansiota. Näin määriteltä keskituntiansiota sovelletaan 1.4.2011–31.3.2012.

TYÖEHTOSOPIMUKSEN SUORITUSSIDONNAISET PALKAT

Palkankorotukset toteutetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen.

Urakka ja palkkiopalkkaustyöt

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin 15,22 €/NH ja vastaavassa suhteessa osaurakan kerroin.

Putkieristysalan urakkahinnoittelun rahakerroin 3,38 €/yks.

Putki- ja ilmastointialan normituntikerroin ja putkieristysalan rahakertoimet otetaan käyttöön siten, että korotuksen vaikutus otetaan huomioon tehtyjen työtuntien suhteessa.

Palkkiopalkkaustyöt

Työt, joista palkkiopalkkaussopimus on tehty ennen 10.3.2011 tai sen jälkeen alkaneen palkanmaksukauden alkua, maksetaan tehdyille tunnille erillisenä lisänä 0,38 €/h tilikausittain seuraavan palkankorotusvaiheen alkuun saakka. Tätä erillistä lisää ei vähennetä suorituspalkkaussummasta.

Työt, joista palkkiopalkkaussopimus on tehty ennen lähinnä 1.5.2010 alkaneen palkanmaksukauden alkua, maksetaan tehdyille tunneille erillisinä lisänä 0,53 €/h (0,38 €/h + 0,15 €/h) tilikausittain seuraavan palkankorotusvaiheen alkuun saakka. Tätä erillistä lisää ei vähennetä suorituspalkkaussummasta.

Työehtosopimuksen lisät

Korotetaan 2,55 % ja ovat korotuksen jälkeen seuraavat:

Lisä	€/h
Iltavuorolisä	0,95
Yövuorolisä	1,91
Iltatyölisä	0,95
Yötyölisä	1,91
Työvuoron siirtoilmoituksen myöhästymislisä	2,24
Ammattitutkintolisä	0,46
Erikoisammattitutkintolisä	0,85

Putkieristysalan työkalukorvaus

Korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen, 2,55 % ja on sen jälkeen 1,64 € päivältä.

Etumieslisä putkiala ja iv-ala

Korotetaan sen palkanmaksukauden alusta, joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen, 2,55 % ja on sen jälkeen 0,33 €/h.

Pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus

Korvaukset ovat korotuksen jälkeen seuraavat

Edustettavien työntekijöiden määrä	Euroa/kahden viikon tilijakso
10 – 50 työntekijää	29,25
51 – 100 työntekijää	36,56
ylä 100 työntekijää	54,81

3 TYÖEHTOSOPIMUKSEN TEKSTIMUUTOKSET

Työehtosopimusneuvottelujen lähtökohtana on ollut 27.4.2010 allekirjoitettu Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimus, siinä liitteenä olevat putkialan suorituspalkkaustyömääräykset, iv-alan suorituspalkkaustyömääräykset ja putkieristysalan urakkahinnoittelu. Nämä em. sopimuksessa olleet määräykset säilyvät ennallaan.

4 ULKOMAALAISEN LVI-ASENTAJAN PALKKARYHMITTELY

Sopijaosapuolet katsovat, että lähtökohtaisesti Suomeen tulee talotekniikka-alan töihin vain ammattitaitoisia ulkomaalaisia LVI-asentajia. Talotekniikka-alan työehtosopimuksen vaativuusryhmittelyn perusteella ammattitaitoinen itsenäiseen työhön kykenevä LVI-asentaja sijoitetaan osaamisen laajuudesta riippuen palkkaryhmiin II-IV. Ryhmittelyyn ei vaikuta työntekijän kansalaisuus.

Ulkomaalaisen LVI-asentajan palkkaryhmän määrittely työehtosopimuksen vaativuusryhmittelytekstien perusteella saattaa olla ongelmallista, koska eri maiden työntekökulttuurit ja asennusmateriaalit eivät ole täysin yhdenmukaisia. Jotta ulkomaalaisia LVI-asentajia ei kuitenkaan perusteettomasti sijoitetaisi liian mataliin palkkaryhmiin, sopijaosapuolet ovat sopineet seuraavasta menettelystä ulkomaalaisen työntekijän palkkaryhmän määrittelemiseksi:

Suomeen lähetetyn tai sellaisen Suomeen tilapäisesti töihin tulevan ulkomaalaisen LVI-asentajan, jonka vakituinen asuinpaikka sijaitsee Suomen rajojen ulkopuolella, palkkaryhmäksi määritellään ensimmäiseksi kolmeksi kuukaudeksi palkkaryhmä II. Mikäli työntekijän osaaminen sitä edellyttää, palkkaryhmä voidaan suoraan määritellä tätä korkeammaksi.

Mikäli kolmen kuukauden työskentelyn jälkeen todetaan, että ulkomaalainen työntekijä on sijoitettu ammattitaitoonsa nähden liian korkeaan palkkaryhmään, palkkaryhmä voidaan arvioida uudelleen. Tässä yhteydessä työnantajan on ilmoitettava sopijaosapuolten laatimaa lomaketta käyttäen yksilöidysti ne jäljempänä luetellut puutteet ammattitaidossa, jotka ovat perusteina palkkaryhmän alentamiselle. Samalla on lomakkeeseen merkittävä ajanjakso, jonka aikana työntekijä koulutetaan vähintään palkkaryhmän II edellyttämälle osaamistasolle.

Palkkaryhmän alentamisen perusteet ammattitaidossa ovat puutteet

- ymmärtää piirustuksia ja työselityksiä
- tuntee työsuojelumääräyksiä ja yleisiä asennustapoja
- putkiasennustöissä myös puutteet hitsaus- tai juotostaidossa

Sopijaosapuolet katsovat, että edellä mainittujen ammattitaidon puutteiden korjaamisen tulee tapahtua kolmen kuukauden kuluessa.

Edellä mainittu tulkintasääntö on voimassa sopimuskauden loppuun, jonka jälkeen sopijaosapuolet tarkastelevat uudelleen tulkintasäännön tarpeellisuutta.

Suomalaisten työntekijöiden ja suomalaisten järjestäytyneiden yritysten suoraan työsuhteeseen palkkaamien ulkomaalaisten työntekijöiden palkkaryhmittely tapahtuu työehtosopimuksen palkkausjärjestelmän mukaisesti.

5 AMMATTITUTKINNOT JA PALKKARYHMITYS

Osapuolet pitävät tärkeänä, että talotekniikan perustutkinnon suorittaneet jatkavat ammattitaitonsa kehittämistä suorittamalla ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon.

Palkkaryhmiin sijoittaminen tapahtuu talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimuksen palkkaryhmittelyn perusteella. Ammattitutkinnon suorittaneen ammattitaito rinnastetaan palkkaryhmän 3 vaativuusluokitukseen ja erikoisammattitutkinnon suorittaneen palkkaryhmän 4 vaativuusluokitukseen.

6 TYÖRYHMÄT

Putkiasennusalan urakkahinnoittelu

Sopijaosapuolet perustavat työryhmän, jossa käsitellään putkiasennusalan suorituspalkkaustöiden ja määräysten ongelmakohtia. Työryhmän tavoitteena on tehdä yksimielinen esitys putkiasennusalan suorituspalkkausjärjestelmän uudistamistarpeista.

Työryhmä voi käyttää apuna ulkopuolisia asiantuntijoita ja teettää tarpeellisia selvityksiä.

Näistä selvityksistä aiheutuvat kustannukset jaetaan osapuolten kesken tasan.

Työryhmätyön tulee olla valmis 31.12.2011 mennessä. Yksimieliset esitykset voidaan toteuttaa sopimuskauden aikana.

Palkkausjärjestelmätyöryhmä

- Allekirjoittajaliittojen asettama työryhmä ratkaisee yrityksissä mahdollisesti syntyneet työntekijän palkkaryhmittelyä koskevat tulkintakysymykset ja erimielisyydet, ellei asiaa ole neuvottelujärjestyksen mukaisesti yrityksessä ratkaistu.
- Työryhmä voi ohjata koulutus- ja tiedotustoiminnalla paikallisia osapuolia vaativuusluokituksen ja palkkaryhmittelyn soveltamisessa.
- Työryhmällä on oikeus yksimielisesti kehittää sovittua vaativuusluokitusta.
- Työryhmän tehtävänä on liittojen sopimalla tavalla täydentää muutoinkin työehtosopimuksen palkkausjärjestelmää koskevia asioita.

IV-alan suorituspalkkaustyöt

Koska IV-töiden urakkahinnoittelukokeilusta ei ole tämän työehtosopimuksen allekirjoittamiseen mennessä tullut riittävästi vertailukelpoisia tuloksia, niin sopijapuolet edelleen selvittävät jäljempänä selvitettyjen tutkimusten avulla hinnoittelun soveltuvuutta alan töihin.

Sopijaosapuolet sitoutuvat tekemään koemittaukset erikseen sovittavissa kohteissa. Kohteet valitaan sopijaosapuolten kesken. Koemitattavia kohteita otetaan tarkasteluun erikseen sovittava, riittävän suuri määrä. Kohteiden tulee edustaa kattavasti eri rakennusluokitusten mukaisia talotyyppejä. Kohteiden valinnassa huomioidaan niiden maantieteellinen sijainti siten, että ne sijaitsevat eri puolilla Suomea.

Mitattujen työmaiden toteutuneita keskituntiansioita verrataan putkiasennusalan vuoden 2011 2. neljänneksen urakkatyön keskituntiansioon. Sopijaosapuolet sitoutuvat korjaamaan hinnoittelua niin, että sen taso saavuttaa em. ajankohtana olleen putkiasennusalan keskituntiansion.

Muutokset hinnoitteluun tehdään vuoden 2011 loppuun mennessä. Hinnoittelumuutokset pyritään tekemään niihin kohtiin hinnoittelua, joissa mittauksien perusteella ongelmia ilmenee.

Työaikaohjaustyöryhmä

Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto ry ovat sopineet tämän työehtosopimuksen liitteen 6 mukaisen työryhmän perustamisesta. Tämän työehtosopimuksen osapuolet sitoutuvat osallistumaan po. toimintaan.

Työkyvyn ylläpitäminen ja sairauspoissaolojen hallinta

Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto ry ovat sopineet tämän työehtosopimuksen liitteen 7 mukaisen työryhmän perustamisesta. Tämän työehtosopimuksen osapuolet sitoutuvat omalta osaltaan toimimaan po. Työryhmässä.

Osapuolet ovat sopineet edellisessä kappaleessa mainituin tavoin (aikaisemmassa) työehtosopimusratkaisussa selvityksestä, jonka avulla pyritään löytämään menettelyjä työkyvyn ylläpitoon ja sairauspoissaolojen hallintaan. Selvitystyö on tällä hetkellä kesken.

Sopimuskauden aikana on noussut esille eräitä asioita, joiden selvittely on syytä liittää jo aikaisemmin sovitun selvitystyön yhteyteen. Tällaisia asioita ovat:

Korvaava työ

Mitä se tarkoittaa, onko sen toteuttamiseen yrityksissä tarvetta, onko korvaavan työn teettäminen rakennusalalla ylipäättänsä mahdollista,

muodostaako se riskin työntekijöiden terveydelle ja vakuutusturvalle, millaisilla menettelytavoilla korvaavaa työtä tällä hetkellä yrityksissä teetetään?

Sairausajan palkan maksamiseen liittyvä karenssi

Kuinka yleisesti työmarkkinoilla karenssi on enää käytössä, mitkä ovat karenssin taloudelliset vaikutukset yrityksille, onko karensilla vaikutusta sairauspoissaoloihin, onko karenssimääräys EU:n tasa-puolisen kohtelun periaatteen mukainen?

Todistus työkyvyttömyydestä

Kuinka yleinen on käytäntö, jossa lyhytaikaisista poissaoloista selvitykseksi riittää työntekijän oma ilmoitus esimiehelle, aiheuttaisiko kyseisen menettelyn laajentaminen rakennusaloilla ongelmia, millä keinoin nämä mahdolliset ongelmat olisi vältettävissä?

Edellä luetellut asiat selvitetään jo aikaisemmin sovitun selvityksen yhteydessä. Osapuolten tavoite on, että työehtosopimuksen sairaus- ja tapaturma-ajan palkkaa koskevat määräykset tukevat työssä jaksamista ja työntekijöiden hyvinvointia, ovat mahdollisimman joustavia ja yksinkertaisia, eivätkä aiheuta tarpeettomia hankaluuksia tai tarpeettomia taloudellisia menetyksiä kummallekaan osapuolelle.

Työkyvyn ylläpitoon ja sairauspoissaolojen hallintaan liittyvän selvityksen valmistuttua osapuolet käynnistävät välittömästi neuvottelut tarpeellisista työehtosopimusmuutoksista. Saavutettu neuvottelutulos liitetään osaksi työehtosopimusten sosiaalisia määräyksiä. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että minkäänlaiset painostustoimet korvaavan työn menettelyjen toteuttamiseksi yrityksissä eivät ole sallittuja eikä korvaavan työn hankkeita ole syytä yrityksissä nyt aloittaa ennen kuin osapuolet ovat neuvotelleet asiasta 30.11.2011 mennessä.

Yrityskohtaisia palkkausjärjestelmiä kehittävä työryhmä

Osapuolet asettavat yhteisen työryhmän kehittämään yrityskohtaisia kannustavia palkkausjärjestelmiä. Työssä otetaan huomioon tuottavuus, kannustavuus ja oikeudenmukaisuus.

Työllisyyden edistäminen ja talousrikollisuuden vastustaminen

Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto ry ovat sopineet tämän työehtosopimuksen liitteen 8 mukaisen toiminnan käynnistämisestä, jonka tarkoituksena on työllisyyden edistäminen ja talousrikollisuuden vastustaminen. Tämän työehtosopimuksen osapuolet sitoutuvat osallistumaan po. toimintaan.

Harmaa talous ja siihen liittyvä talousrikollisuus ovat vakava ongelma rakennusalalla. Sen ehkäisemiseksi osapuolet suosittavat jäsenilleen toimenpiteitä, joilla harmaan talouden toimintamahdollisuuksia pystytään merkittävästi vähentämään.

Rakennusalalla harmaan talouden merkittävin esiintymismuoto on pimeän työn tekeminen. Pimeän palkan maksaminen aiheuttaa verojen ja muiden maksujen menetyksiä yhteiskunnalle ja sitä peitetään kuittikaupalla, joka puolestaan aiheuttaa uusia menetyksiä esimerkiksi maksamattomina arvonlisäveroina.

Pimeän työn estämiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että työmailla tiedetään työmailla työskentelevät työntekijät ja heidän työnantajansa. Tavoitteena on, että työmaalla ei ole ketään, jonka henkilöllisyyttä ja työnantajaa ei tiedetä.

Tavoitteen saavuttamiseksi osapuolet suosittelevat, että niiden jäsenet henkilöllisyyden tarkastamista varten

- päätoteuttajina huolehtivat siitä, että kaikkien työmaalla työskentelevien suomalaiset henkilötunnukset kirjataan työmailla pidettäviin kulkulupaluetteloihin;
- työnantajina huolehtivat siitä, että niiden työntekijöiden suomalaiset henkilötunnukset luovutetaan päätoteuttajalle kulkulupaluetteloon merkitsemistä varten;
- työntekijöinä luovuttavat suomalaisen henkilötunnuksensa ja ilmoittavat työnantajansa kulkulupaluetteloon merkitsemistä varten.

Mikäli työntekijällä ei ole suomalaista henkilötunnusta, hän voi hakea sen maistraatista.

Tavoitteen saavuttamiseksi osapuolet suosittelevat, että niiden jäsenet kulunvalvonnan tehostamista varten

- päätoteuttajina huolehtivat siitä, että työmaalla on nimetty henkilö, jolle kaikki työmaalle tulevat työntekijät ilmoittautuvat ja hänen nimensä on myös alihankkijoiden tiedossa;
- työnantajina huolehtivat siitä, että niiden työntekijöillä on tiedossa kennele työmaalla ilmoittaudutaan kulunvalvontaa varten;
- työntekijöinä työmaalle saapuessaan ja sieltä lähtiessään ilmoittautuvat kulunvalvonnasta vastaavalle henkilölle

Kulunvalvonta voidaan hoitaa myös sähköisellä järjestelmällä.

Osapuolet suosittelevat myös, että jokaisen työntekijän syntymäaika merkitään työmaalla esillä pidettävään kuvalliseen henkilötunnisteen etupuolelle ja henkilötunnuksen loppuosa takapuolelle.

Tämä suositus tulee voimaan 1.9.2011 alkaen.

8 TYÖEHTOSOPIMUKSEN SOVELTAMISTA KOSKEVIEN ASIOIDEN SELVITTÄMINEN

Rakennusteollisuus RT ja sen jäsenliitot sekä Rakennusliitto pyrkivät edistämään neuvottelusuhteita ja sopimustoimintaa niin liittojen välillä kuin työpaikoillakin sekä valvomaan osaltaan tehtyjä sopimuksia.

Osallisliittojen asiamiesten oikeudesta käydä työmailla noudatetaan työehtosopimuksissa sovittuja menettelytapoja ja erimielisyyksien ratkaisemisessa noudatetaan työehtosopimuksissa sovittua neuvottelujärjestystä.

Osapuolten yhteinen tavoite on estää harmaan talouden toiminta ja turvata työehtosopimusten määräysten noudattaminen. Osapuolet sitoutuvat myötävaikuttamaan mahdollisten epäselvyyksien selvittämiseen ja avoimeen tietojenvaihtoon.

9 MENETTELYTAPAMÄÄRÄYKSIÄ

Vähentämisyjärjestystä koskeva kanneaika on sama kuin työsopimuksen päättämistä koskevissa riita-asioissa.

Työsuhdeturvaan liittyvien menettelytapamääräysten noudattamatta jättämisestä ei aiheudu työehtosopimuslain tarkoittamaa hyvityssakkoseuraamusta. Hyvityssakkoa ei voida tuomita työnantajalle myöskään sellaisten velvollisuuksien rikkomisesta, josta voidaan tuomita vahingonkorvausta, korvausta taikka hyvitystä.

Allekirjoittaneet liitot pyrkivät työehtosopimuksen neuvottelujärjestyksen mukaisesti sopimaan viedäänkö erimieliseksi jäänyt työsuhdeturva-asia yleisen oikeuden tai työtuomioistuimen ratkaistavaksi.

10 MATKAKUSTANNUSTEN KORVAUKSET

Verovapaiksi katsottavien matkakustannusten korvaukset ja niiden perusteet vuosina 2011 ja 2012 määräytyvät verohallituksen niitä koskevien päätösten mukaisesti.

11 KESKUSJÄRJESTÖJEN TEKEMÄT SOPIMUKSET

Jos keskusliitot sopimuskauden aikana sopivat muutoksista tai lisäyksistä niihin keskinäisiin sopimuksiin, jotka ovat tämän työehtosopimuksen liit-

teinä sellaisinaan, toteutetaan em. muutokset tai lisäykset myös tämän työehtosopimuksen piirissä keskusliittojen sopimasta ajankohdasta.

Mikäli keskusliitot edellisen asemasta sopivat muutoksista tai lisäyksistä sellaisiin tekemiinsä sopimuksiin, joiden perusteella allekirjoittaneet liitot ovat tehneet oman vastaavan sopimuksensa, ryhdytään välittömästi neuvottelemaan siitä, miten em. muutokset tai lisäykset saadaan liitetyksi edellä mainittujen allekirjoittaneiden liittojen välisiin sopimuksiin.

12 TYÖEHTOSOPIMUKSEN KEHITTÄMINEN SOPIMUSKAUDEN AIKANA

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että työehtojen ja työehtosopimuksen kehittäminen ei saa pysähtyä sopimuskaudeksi. Osapuolet sitoutuvat sopimuskauden aikana neuvottelemaan työehtosopimusmuutoksista, joilla pyritään yksinkertaistamaan ja selkeyttämään. Muutokset, joista ollaan yhtä mieltä, voidaan toteuttaa ennen sopimuskauden päättymistä.

13 PÄÄLUOTTAMUSMIESTEN YHTEYSMIES

Usealla paikkakunnalla pysyvästi toimivassa ja kooltaan merkittävässä talotekniikka-alan yrityksessä tai useamman talotekniikka-alan yrityksen muodostamassa konsernissa voidaan sopia järjestelystä, jolla yritykseen tai konserniin valitaan talotekniikka-alan pääluottamusmiesten yhteysmies.

Sopimuksen yritys- tai konsernikohtaisesta pääluottamusmiesten yhteysmiehestä tekevät kirjallisesti työnantaja ja toimipaikkojen pääluottamusmiehet. Sopimuksessa on määriteltävä ainakin seuraavat asiat:

1. Valitaanko yhteysmieheksi joku toimipaikkojen pääluottamusmiehistä vai joku muu yrityksen tai konsernin työntekijä. Mikäli yhteysmieheksi valitaan pääluottamusmies, on samalla sovittava, toimiiko hän edelleen yhteysmiehen tehtävän ohella pääluottamusmiehenä.
2. Suorittavatko yhteysmiehen valinnan toimipaikkojen pääluottamusmiehet vai osallistuvatko valintaan kaikki yrityksen tai konsernin talotekniikka-alan työehtosopimuksen piiriin kuuluvat työntekijät.
3. Pääluottamusmiesten yhteysmiehen
  - toimikauden kesto
  - tehtävät ja työnjako pääluottamusmiesten kanssa
  - tietojensaanti
  - työstä vapautuksen määrä
  - palkka tai korvauserusteet

4. Mikäli pääluottamusmiesten yhteysmieheksi valitaan joku muu kuin jonkin toimipaikan pääluottamusmies, yhteysmiehen muut oikeudet, velvollisuudet ja työsuhdeturva määräytyvät samoin kuin työehtosopimuksen osana noudatettavan yleissopimuksen mukaan ne määräytyvät toimipaikan pääluottamusmiehelle.

14 LUOTTAMUSMIES

Yleissopimuksen 7 luvun (AY-koulutus) tarkoittamana luottamusmiehenä pidetään ammattiosaston asettamaa pääluottamusmiestä ja varapääluottamusmiestä.

Osapuolet ovat käsitelleet työehtosopimusneuvottelujen yhteydessä yleissopimuksen 4 luvun (4.2 Asema) luottamusmiehen palkka- ja siirtosuojaan liittyviä kysymyksiä.

Osapuolet toteavat luottamusmiehen töihin sijoittamisesta seuraavaa:

Töiden jaossa on noudatettava normaalia jakojärjestystä. Normaali jakojärjestys tarkoittaa sitä, että töiden jaossa otetaan huomioon asentajille asetettavat pätevyysvaatimukset alkavissa töissä ja että työt jaetaan siinä järjestyksessä kuin käynnissä olevat työt päättyvät ja niistä vapautuvat asentajat seuraavia töitä varten. Työt on pätevyysvaatimusten tultua huomioonotetuksi jaettava asentajille siinä järjestyksessä kuin he vapautuvat vanhoista töistä.

Lisäksi jakojärjestykseen vaikuttavat ilman muuta sairauslomat, vuosilomat ja erilaiset kurssit, joille luottamusmies osallistuu.

Ansion menetyksen korvaaminen sortamistapauksessa maksetaan KTA:n mukaan.

15 TYÖ ULKOMAILLA

Liitot ovat yhtä mieltä siitä, että työehtosopimuksen 11 §:n kohdan “Työ ulkomailla” määräyksiä sovelletaan myös niihin työntekijöihin, jotka komennusmiehinä tullessaan siirtyvät suoraan toisen suomalaisen työnantajan palvelukseen solmimalla uuden kirjallisen sopimuksen, vaikka sopimusta ei solmitakaan muodollisesti Suomessa.

16 SUOSITUS TYÖSSÄOPPIMISEN TOTEUTTAMISESTA

Sopijapuolet toteavat, että työssäoppijat eivät kuulu työehtosopimuksen soveltamisalan piiriin.

Sopijaosapuolet pitävät tärkeänä toteuttaa talotekniikka-alan perustutkintoja suorittavien opiskelijoiden 20 opintoviikon mittainen työssä oppimisen siten, että opiskelijoille annetaan mahdollisimman hyvät edellytykset oppia käytännön työelämän taitoja henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaisesti. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi osapuolet suosittelevat, että seuraavat asiat otettaisiin yrityksissä huomioon työssä oppimisen järjestämisessä:

1. Yrityksellä tulee olla yleiset edellytykset ottaa työmaille työssäoppijoita ja mahdollisuudet toteuttaa työssäoppiminen henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaisesti.
2. Työpaikkaohjaajaksi ryhtyminen on vapaaehtoista. Henkilön tulee olla tehtävään halukas ja motivoitunut.
3. Koulutus ohjaajan tehtävään tulee tehdä yhteistoiminnassa oppilaitosten kanssa ja siinä on syytä korostaa mm. turvallisen työskentelyn merkitystä osana henkilön ammattitaitoa.
4. Työpaikkaohjaustoiminnasta mahdollisesti johtuvien ansiotasomuuksien vaikutuksista tai muista palkkatekijöistä neuvotellaan paikallisesti.

17 PUTKIERISTYSALAN TYÖKALUKORVAUS

Työnantaja on velvollinen hankkimaan kaikki tarvittavat työvälineet ja valaistuksen työntekijälle. Jos työntekijä käyttää omia työkalujaan, työnantaja on velvollinen suorittamaan niistä silloin korvauksena seuraavasti:

- 164 senttiä päivältä sen palkanmaksukauden alusta joka alkaa 10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen.

Edellytyksenä työkalukorvauksen saamiselle ensimmäisen työvuoden jälkeen on, että putkieristäjällä on seuraavat työkalut:

- linjapihdit
- villapuukko
- puukko
- sakset 2 kpl
- metrimitta (talmeter)
- roikka
- naskali
- työkalupakki
- peltisakset
- huopaveitsi (Stanley)

Työnantaja korvaa työntekijälle työssä voittuneen roikan korjauskustannukset.

18 PYÖRISTYKSET

Sopimuskauden mukaiset palkkamääriin tulevat prosentuaaliset lisät lasketaan ja niitä koskevat tarkistukset suoritetaan siten pyöristäen, että 50/100 senttiä tasoitetaan lähinnä alempaan ja 51/100 senttiä lähinnä ylempään.

19 PÖYTÄKIRJAN PÄTEVYYS JA ALLEKIRJOITTAMINEN

Todettiin, että tällä pöytäkirjalla on sama voima kuin varsinaisella työehtosopimuksella.

Helsingissä 14. maaliskuuta 2011

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

Liite 3 YLEISSOPIMUS

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan tähän työehtosopimukseen sidottujen järjestäytyneiden yritysten talotekniikka-alalla toimiviin työntekijöihin, jotka suorittavat rakennuksissa tai rakennelmissa tai niihin liittyen lämpö-, vesi- ja ilmastointiasennustöitä sekä teknisiä eristystöitä, samoin kuin mainituissa töissä asennettujen laitteiden ja tarvikkeiden huoltoa ja kunnossapitoa sekä kunnostusta eri teknisin menetelmin.

1 Luku YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ

Lähtökohtia

Sopijapuolet pyrkivät edistämään neuvottelusuhteita ja sopimustoimintaa työpaikoilla. Sopijapuolet pyrkivät näihin tavoitteisiin yhteistoiminnan eri muotoja hyväksikäyttäen sekä valvomaan osaltaan tehtyjä sopimuksia.

Perusoikeudet

Kansalaisten perusoikeuksiin kuuluva yhdistymisvapaus on loukkaamaton. Tämä koskee niin työnantajia kuin työntekijöitä. Työntekijöillä on oikeus perustaa ja toimia ammattiyhdistysorganisaatioissa, eikä heitä saa tämän johdosta irtisanoa tai syrjiä työssään. Yritysten henkilöstöllä on oikeus valita edustajia edustamaan heitä yritysten sisällä käsiteltävissä asioissa. Edustajien valintaoikeus sekä heidän oikeutensa ja velvollisuutensa on määritelty laeissa ja tässä sekä muissa sopimuksissa. Yksittäisen työntekijän turvallisuus ja terveys, syrjimättömyys ja tasa-arvoinen kohtelu ovat lähtökohtana sopimusmääräyksille.

Työnjohto-oikeus

Työnantajalla on oikeus ottaa toimeen ja erottaa työntekijä ja määrätä työn johtamisesta.

Ennakoilmoitus työtaisteluista

Ennen poliittiseen tai myötätuntotyötaisteluun ryhtymistä siitä ilmoitetaan valtakunnansovittelijalle sekä asianomaiselle työnantaja- tai työntekijäliitolle mahdollisuuksien mukaan vähintään neljä päivää aikaisemmin. Ilmoituksessa on mainittava aiotun työtaistelun syyt, alkamishetki ja laajuus.

Soveltamisala

Tätä sopimusta sovelletaan tähän työehtosopimukseen 1 §:n mukaisesti sidotuissa jäsenyrityksissä jäljempänä mainituin rajoituksin. Työpaikalla tarkoitetaan tähän työehtosopimukseen sidottujen jäsenyritysten toimintaorganisaatioon liittyviä pysyväisluonteisia toimipaikkoja (pää- tai haara-toimistoja) jossa työntekijä on työhön otettu.

Organisaatio- yms. muutokset

Työpaikan toiminnan olennaisesti supistuessa, laajentuessa taikka liikkeen luovutuksen, sulautumisen, yhtiöittämisen tai niihin verrattavan olennaisen organisaatiomuutoksen johdosta saatetaan yhteistoimintaorganisaatio tämän sopimuksen periaatteiden mukaisesti vastaamaan työpaikan muuttunutta kokoa ja rakennetta.

Lakiviittaukset

Siltä osin kuin tässä sopimuksessa ei ole toisin sovittu, noudatetaan yhteistoiminnasta yrityksissä annettua lakia (334/07) ja työsuojelun valvonnasta ja työpaikan yhteistoiminnasta annettua lakia (44/06), jotka eivät ole tämän sopimuksen osia.

2 Luku YHTEISTOIMINTA TYÖPAIKALLA

Kehittämistoiminta

Työntekijöiden ja heidän edustajiensa tulee tämän sopimuksen periaatteiden mukaisesti voida osallistua työorganisaatioiden, teknologian, työolosuhteiden ja työtehtävien kehittämiseen ja muutoksen toteuttamiseen.

Kehittämistoiminnan ja siihen mahdollisesti sisältyvän uuden teknologian soveltamisen yhteydessä tulee toimia mielekkään, vaihtelevan ja kehittävän työn sisällön sekä tuottavuuden parantamiseksi. Näin luodaan työntekijälle mahdollisuus kehittyä työssään ja lisätä valmiuksiaan uusiin työtehtäviin.

Suoritettavat toimenpiteet eivät saa johtaa sellaiseen kokonaiskuormituksen lisääntymiseen, josta aiheutuu haittaa työntekijän terveydelle tai turvallisuudelle.

Työpaikalla seurataan yhteistoiminnassa sopivin aikavälein tuottavuutta, tuotantoa ja henkilöstöä koskevaa kehitystä. Tarvittavista seurantajärjestelmistä ja tunnusluvuista sovitaan paikallisesti.

Yhteistoiminnan toteuttaminen

Työnantajan ja työntekijöiden yhteistoiminta voi tapahtua pysyväisluonteisessa neuvottelukunnassa, kehittämishankkeiden toteuttamiseksi perustettavissa projektiryhmissä tai työnantajan ja henkilöstön välisissä neuvotteluissa. Kehittämiskohteen toteuttamista varten muodostettavassa projektiryhmässä ovat tasapuolisesti edustettuina yritys ja sen työntekijät. Työntekijät nimeävät omat edustajansa ensi sijassa kehitettävän kohteen työntekijöistä.

Ellei toisin sovita, yhteistoimintalain mukainen neuvottelukunta on perustettava yritykseen tai sen osaan silloin kun henkilöstön määrä on yli 200, mikäli kaikki henkilöstöryhmät sitä haluavat.

Kehittämistoiminnan toteuttamiseksi voidaan paikallisesti sopia sellaisen yhteistoimintaelimen perustamisesta, joka käsittelee kehittämistoimintaan sisältyvät asiat. Se voi korvata erilliset yhteistoiminta- ja työsuojelutoimikunnat sekä muut vastaavat toimikunnat. Sama yhteistoimintaelin voi vastata myös yhteistoimintalain, työsuojelun valvontalain, työterveyshuoltolain (1383/01) ja naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/86) mukaisista toimista ja suunnitelmista paikallisesti sovittavassa laajuudessa.

Mikäli työnantaja käyttää yrityksen kehittämistoiminnassa hyväkseen ulkopuolisen konsultin tarjoamia palveluita, vastaa työnantaja siitä, että konsulttiyrityksen toiminta on tämän sopimuksen mukaista.

On tärkeää, että kehittämistoimien suunnittelu ja käytännön toteuttaminen kytketään läheisesti yrityksen henkilöstöpolitiikkaan, erityisesti henkilöstön työhönottoon, tasa-arvon edistämiseen, sisäisiin siirtoihin, koulutukseen, tiedotukseen, työsuojeluun, työkyvyn ylläpitämiseen ja työpaikkaterveydenhuoltoon.

Tyky-toiminta

Työkykyä ylläpitävä toiminta työpaikoilla on linjajohdon, henkilöstöhallinnon, työterveyshuollon ja työsuojeluorganisaation yhteistyötä. Työkykyä ylläpitävän toiminnan periaatteet, joilla ylläpidetään työssä olevien henkilöiden työkykyä ja työssä selviytymistä, sisällytetään työsuojelun toimintaohjelmaan tai työterveyshuollon toimintasuunnitelmaan. Sovitessa voidaan edellä mainitut periaatteet sisällyttää myös työpaikalla laadittavaan kehittämistoiminta- tai muuhun vastaavaan suunnitelmaan. Työsuojelupäällikön ja -valtuutetun tehtävänä on osallistua suunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen ja seurantaan.

3 Luku YHTEISTOIMINTATEHTÄVÄT JA YHTEISTOIMINTA-ORGANISAATIOT

3.1 Luottamusmiehiä koskevat määräykset

Valitseminen

Luottamusmiehellä tarkoitetaan tässä sopimuksessa, ellei sopimuksen tekstistä muuta ilmene, ammattiosaston valitsemia pääluottamusmiestä ja työosaston tai sitä vastaavan yksikön luottamusmiestä. Ammattiosastolla tarkoitetaan tässä sopimuksessa allekirjoittaneiden ammattiliittojen rekisteröityjä alayhdistyksiä.

Luottamusmiehen tulee olla asianomaisen työpaikan työntekijä ja perehtynyt työpaikan olosuhteisiin sen työntekijänä. Mikäli työpaikkaa varten on valittu vain yksi luottamusmies, on hän tämän sopimuksen tarkoittama pääluottamusmies. Paikallisesti voidaan sopia siitä, että työsuojeluvaltuutetun tehtäviä hoitaa pääluottamusmies tai päinvastoin.

Paikallisesti voidaan sopia pääluottamusmiehen toimialueeksi pääsääntöä laajempi toimialue.

Pääluottamusmiehen valitsemisen lisäksi ammattiosaston esityksestä sovitaan paikallisesti siitä, mille osastolle tai osastoa vastaavaan yksikköön valitaan luottamusmies. Poikkeustapauksessa voidaan myös työmaata sopia pidettävän työosastona, kun se sijaitsee toisella paikkakunnalla ja työmaalla on vähintään 20 yrityksen työntekijää. Osastoa vastaavaan yksikköön luottamusmiestä valittaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että sovitut toimialueet ovat tarkoituksenmukaisia ja kattavuudeltaan sellaisia, että ne edistävät neuvottelujärjestelmän mukaista asioiden käsittelyä. Arvioinnissa on otettava huomioon myös mm. kyseessä olevan osaston työntekijöiden lukumäärä ja luottamusmiehen mahdollisuudet myös vuorotyö huomioon ottaen tavata osaston työntekijät. Paikallisesti voidaan sopia siitä, että edellä mainittu luottamusmies hoitaa työsuojeluasiamiehen tehtäviä tai päinvastoin.

Ammattiosastolla on oikeus suorittaa luottamusmiehen vaali työpaikalla. Jos vaali suoritetaan työpaikalla, on ammattiosaston kaikille jäsenille varattava tilaisuus osallistua vaaliin. Vaalin järjestäminen ja toimittaminen ei kuitenkaan saa häiritä työntekoa. Vaaliajoista ja vaalipaikoista on sovittava työnantajan kanssa viimeistään 14 vuorokautta ennen vaalin toimittamista. Työnantaja varaa ammattiosaston nimeämille henkilöille tilaisuuden vaalin toimittamiseen.

Tehtävät

Luottamusmiehen pääasiallisena tehtävänä on toimia ammattiosaston edustajana työehtosopimuksen soveltamista koskevissa asioissa.

Luottamusmies edustaa ammattiosastoa työlainsäädännön soveltamista koskevissa asioissa ja yleensä työnantajan ja työntekijän välisiin suhteisiin ja yrityksen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Luottamusmiehen tehtävänä on myös osaltaan toimia yrityksen ja henkilöstön välisen neuvottelu- ja yhteistoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Neuvottelujärjestys

Jos syntyy epäselvyyttä tai erimielisyyttä työntekijän palkasta tai työsuhteeseen liittyvien lakien tai sopimusten soveltamisesta, on luottamusmiehelle annettava kaikki tapauksen selvittämiseen vaikuttavat tiedot.

Työsuhteeseensa liittyvä asia työntekijän tulee selvittää esimiehensä kanssa. Ellei työntekijä ole saanut edellä mainittua asiaa selvitettyksi suoraan esimiehensä kanssa, voi hän saattaa asian hoidettavaksi osaston tai vastaavan yksikön luottamusmiehen ja työnantajan edustajan välisissä neuvotteluissa. Ellei asiaa näin saada selvitettyksi, voi edellä mainittu luottamusmies siirtää sen pääluottamusmiehelle.

Paikallisten osapuolten yhdessä pyytessä on työehtosopimukseen sidotuilla liitoilla oikeus lähettää edustajansa paikalliseen erimielisyysneuvotteluun.

Ellei työpaikalla syntynyttä erimielisyyttä saada paikallisesti ratkaistuksi, noudatetaan työehtosopimuksen mukaista neuvottelujärjestystä.

Jos erimielisyys koskee tämän sopimuksen tarkoittaman luottamusmiehen työsuhteen päättämistä, on paikalliset ja liittojen väliset neuvottelut lisäksi käynnistettävä ja käytävä viipymättä sen jälkeen, kun lakkauttamisen peruste on riitautettu.

3.2 Työsuojelua koskevat määräykset

Työnantaja nimeää työsuojeluyhteistoimintaa varten työsuojelupäällikön. Työntekijöiden oikeus valita työsuojeluvaltuutettu ja varavaltuutetut määräytyy työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain mukaisesti. Paikallisesti sopien voidaan muodostaa tarkoituksenmukaisempi toimialue maantieteellisten etäisyyksien, tehtävien hoidon yms. perusteella.

Tehtävät

Työsuojelupäällikön tehtävänä on muiden työsuojeluyhteistoiminnan piiriin kuuluvien tehtävien ohella järjestää, ylläpitää ja kehittää työsuojelu-

yhteistoimintaa. Työsuojeluvaltuutetun tehtävät määräytyvät työsuojelun valvonnasta annetun lain ja asetuksen mukaan. Lisäksi työsuojeluvaltuutettu suorittaa muut tehtävät, jotka hänelle muun lainsäädännön ja sopimusten perusteella kuuluvat. Jollei muista tehtävistä ole paikallisesti sovittu, työsuojeluasiamiehen tehtävänä on osallistua toimialuettaan koskevien työsuojelun yhteistoiminta-asioiden käsittelyyn ja toteutukseen. Varavaltuutettu hoitaa työsuojeluvaltuutetun ollessa estynyt tälle kuuluvat sellaiset tehtävät, joita ei voida siirtää työsuojeluvaltuutetun esteen päätymisen jälkeen hoidettavaksi.

Asiamies

Työsuojeluasiamiesten valinnasta, lukumäärästä, tehtävistä ja toimialueesta sovitaan paikallisesti samojen valintaperusteiden mukaisesti kuin mitä kohdan 3.1 kolmannessa kappaleessa on luottamusmiehen valinnasta sovittu. Lisäksi on otettava huomioon työsuojeluriskit ja muut työoloihin vaikuttavat tekijät. Työsuojeluasiamiehen valitsevat työpaikan työntekijät keskuudestaan.

Toimikunta

Muiden työsuojelua edistävien yhteistoimintaelinten valinnasta sekä tarkoituksenmukaisesta yhteistoimintamuodosta sovitaan paikallisesti ottaen huomioon työpaikan laatu, laajuus ja työntekijöiden määrä ja tehtävien laatu sekä muut olosuhteet. Ellei muusta yhteistoimintamuodosta ole sovittu, työsuojeluyhteistoimintaa varten perustetaan työsuojelutoimikunta.

Soveltamisalan rajoitus

Tämän sopimuksen työsuojelua koskevia määräyksiä sovelletaan silloin, kun työpaikassa työskentelee säännöllisesti vähintään 20 työntekijää. Sen sijasta, mitä edellisessä virkkeessä on määrätty, on työsuojeluvaltuutettu valittava vastaavasti, kun työntekijöiden lukumäärä on vähintään 10.

Työntekijät, joihin sovelletaan talotekniikan LVI-toimialan työehtosopimusta, voivat valita keskuudestaan yrityksen toimintaorganisaatioon liittyvään pysyväisluontoiseen toimipaikkaan (pää- tai haara-toimistoon) työsuojeluvaltuutetun. Paikallisesti sopien voidaan muodostaa tarkoituksenmukaisempi toimialue maantieteellisten etäisyyksien, tehtävien hoidon yms. perusteella. Paikallisesti voidaan myös sopia, että työntekijät, joihin sovelletaan eri alojen työehtosopimuksia, valitsevat keskuudestaan yhteisen työsuojeluvaltuutetun.

Yleissopimuksen työsuojelutoimikuntaa koskevat määräykset ovat voimassa vain silloin, kun työpaikassa työskentelee säännöllisesti vähintään 20 työntekijää. Muut yleissopimuksen työsuojelua koskevat määräykset

ovat voimassa myös sellaisissa työpaikoissa, joissa säännöllisesti työskentelevien työntekijöiden lukumäärä on alle 20.

3.3 Ilmoitukset

Valituista luottamusmiehistä, varamiehen toimimisesta pääluottamusmiehen sijaisena, työsuojeluvaltuutetun tai työsuojeluasiamiehen toimimisesta luottamusmiestehtävissä tai luottamusmiesten toimimisesta työsuojelutehtävissä on ammattiosaston tai vastaavan ilmoitettava kirjallisesti työnantajalle.

Varamiehen toimimisesta työsuojeluvaltuutetun tai pääluottamusmiehen sijaisena on työsuojeluvaltuutetun tai pääluottamusmiehen ilmoitettava työnantajalle kirjallisesti. Työnantaja ilmoittaa luottamushenkilöille, jotka käyvät yrityksen puolesta neuvotteluja heidän kanssaan.

4 Luku LUOTTAMUSMIESTEN JA TYÖSUOJELUVALTUUTETUN SEKÄ TYÖSUOJELUASIAMIEHEN ASEMAA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

4.1 Vapautus työstä ja ansionmenetyksen korvaaminen

Vapautus

Tehtäviensä hoitamista varten pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle järjestetään tarvittaessa tilapäisesti, säännöllisesti toistuen tai kokonaan vapautus työstään. Muulle luottamusmiehelle kuin pääluottamusmiehelle, työsuojeluasiamiehelle sekä muille yrityksen ja henkilöstön väliseen tämän sopimuksen edellyttämään yhteistoimintaan osallistuville henkilöstön edustajille järjestetään tarvittaessa tilapäisesti vapautus työstä.

Arvioitaessa vapautuksen tarvetta on huomiota kiinnitettävä muun muassa ao. henkilöstöryhmään kuuluvien työntekijöiden lukumäärään, tuotannon ja toiminnan luonteeseen sekä tehtävien määrään.

Mikäli pääluottamusmies tai työsuojeluvaltuutettu on vapautettu säännöllisesti toistuviksi määräajoin työstään, tulee hänen hoitaa tehtävänsä pääsääntöisesti sinä aikana. Välttämättömien asioiden hoitamista varten tulee työnjohdon kuitenkin antaa vapautusta työstä muunakin työn kannalta sopivana aikana. Työnantaja korvaa pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ansionmenetyksen edellä mainituilta ajoilta.

Kun työehtosopimuksen 4 §:n tarkoittamia paikallisia sopimusneuvotteluja käydään sellaisissa yrityksissä, joissa luottamusmiehelle ei ole määriteltä säännöllistä luottamusmiesvapaata tässä luvussa olevan taulukon mukaisesti, annetaan luottamusmiehelle pyynnöstä mahdollisuus yrityksessä työaikana valmistautua ja perehtyä paikallisen neuvottelun kohteena olevaan asiaan.

Mikäli toimipiiriin kuuluvien työntekijöiden lukumäärä on vähintään 5, annetaan pääluottamusmiehelle tai varapääluottamusmiehelle hänen hoidaessaan pääluottamusmiehen tehtäviä yleensä edellä tarkoitettua vapaata vuosittain seuraavasti:

Luottamusmiehen ajankäyttö

Matkustusaikaa työnantajan kanssa sovittuihin kohteisiin ei lueta perusajankäyttöön.

Keskilukumäärä tarkistetaan kalenterivuoden alussa. Mikäli henkilöstön lukumäärä muuttuu merkittävästi vuoden aikana, voidaan tarkistus tehdä esimerkiksi neljännesvuosittain.

Yrityksen työntekijäin lukumäärän ollessa:

Työntekijöitä	tunti/vuosi
5– 9	52
10– 14	80
15– 19	110
20– 29	150
30– 39	200
40– 79	260
80–139	340
140–199	430
200–279	520
280–339	630
340–	sovitaan erikseen

Vapaa-ajan lisätarve määräytyy siitä, kuinka paljon pääluottamusmiehen on osallistuttava urakkamittauksiin ja -selvityksiin.

Luottamusmiehen ajankäyttö tulee järjestää siten, että se jakaantuu riittävän tasaisesti eri viikoille vuoden aikana. Luottamusmiehen tulee esittää ajankäyttösuunnitelmansa työnantajan hyväksyttäväksi.

Omalta työmaalta poistumiseen on saatava työnantajan lupa. Edellä mainittu lupa on kiireellisissä tapauksissa aina annettava, kun asia koskee esiintynyttä erimielisyyttä tai työselkkausta. Mikäli luottamusmies ei työselkkaustapauksissa yrityksistään huolimatta tavoita työnantajaa tai hänen edustajaansa on hänellä oikeus poistua työmaaltaan estääkseen työselkkauksen. Muissa tapauksissa on sovittava paikallisesti ajasta, milloin pääluottamusmies voi irrottautua työstään.

Pääluottamusmiehelle maksettava erilliskorvaus

Erilliskorvausta maksetaan yrityksen pääluottamusmiehelle hänen edustamiensa työntekijöiden määrän perusteella (työsuhteessa olevat). Mah-

dollinen korvausperusteen tarkistus suoritetaan ”Luottamusmiehen ajankäyttö” kohdan periaatteiden mukaisesti.

Päälouottamusmiehellä tarkoitetaan yrityksen tai toimipaikan luottamusmiestä, mutta ei toimipaikan jollekin osastolle valittua osastoluottamusmiestä.

Edustettavien työntekijöiden määrä	Euroa/kahden viikon tilijakso
10 – 50 työntekijää	29,25 € / 2 vk
51 –100 työntekijää	36,56 € / 2 vk
yli 100 työntekijää	54,81 € / 2 vk

Erilliskorvausta maksetaan työviikkotarkastelun perusteella.

Korvaus maksetaan työviikolta, jonka aikana erilliskorvaukseen oikeutettu päälouottamusmies on ollut työssä.

Erilliskorvausta ei makseta, jos päälouottamusmies on ollut poissa työstä koko tarkastelujakson. Poissaolon syyllä ei ole tarkastelussa merkitystä.

Erilliskorvaus maksetaan kuitenkin tarkastelujaksolta, jonka aikana päälouottamusmiehen työstä poissaolo johtuu osallistumisesta koulutusoppimuksen mukaiseen tai työnantajan järjestämään koulutukseen.

Maksettaessa erilliskorvausta yhdeltä viikolta esim. työstä poissaolon vuoksi, puolitetaan kahden viikon tilijaksolta määräytyvä korvaus.

Erilliskorvausta ei makseta päälouottamusmiehelle ja tämän varamiehelle samalta ajanjaksolta. Jos päälouottamusmiehen työstä poissaolo päättyy kesken tarkastelujakson, maksetaan erilliskorvausta tältä työviikolta päälouottamusmiehelle.

Varalouottamusmiehelle maksetaan korvaus, kun varalouottamusmies on ryhtynyt hoitamaan päälouottamusmiestehtävää yleissopimuksen 3. luvun 3.3-kohdan mukaisesti.

Edellä mainitut korvaukset ovat työssäolon ajalta maksettua palkkaa, mutta sitä ei lasketa vuosilomakeskituntiansiota kerryttävään palkkasummaan.

Työsuojeluvaltuutetun ajankäytön laskeminen

Putkiasennus- ja putkieristysalan työsuojeluvaltuutetun perusajankäyttö määräytyy toimialaluokan 2 mukaan, jossa kerroin on 0,291.

Putkiasennus- ja putkieristysalan h = työntekijöiden lukumäärä $\times$ 0,291, pyöristetään lähimpään täyteen tuntiin. Vapautus on kuitenkin aina vähintään neljä tuntia neljän perättäisen viikon aikana.

Mikäli luottamusmies- ja työsuojelutehtävät on yhdistetty samalle henkilölle, tämä otetaan sovittavalla tavalla lisäävänä tekijänä huomioon työstä vapautuksen määrästä sovittaessa.

Ansionmenetyksen korvaaminen

Työnantaja korvaa sen ansion, jonka tässä sopimuksessa tarkoitettu henkilöstön edustaja menettää työaikana joko paikallisessa neuvottelussa työnantajien edustajien kanssa tai toimiessaan muuten työnantajan kanssa sovituissa tehtävissä.

Jos luottamusmies, työsuojeluvaltuutettu, työsuojeluasiamies tai työsuojelutoimikunnan tai muun työsuojelutoimikuntaa vastaavan yhteistointimielimen jäsen suorittaa työnantajan kanssa sovittuja tehtäviä säännöllisen työaikansa ulkopuolella, maksetaan näin menetetyistä ajasta ylityökorvaus tai sovitaan hänen kanssaan muunlaisesta lisäkorvauksesta. Työnantaja korvaa sovittujen tehtävien hoitamisesta aiheutuvien matkojen osalta työehtosopimuksen mukaisesti ruoka- ja päivärahat, matkakustannukset sekä mahdollisen matka-ajan korvauksen.

Ansionmenetyksen korvaus lasketaan keskituntiansion mukaan.

Työsuojeluvaltuutetulle maksettava erilliskorvaus

Työsuojeluvaltuutetulle, joka on Rakennusliitto ry:n jäsen, maksetaan erilliskorvausta sen mukaan montaako työntekijää hän edustaa.

Edustettavien työntekijöiden määrä	Euroa/kahden viikon tilijakso
10 –50 työntekijää	29,25 € / 2 vk
51–100 työntekijää	36,56 € / 2 vk
yli 100 työntekijää	54,81 € / 2 vk

4.2 Asema

Työsuhde

Luottamusmies, työsuojeluvaltuutettu, työsuojeluasiamies ja muut henkilöstön edustajat ovat työsuhteessaan työnantajaan samassa asemassa riippumatta siitä, hoitaako hän luottamustehtäviään oman työnsä ohella vai onko hänelle annettu osittain tai kokonaan vapautusta työnteosta. Hän on velvollinen noudattamaan yleisiä työehtoja, työaikoja ja työnjohdon määräyksiä sekä muita järjestysmääräyksiä.

Toimitilat

Työnantaja järjestää pääluottamusmiehelle ja työsuojeluvaltuutetulle taroituksenmukaisen paikan tehtävien edellyttämien tarvikkeiden säilyttämiseen. Työpaikan koon edellyttäessä erityistä toimitilaa, työnantaja järjestää taroituksenmukaisen tilan, jossa voidaan käydä tehtävien hoita-

mista varten välttämättömät keskustelut. Tehtävien hoitamista varten pääluottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus käyttää yrityksen tavanomaisia toimisto- yms. välineitä. Käytännön järjestelyistä sovitaan paikallisesti.

Palkka- ja siirtosuoja

Luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun mahdollisuuksia kehittyä ja edetä ammatissaan ei saa heikentää ko. tehtävän takia. Häntä ei tätä tehtävää hoitaessaan tai sen tähden saa siirtää alemmpipalkkaiseen työhön kuin missä hän oli ao. tehtävään valituksi tullessaan. Häntä ei saa myöskään siirtää vähempiarvoiseen työhön, jos työnantaja voi tarjota hänelle muuta hänen ammattitaitoaan vastaavaa työtä. Jos pääluottamusmieheksi tai työsuojeluvaltuutetuksi valitun henkilön varsinainen työ vaikeuttaa luottamustehtävien hoitamista, on hänelle, ottaen huomioon työpaikan olosuhteet ja hänen ammattitaitonsa, järjestettävä muuta työtä. Tällainen järjestely ei saa aiheuttaa hänen ansionsa alentumista. Pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ansiokehityksen tulee vastata yritys- tai toimistokohtaista ansiokehitystä.

Mikäli luottamusmiehen työsuhde on edellyttänyt työskentelyä sekä aika-että urakkatyössä, jatkuu hänen työsuhteensa tässä suhteessa ennallaan eikä edellä mainitusta syystä johtuvia ansiovaihteluita katsota palkkauksessa tapahtuviksi huononnuksiksi.

Pääluottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun ansiokehitystä verrataan työhönottopaikan palkkatilaston saman palkkaryhmän säännöllisen työajan keskituntiansion kehitykseen puolivuositain ja mikäli jälkeenyhäneisyttä havaitaan, on ryhdyttävä paikallisesti palkantarkistus- ja oikaisutoimenpiteisiin.

Mikäli työsuojeluasiamies joudutaan tilapäisesti siirtämään työhön varsinaisen toimialueensa ulkopuolelle, on pyrittävä siihen, ettei siirtäminen kohtuuttomasti haittaa työsuojeluasiamiehen tehtävien hoitamista.

Ammattitaidon ylläpitäminen

Pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun luottamustehtävän päättymisen jälkeen tulee hänen ja työnantajan yhteisesti selvittää, edellyttääkö työnteikijän ammattitaidon ylläpitäminen entiseen tai sitä vastaavaan työhön ammatillista koulutusta. Työnantaja järjestää selvityksen edellyttämää koulutusta. Koulutuksen sisältöä ratkaistaessa kiinnitetään huomiota työstä vapautukseen, toimikauden keston ja sinä aikana tapahtuneisiin työmenetelmien muutoksiin.

4.3 Työsuhdeturva

Taloudelliset ja tuotannolliset irtisanomisperusteet

Jos yrityksen työvoimaa irtisanoaan tai lomautetaan taloudellisista tai tuotannollisista syistä, ei pääluottamusmiehestä tai työsuojeluvaltuutettua saa irtisanoa tai lomauttaa ellei tuotantoyksikön toimintaa keskeytetä kokonaan. Mikäli pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun kanssa yhteisesti todetaan, ettei hänelle voida tarjota hänen ammatiaan vastaavaa tai hänelle muutoin sopivaa työtä, voidaan tästä säännöstä kuitenkin poiketa.

Yksilösuoja

Muun luottamusmiehen kuin pääluottamusmiehen työsopimus voidaan työsopimuslain (55/2001) 7 luvun 10 § 2 momentin mukaisesti irtisanoa vain, kun työ kokonaan päättyy eikä voida järjestää muuta työtä, joka vastaa hänen ammattitaitoaan.

Luottamusmiehestä tai työsuojeluvaltuutetusta johtuvasta syystä ei häntä saa irtisanoa ilman työsopimuslain 7 luvun 10 §:n 1 momentin edellyttämää niiden työntekijöiden enemmistön suostumusta, joita hän edustaa.

Luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimusta ei saa purkaa vastoin työsopimuslain 8 luvun 1 § 1 momentin säännöksiä. Työsopimuksen purkamisen sillä perusteella, että hän on rikkonut järjestysmääräyksiä, ei ole mahdollista, ellei hän ole samalla toistuvasti ja olennaisesti sekä varoituksesta huolimatta jättänyt noudattamatta työsopimuslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin velvoitteita.

Luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimuksen purkuperusteita arvioitaessa häntä ei saa asettaa huonompaan asemaan muihin työntekijöihin nähden.

Ehdokassuoja

Edellä olevaa työsuhdeturvaa koskevia määräyksiä on sovellettava myös pääluottamusmiehesdokkaaseen, jonka ammattiosaston kokous on asettanut ja jonka asettamisesta ammattiosasto on kirjallisesti työnantajalle ilmoittanut, sekä työsuojeluvaltuutetuehdokkaaseen, jonka asettamisesta on kirjallisesti ilmoitettu työsuojelutoimikunnalle tai muulle sitä vastaavalle yhteistoimintaelimelle. Ehdokassuoja alkaa kuitenkin aikaisintaan kolme kuukautta ennen valittavana olevan pääluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun toimikauden alkua ja päättyy muun kuin vaalissa valituksi tulleen osalta vaalituloksen tultua todetuksi.

Jälkisuoja

Työsuhdeturvaa koskevia määräyksiä on sovellettava myös pääluottamusmiehenä tai työsuojeluvaltuutettuna toimineeseen työntekijään kuusi kuukautta hänen ko. tehtävänsä päättymisen jälkeen.

Korvaukset

Jos luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun työsopimus on lakkautettu tämän sopimuksen vastaisesti, työnantajan on suoritettava korvauksena hänelle vähintään 10 ja enintään 30 kuukauden palkka. Korvaus on määrättävä työsopimuslain 12 luvun 2 § 2 momentin (laissa 55/2001) perusteiden mukaan. Korvausta lisäävänä tekijänä on otettava huomioon se, että tämän sopimuksen oikeuksia on loukattu. Jos tuomioistuin harkitsee, että edellytykset työsuhteen jatkamiselle tai jo päättyneen työsuhteen palauttamiselle ovat olemassa, eikä työsuhdetta siitä huolimatta jatketa, on tämä otettava erittäin painavana syynä huomioon korvauksen suuruutta määrättäessä. Milloin tuotantoyksikössä tai vastaavassa toimintayksikössä säännöllisesti työskentelevien työntekijöiden ja toimihenkilöiden määrä on 20 tai vähemmän, on edellä mainittu korvaus työsuojeluvaltuutetun osalta vähintään neljän (4) ja enintään kahdenkymmenen neljän (24) kuukauden palkka.

4.4 Varamiehet

Tämän luvun määräyksiä sovelletaan varapääluottamusmieheen ja työsuojeluvaltuutetun varamieheen sinä aikana, kun he tämän sopimuksen edellyttämän ilmoituksen mukaisesti toimivat sijaisina.

5 Luku TYÖNANTAJAN TIEDOTTAMISVELVOITTEET

Palkkatilasto- ja henkilöstötiedot

Ellei alakohtaisesti tai paikallisesti toisin sovita, on pääluottamusmiehellä oikeus tehtäviensä hoitoa varten saada TT:n neljännesvuositilastoa vastaavat tiedot toimialueensa työntekijöiden ansiotasosta ja rakenteesta välittömästi TT:n palkkatilaston valmistuttua edellyttäen, että yrityksestä kerättävistä palkkatiedoista on alan tilaston ryhmittelyt tehtävissä. Ansio-tietoja, jotka koskevat kuutta henkilöä pienempiä työntekijäryhmiä, ei anneta.

Jos alalla tai työpaikalla ei ole edellä edellytetyn sisältöistä palkkatilastoa, on pääluottamusmiehelle annettavista palkkatiedoista sovittava erikseen.

Pääluottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus kirjallisesti saada tieto toimialueensa työntekijöiden nimistä, palkkaryhmistä tai vastaavista sekä työsuhteen alkamisajankohdista, ellei paikallisesti toisin sovita. Tiedot annetaan heille aina pyydettyäessä. Uusista työntekijöistä edellä mainitut tiedot ja työmaaosoite annetaan viikon kuluessa työsuhteen alkamisesta.

Luottamusmiehelle annetaan palkkausjärjestelmästä tiedot yritys- tai toimipaikkakohtaisesti työntekijöiden palkkaryhmiin jakautumisesta, pe-

rustuntipalkan ja henkilökohtaisen palkanosan (PTP + HPO) suuruuden palkkaryhmäkohtaisesta jakautumisesta keskimäärin ja mahdollisen pistepohjaisen järjestelmän muodostumisesta.

Päälauttamusmiehelle on oikeus perehtyä toimialueellaan yrityksessä kulloinkin voimassa oleviin työnhinnoittelujärjestelmiin ja eri palkkausmuodoissa käytettävien olosuhdelisien määräytymis- ja laskentasääntöihin.

Tiedot työkannasta ja ulkopuolisesta työvoimasta

Päälauttamusmiehelle on pyydettyessä annettava tieto yrityksen työkan-
nasta sopimuspaperien allekirjoittamisen jälkeen.

Päälauttamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla on oikeus saada tiedot toimialueellaan toimivista aliurakoitsijoista ja niiden palveluksessa työ-
paikalla olevasta työvoimasta.

Työaikakirjanpito

Päälauttamusmiehellä on oikeus perehtyä hätä- ja ylityöstä työaikalain (605/96) mukaisesti laadittuun luetteloon siten kuin siihen työsuojeluval-
tuutetulla on lain mukaan oikeus.

Tietojen luottamuksellisuus

Päälauttamusmies saa edellä mainitut tiedot luottamuksellisina tehtävien-
sä hoitamista varten.

Säädökset

Työnantaja hankkii työsuojeluvaltuutetun, työsuojeluasiamiehen ja mui-
den työsuojelutoimintaelinten käyttöön näille kuuluvien tehtävien hoita-
mista varten tarpeelliset lait, asetukset ja muut työsuojelumääräykset.

Yritystä koskevat tiedot

Työnantajan tulee esittää henkilöstölle tai sen edustajille:

Yrityksen tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen siihen perustuva selvitys
yrityksen taloudellisesta tilasta.

Vähintään kaksi kertaa tilivuoden aikana sellainen yhtenäinen selvitys
yrityksen taloudellisesta tilasta, josta käyvät ilmi yrityksen tuotannon,
työllisyyden, kannattavuuden ja kustannusrakenteen kehitysnäkymät.

Vuosittain henkilöstösuunnitelma, joka sisältää arviot henkilöstön mää-
rässä, laadussa ja asemassa odotettavissa olevista muutoksista.

Viipymättä olennaiset muutokset edellä mainituissa tiedoissa.

Niissä yrityksissä, joissa henkilöstömäärä on säännöllisesti vähintään 30, annetaan yhteistoimintalain 10 § 2 momentin tarkoittamat yrityksen tilinpäätöstiedot henkilöstön edustajille pyydyttäessä kirjallisena.

Tilinpäätöstietojen, yrityksen taloudellista tilaa koskevien selvitysten ja henkilöstösuunnitelmien esittämisen yhteydessä on tarkoituksenmukaista tiedottaa myös eri toimintayksikköjen toiminnallisesta tuloksesta, tuotannosta ja kehitysnäkymistä henkilöstölle tai sen edustajalle käyttäen apuna sitä selvittäviä tunnuslukuja.

Yrityksessä henkilöstöasioiden hoidossa noudatettavat yleiset periaatteet tai ohjeet sekä yrityksen toiminta- ja henkilöstöorganisaatio on saatettava työpaikalla henkilöstön tietoon.

Osapuolet suosittelevat, että edellä tarkoitettujen yrityksen taloutta koskevien tietojen yhteydessä selostetaan mahdollisuuksien mukaan myös toimialan yleisiä suhdanne- ja taloudellisia näkymiä.

Salassapitovelvollisuus

Milloin yrityksen työntekijät tai henkilöstön edustajat ovat tämän sopimuksen mukaisesti saaneet työnantajan liike- tai ammattisalaisuuksia koskevia tietoja, saadaan näitä tietoja käsitellä vain niiden työntekijöiden ja henkilöstön edustajien kesken, joita asia koskee, ellei työnantajan ja tiedonsaantiin oikeutettujen kesken muuta sovita. Ilmoittaessaan salassapitovelvollisuudesta työnantajan tulee yksilöidä, mitkä tiedot salassapitovelvollisuus käsittää ja mikä on tietojen salassapitoaika. Ennen kuin työnantaja ilmoittaa kysymyksessä olevan liike- tai ammattisalaisuuden, salassapidon perusteet selvitetään asianomaiselle työntekijälle tai henkilöstön edustajalle.

6 Luku HENKILÖSTÖN KESKINÄINEN TIEDOTUSTOIMINTA JA KOKOUSTEN JÄRJESTÄMINEN

Työpaikalla sovellettavan työehtosopimuksen osapuolena olevan liiton rekisteröidyillä alayhdistyksellä ja sen työpaikalla olevalla osastolla tai työhuonekunnalla on oikeus järjestää työpaikalla tai muussa sovitussa tilassa kokouksia työmarkkina-asioissa tai työpaikan työsuhteita koskevista kysymyksistä siten kuin keskusjärjestöjen kesken tai alakohtaisesti tai työpaikalla vakiintuneen käytännön mukaisesti on sovittu.

Edellisessä kappaleessa mainitulla henkilöstön yhteenliittymällä on oikeus työajan ulkopuolella, joko ennen työajan alkamista, ruokatauolla tai työajan päättymisen jälkeen jakaa jäsenilleen kokousilmoituksiaan, työpaikan työsuhteisiin tai yleensä työmarkkinakysymyksiin liittyviä kirjallisia tiedonantoja, ruokalassa, pukusuojassa tai muussa työnantajan kans-

sa sovittavassa vastaavanlaisessa tilassa varsinaisen työpaikan, kuten tehdassalin tms. ulkopuolella. Tiedonannossa tulee olla merkittynä sen liikkeellepanija.

Mikäli työpaikalla ilmestyy henkilöstölle tarkoitettu tiedotuslehti, on edellä mainitulla henkilöstön yhteenliittymällä oikeus käyttää sitä edellä mainittujen kokousilmoitusten tai tiedonantojen julkaisemiseen tai julkaista ne työnantajan työntekijöiden käyttöön osoittamalla ilmoitustaululla. Ilmoitustaulun sisällöstä ja hoidosta vastaa ilmoittaja.

7 Luku KOULUTUS

7.1 Ammatillinen koulutus

Työnantajan antaessa työntekijälle ammatillista koulutusta tai lähettäessä työntekijän hänen ammattiinsa liittyviin koulutustilaisuuksiin, korvataan koulutuksen aiheuttamat suoranaiset kustannukset ja säännöllisen työajan ansionmenetykset keskituntiansion mukaan.

Se, että kysymyksessä on tämän pykälän mukainen koulutus, todetaan ennen koulutustilaisuuteen ilmoittautumista.

Koulutusta annettaessa on koulutukseen halukkaista asentajista valittava työnantajan kannalta tarkoituksenmukaisimmat työntekijät. Koulutusta haluaville työntekijöille varataan vuorollaan mahdollisuus osallistua hänen tehtäviensä kannalta tarkoituksenmukaisimpaan koulutukseen.

Vaikka työajan ulkopuolella tapahtuvasta koulutuksen korvauksesta on sovittu, se ei saa johtaa siihen, että yritykset järjestävät koulutusta yksinomaan työajan ulkopuolella.

Mikäli työntekijä osallistuu työnantajan järjestämään ammattiinsa liittyvään koulutukseen, katsotaan tähän säännöllisenä työaikana käytetty aika työaikaan rinnastettavaksi ajaksi laskettaessa sekä viikoittaista että vuorokautista ylityötä

7.2 Yhteinen koulutus

Työpaikan yhteistoimintaa edistävän koulutuksen järjestävät keskusjärjestöt tai niiden jäsenliitot yhteisesti, keskusjärjestöjen tai niiden jäsenliittojen yhteistoimintaelimet tai työnantaja- ja työntekijäpuoli yhteisesti työpaikalla tai muussa paikassa.

Osapuolet toteavat, että yhteinen koulutus yleensä tapahtuu tarkoituksenmukaisimmalla tavalla työpaikkakohtaisesti, jolloin paikalliset olosuhteet tulevat parhaiten huomioonotetuiksi.

Työsuojelun yhteistoiminnan peruskurssit ja työsuojeluyhteistyön kannalta tarpeelliset erikoiskurssit ovat tässä tarkoitettua yhteistä koulutusta. Peruskurssille voivat tämän sopimuksen edellytyksin osallistua työsuojelutoimikunnan jäsen, työsuojeluvaltuutettu, varavaltuutettu ja työsuojeluasiamies sekä erikoiskurssille työsuojeluvaltuutettu.

Koulutukseen osallistuvalla suoritetaan korvaus kuten 7.1 kohdassa on määrätty, mutta ansionmenetyks keskituntiansion mukaan. Koulutukseen osallistumisesta sovitaan paikallisesti koulutuksen luonteesta riippuen kysymykseen tulevassa yhteistyöelimessä tai työnantajan ja luottamusmiehen kesken.

Yhteistä koulutusta koskevia määräyksiä sovelletaan myös osallistumisjärjestelmiä ja paikallista sopimista koskevaan koulutukseen. Koulutukseen osallistumisesta voidaan sopia myös työnantajan ja asianomaisen henkilön kesken. Osapuolet suosittelevat, että niiden ja jäsenliittojen koulutuslaitokset sekä jäsenliitot ryhtyvät yhteistyössä toimenpiteisiin osallistumisjärjestelmiä ja paikallista sopimista koskevan koulutustarjonnan järjestämiseksi. Osapuolten koulutustyöryhmä seuraa em. koulutustarjonnan toteutumista.

7.3 Ay-koulutus, työsuhteen säilyminen ja ilmoitusajat

SAK:n ja sen jäsenliittojen järjestämille kuukauden tai sitä lyhyemmän ajan kestäville kursseille annetaan työntekijöille tilaisuus osallistua työsuhteen katkeamatta, milloin se aiheuttamatta tuntuvaa haittaa tuotannolle tai yrityksen toiminnalle käy päinsä. Edellä mainittua haittaa arvioitaessa kiinnitetään huomiota työpaikan kokoon. Kielteisessä tapauksessa ilmoitetaan pääluottamusmiehelle viimeistään 10 päivää ennen kurssin alkua syy, jonka takia vapaan myöntäminen tuottaisi tuntuvaa haittaa. Tällöin olisi suotavaa yhteisesti pyrkiä selvittämään muu mahdollinen ajankohta, jolloin kurssille osallistumiselle ei olisi estettä.

Ilmoitus aikomuksesta lähteä kurssille on tehtävä mahdollisimman varhain. Milloin kurssi kestää enintään yhden viikon, on ilmoitus annettava vähintään kolme viikkoa ennen kurssin alkua sekä milloin on kysymys pitemmästä kurssista, vähintään kuusi viikkoa ennen.

Ennen kuin henkilö osallistuu edellä tarkoitettuun koulutustilaisuuteen, on osallistumisen aiheuttamista toimenpiteistä sovittava työnantajan kanssa sekä nimenomaisesti etukäteen todettava, onko kyseessä sellainen koulutustilaisuus, josta työnantaja suorittaa työntekijälle korvauksia tämän sopimuksen mukaisesti. Samalla on todettava, mikä on näiden korvausten laajuus.

7.4 Korvaukset

Kurssilta, joka järjestetään SAK:n tai sen jäsenliiton koulutuslaitoksissa tai muussa Rakennusliiton organisoimassa koulutustapahtumassa ja jonka koulutustyöryhmä on hyväksynyt, työnantaja on velvollinen maksamaan luottamusmiehelle, varapääluottamusmiehelle, työsuojeluvaltuutetulle, -varavaltuutetulle, työsuojelutoimikunnan jäsenelle ja työsuojeluasiamiehelle heidän tehtäviensä edellyttämän koulutuksen osalta korvauksen ansionmenetyksestä, edellä mainituille luottamusmiehille enintään kuukauden ajalta ja työsuojeluluottamustehtävissä oleville enintään kahden viikon ajalta. Samoin maksetaan korvaus edellä mainituissa koulutuslaitoksissa järjestettyjen luottamusmiestoimintaan liittyvien koulutustilaisuuksien osalta ammattiosaston puheenjohtajalle enintään kuukauden ajalta, mikäli hän työskentelee yrityksessä, jossa on vähintään 100 asianomaisen alan työntekijää ja hänen johtamassaan ammattiosastossa on vähintään 50 jäsentä.

Pöytäkirjamerkintä

Osapuolet toteavat, että Koulutussopimuksen tekstin muutoksella ei ole tarkoitettu lisätä työnantajan kustantamia kursseja nykyisestä, ainoastaan järjestää kursseja muuallakin kuin Siikarantaopistossa. Työnantajia edustavien tahojen osallistumista kurssien sisältöön pidetään molemmin puolin toivottavana.

Lisäksi maksetaan edellisessä kappaleessa tarkoitetuista työntekijöistä kultakin sellaiselta kurssipäivältä, jolta ansionmenetyksen korvausta suoritetaan, kurssista sen järjestäjälle aiheutuvien ruokailukustannusten korvaukseksi keskusjärjestöjen välillä sovittu ateriakorvaus.

Edellä tässä kohdassa tarkoitettuja korvauksia työnantaja on velvollinen maksamaan samalle henkilölle vain kerran samasta tai sisällöltään vastaavasta koulutustilaisuudesta.

7.5 Sosiaaliset edut

Osallistuminen sopimuksessa tarkoitettuun ay-koulutustilaisuuteen ei yhden kuukauden rajaan asti aiheuta vuosiloma-, eläke- tai muiden niihin verrattavien etuuksien vähenemistä.

8 Luku ULKOPUOLISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ

Ulkopuolisella työvoimalla tarkoitetaan alihankintaa ja työvoiman vuokrausta.

Alihankinnasta on kyse, kun tarvittavan työn tekee ulkopuolinen yrittäjä ilman, että toisella sopijapuolella on mitään tekemistä itse työsuorituksen kanssa.

Työvoiman vuokrauksesta on kyse, kun työvoimaa vuokraavan liikkeen toimittamat vuokramiehet tekevät työtä toiselle työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena.

Ulkopuolisen työvoiman käytön osalta sopijapuolet toteavat, että ulkopuolisen työvoiman käyttöä ei ole syytä estää, silloin kun se yrityksen toiminnan ja hoitamisen kannalta on perusteltua.

Alihankintaa tai työvoiman vuokrausta koskeviin sopimuksiin otetaan ehto, jossa alihankkija tai työvoimaa vuokraava yritys sitoutuu noudattamaan Talotekniikka-alan LVI-toimialan työehtosopimusta sen 1 § tarkoittamissa töissä sekä työ- ja sosiaalilainsäädäntöä. Normaalisti muuta työehtosopimusta noudattava yritys sitoutuu noudattamaan alansa yleistä työehtosopimusta.

Alihankinta tulee pyrkiä järjestämään siten, ettei yrityksen vakinaista työvoimaa jouduta vähentämään. Jos näin kuitenkin joudutaan menettelemään yrityksen tulee sijoittaa ko. työntekijät yrityksen muihin tehtäviin ja ellei se ole mahdollista kehotettava alihankkijaa, jos tämä tarvitsee työvoimaa, ottamaan kyseiset alihankintatyöhön sopivat työntekijät työhönsä entisin palkkaeduin.

Yritysten on rajoitettava vuokratyövoiman käyttö vain työhuippujen taasaamiseen tai muutoin sellaisiin ajallisesti taikka laadullisesti rajoitettuihin tehtäviin, joita työn kiireellisyyden, rajoitetun kestoajan, ammattitaitovaatimusten, erikoisvälineiden tai muiden vastaavien syiden vuoksi ei voida teettää omilla työntekijöillä.

Työvoiman vuokraus on epätervettä, jos eri työvoimaa hankkivien yritysten toimittamat vuokratyöntekijät työskentelevät yritysten normaalissa työssä sen vakinaisten työntekijöiden rinnalla ja saman työnjohdon alaisena pidemmän ajan.

Vuokratyövoimaa käyttävien yritysten tulee pyydettäessä selvittää pääluottamusmiehelle tällaisten työntekijöiden työskentelyyn liittyvät kysymykset.

Yrityksen pääluottamusmiehelle on selvitettävä ulkopuolisen työvoiman käyttöön liittyvät kysymykset siten, kuin tämän sopimuksen 5. luvussa on mainittu ja kuten yhteistoiminta yrityksissä -lain 9 §:ssä edellytetään.

Työnantajan ja työntekijän väliselle työsopimukselle ei saa antaa sellaista muotoa, jonka mukaan kysymyksessä olisi itsenäisten yritysten keskeinen urakkasopimus silloin, kun kyseessä itse asiassa on työsopimus.

Tilaaajan selvitysvelvollisuus ja vastuu

Mikäli tilaaja on täyttänyt laissa tilaaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä (1233/2006; jäljempänä ”tilaajavastuulaki”) tilaajalle asetetun selvitysvelvollisuuden lain edellyttämällä tavalla, määräytyy tilaajan vastuu tilaajavastuulain mukaisesti. Palkkaatavan synnyttyä, tilaajan on osoitettava, mitä selvityksiä alihankkijalta tai alirakoitsijalta on hankittu tai millä tilaajanvastuulaissa mainitulla perustellulla syyllä tilaajan ei ole tarvinnut niitä pyytää.

Mikäli tilaaja on laiminlyönyt tilaajavastuulain mukaisen selvitysvelvollisuutensa, vastaa tilaaja siitä, että lvi-työn toteuttamiseen liittyvän alirakoitsijan tai -hankkijan työntekijän palkka, jonka työntekijä on ansainnut tilaajan työmaalla, tulee maksetuksi.

Tilaaja vastaa niin ikään tilaajavastuulain laiminlyöntitilanteessa siitä, että alirakoitsijan tai -hankkijan työntekijän tilaajan työmaalla ansaitsema lomakorvaus ja mahdolliset urakan pohjarahat tulevat maksetuiksi.

Tilaaja vastaa vain sellaisista saatavista, joista työntekijä tai luottamusmies ilmoittaa tilaajalle tai tämän edustajalle viimeistään seitsemäntenä kalenteripäivänä siitä, kun saatava olisi työehtosopimuksen mukaan pitänyt työntekijälle maksaa. Ennen maksua tilaajalle on esitettävä saatavan peruste ja määrä selkeästi.

9 Luku VOIMASSAOLO

Tämä sopimus tulee voimaan 9.3.2011 ja on voimassa toistaiseksi kahden kuukauden irtisanomisajalla.

Helsingissä 14. maaliskuuta 2011

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET

1 § SUORITUSPALKAT

Putkiala

1. Suora urakka

Urakkasumma (US) saadaan kertomalla normituntien summa (NHS) normituntikertoimella (NHK).

$$US = NHS \times NHK$$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden putkitöiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikertoimella (NHK).

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Suoran urakan normituntikerroin   15,22 €/NH

2. Osaurakka

Kokonaispalkkasumma (KPS) saadaan urakkasumman (US) ja aikapalkkasumman (APS) yhteissummana.

$$KPS = US + APS$$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden putkitöiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikertoimella (ONHK):

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Osaurakan normituntikerroin   7,61 €/NH

Jokainen osaurakkaan sisältyvä todellinen työtunti (TH) kerrotaan seuraavalla työtuntikertoimella (THK):

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Osaurakan työtuntikerroin   7,61 €/NH

3. Suora palkkio

Palkkiosumma muodostuu työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovittua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot suosittelevat, että sovittaessa suoran palkkion sopimuksia (ns. könttäura-koita) sopimusosapuolilla on riittävän pitkä aika perehtyä sopimusasiakirjoihin.

4. Osapalkkio

Palkkiosumma ja aikapalkat muodostuvat työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovittua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

5. Muut palkkiot

Työnantaja ja etumies tai etumiehen puuttuessa työntekijä voivat sopia myöskin muista palkkiotavoista ja -perusteista.

6. Ulosmaksu- ja takuupalkat

Normiajoitetut putkityöt ja putkieristysalan urakkatyöt

Normiajoitettujen putkitöiden suorituspalkkaustyössä ja putkieristysalan urakatöissä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Palkkaryhmässä S ja 1 on ulosmaksu- ja takuupalkka on taulukon mukaan, II – IV palkkaryhmissä III palkkaryhmän mukaan

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	9,53
1	11,70
2	14,02
3	14,78
4	15,65

Putkiala

Normiajoitettuja urakkatöitä koskevat lisämääräykset

Jollei muuta ole sovittu, II – IV palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna III palkkaryhmän palkka + 1,7 €/tunnilta.

Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Jollei toisin ole sovittu muussa kuin normiajoitettujen putkitöiden suorituspalkkaustyössä on työehtosopimuksessa määritelty henkilökohtainen kokonaisansio taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Putkieristysala

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

Urakkayksikön rahakerroin on 3,38 €/yks

2 § SUORITUSPALKKAUSTYÖMÄÄRÄYKSET

Putkiala

A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset

1. Suorituspalkkaustavat

- a. suora urakka
- b. osaurakka
- c. suora palkkio
- d. osapalkkio
- e. muut palkkiot

2. Suorituspalkkojen valinta

1.-kohdassa mainittujen palkkaustapojen valinta perustuu työnantajan ja työryhmän etumiehen sopimukseen.

Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan normiajoitettu työmääräyksen mukaan vähintään 24 NH:n työ pientalotyömaalla ja 100 NH:n työ muulla rakennustyömaalla suorituspalkkauksella. Ellei em. töiden suorituspalkkaustavasta päästä yksimielisyyteen käytetään a)-kohdan mukaista suoraa urakkapalkkausta. (Pientalotyömaat: Rakennusluokituksen 01, 02 ja 04 pääluokat)

Henkilökohtainen kokonaisansio maksetaan seuraavista töistä

- Työnantajan antaman työmääräyksen perusteella suoritettavista muutos- ja lisätöitä, jotka eivät kuulu urakkasopimukseen ja joita ei voida järjestää suorituspalkkaustyönä suoritettavaksi,
  - Mikäli normiajoittamatonta työtä ei sovi suorituspalkkaustyönä, suoritetaan se aikatyönä. Tämä määräys ei koske normiajoitettujen töiden yhteydessä olevien yksittäisten osien tai kappaleiden hinnoitteluerimielisyyksiä
  - Ellei muiden töiden suorituspalkkauksesta päästä yksimielisyyteen, työ suoritetaan työehtosopimuksessa määritellyllä ko. työn mukaisella aikapalkalla
3. Suorituspalkkaustyön perustana ovat sovitun palkkaustavan lisäksi mahdollisesti työtä varten laaditut piirustukset ja työselitykset.
  4. Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräykseen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

5. Suorituspalkkauksen sisältö ja työmääräyksen laajuus on ennen työn alkamista kirjattava käyttämällä tätä varten vahvistettuja lomakkeita. Lomake laaditaan kaksin kappalein, ja se on etumiehen ja työnantajan allekirjoitettava.
6. Työnantajalla on, keskusteltuaan asiasta ensin urakkatyökunnan etumiehen kanssa, oikeus tarvittaessa lisätä tai vähentää työvoimaa urakkatyökohteeseen määriteltyyään ensin työn valmiusasteen. Lomanaikaisesta menettelystä työmaalla keskustellaan ennen etumiehen vuosilomaa.
7. Työntekijä tai työryhmä voidaan määrätä keskeyttämään jo aloitettu suorituspalkkatyö, mikäli suoritettu työ ei vastaa sitä summaa, mikä työstä on maksettu tai jos työntekijä rikkoo työmääräyksiä tahi laiminlyö sen, mikä kuuluu hyvään järjestykseen. Työnantaja on oikeutettu vähentämään tällaiselle työntekijälle tulevasta ylijäämästä tämän laiminlyöntien tai toimenpiteiden aiheuttamat suoranaiset kulut. Mahdollisesti vielä jäljelle jäävä osa ylijäämästä maksetaan sellaiselle työntekijälle A. 9:n ja 10:n kohtien määräysten mukaan. Määräys ei kuitenkaan koske sellaisia tapauksia, jolloin työ on viivästynyt sellaisten seikkojen vuoksi, joista työntekijää ei voida syyttää.

Työntekijän vahingonkorvausvelvollisuus määräytyy työsopimuslain 12 luvun 1 § 3 momentin ja vahingonkorvauslain asianmukaisten sääntöjen mukaan.

8. Milloin suorituspalkkaustyöryhmä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa suorituspalkkaisen työn ja mikäli tällaista työtä ei aloiteta viimeistään 4 kuukauden kuluttua keskeytyksestä, maksetaan mahdollinen ylijäämä kokonaisuudessaan suorituspalkkaustyöryhmälle. Tämän kohdan tarkoittamalla tavalla keskeytynyt työ on tarjottava niiden työntekijöiden jatkettavaksi, jotka sen aloittivat ja nämä ovat velvolliset siihen ryhtymään, ellei uusi suorituspalkkaussopimus tai muu laillinen este heitä siitä estä.
9. Jollei muusta ole sovittu, viimeistään 14 vuorokauden kuluessa suorituspalkkaustyön valmistumisesta on loppulaskenta suoritettava ja mahdollinen ylijäämä maksettava seuraavana palkanmaksupäivänä.

Muistutukset palkkio- tai urakkalaskelman suhteen on tehtävä kahden kuukauden kuluessa palkkio- tai urakkavoiton maksamisesta lukien, ellei työntekijä voi todistettavasti osoittaa, ettei hänellä sairauden tai muun laillisen esteen vuoksi ollut mahdollisuutta tehdä muistutustaan määräajassa.

10. Työntekijälle, jonka työsuhde päättyy suorituspalkkatyön ollessa kesken, maksetaan hänelle mahdollisesti tuleva jäljellä oleva suorituspalkkaosuu-

tensa samaan aikaan kuin 8. kohdassa on mainittu, edellyttäen, että hän on jättänyt palkanmaksuun tarvittavat tiedot.

B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

1. Urakan välimittaus suoritetaan sovittuna aikana ennen asennuksen piiloon jäämistä tai purkutyöhön ryhtymistä, ellei purkutyötä voida mitata piirustuksista.
2. Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan välimittaus sopivien työvaiheiden valmistuttua noin 2–3 kuukauden välein ja työntekijöille maksetaan mittaustuloksesta 90 %. Kunkin työntekijän osuus em. summasta lasketaan 5-kohdan mukaan. Tarkastelujaksoon sisältyy aina laskelma työn alusta mittaushetkeen.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot kehottavat urakan välimitauksissa kiinnittämään huomiota siihen, että mittaustulos on oikeassa suhteessa työn valmiusasteeseen.

3. Mikäli jokin pieni osa työmääräyksen mukaisesta urakasta puuttuu sen kuitenkin estämättä laitoksen käyttöön ottoa ja sen valmistuminen siirtyy yli 30 vrk:lla on urakkaryhmällä oikeus, jos niin haluaa, vaatia urakka katkaistavaksi ja mitattavaksi tehdyn työn osalta ja urakkaylijäämä maksettavaksi kokonaisuudessaan.
4. Sen jälkeen kun työ urakkatyömääräyksen mukaisesti mahdollisine lisä- ja muutostöineen on loppuun suoritettu on sovittuna aikana työpaikalla suoritettava urakan mittaaminen, elleivät asianomaiset sovi siitä, että työ mitataan piirustusten perusteella. Mittauksessa kumpikin osapuoli käyttää allekirjoittaneiden liittojen mittausmiehiä, jos niin haluaa. Mittauksen tulos on oleva urakkahinnan laskemisen perusteena. Jos toinen osapuoli jää pois sovitusta mittaustoimituksesta, pätee toisen osapuolen mittaustulos. Selvitys urakkalaskentaan liittyvistä laskelmista, tunneista sekä urakkapohjien jaosta annetaan urakkakunnalle.

Siinä tapauksessa, että asianomaiset eivät pääse yksimielisyyteen urakan jonkin osan mittaustuloksesta, suorittaa uuden mittauksen allekirjoittaneiden liittojen yhteisesti valitsema puolueeton mittausmies, jonka ratkaisuun molempien osapuolten on tyydyttävä. Puolueettoman mittausmiehen käyttämisestä aiheutuvat kustannukset jaetaan tasan molempien osapuolten kesken.

5. Jollei muusta ole sovittu, työntekijä saa urakkaosuutenaan suorituspalkkasummasta osan, jonka suuruuden määrää hänen 6. kohdan mukainen takuupalkkansa kerrottuna hänen työhön käyttämällään tuntimäärällä, kuitenkin siten, että II- IV palkkaryhmien osalta käytetään III palkka-

ryhmän palkkaa. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä on hänelle aiemmin jo ko. suorituspalkkaus-työstä maksettu.

Jollei muuta ole sovittu, II – IV palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna III palkkaryhmän palkka + 1,7 €/tunnilta.

Poikkeuksena kuitenkin palkkaryhmä S kuuluvat, jotka saavat kuuden kuukauden kuluttua urakkatyöhön sijoittamisesta 50 % takuupalkan ja suorituspalkkasumman erotuksesta. Tätä määräystä sovelletaan vuoden ajan.

6. Normiajoitettujen töiden urakkasopimus on kokonaisuus, eikä tähän työehtosopimukseen sidottu työnantaja saa erottaa eri työvaiheita rakennustyömaalla erilaisiksi urakoiksi seuraavia poikkeuksia lukuunottamatta:
  - työt, jotka suoritetaan muualla kuin rakennustyömaalla,
  - työnantajan palveluksessa ei ole kaikkiin työvaiheisiin pystyviä työntekijöitä,
  - kun ”putkijohtoalan normiajat rakennustyömaiden putkitöille” -osassa on merkitty *:llä, työ voidaan antaa muun kuin urakkaryhmän suoritettavaksi,
  - erikoislaitteet ja niiden asennukseen liittyvät putkityöt,
  - rakennuksen ulkopuolisten putkien asennukset myös silloin, kun ulkopuolisten putkien asennus edellyttää asennustöitä rakennuksen sisäpuolella,
  - pohjaviemärit enintään pohjalattiatason pintaan asti,
  - vaihteittain suoritettavat urakat,
  - laskutyöt,
  - öljylämmityslaitokset,
  - palonsammutuslaitokset,
  - jäähdytyslaitokset,
  - prosessilaitokset,
  - paineastia-asetuksen (549/73) nojalla määritetyt A-ryhmään kuuluvien putkistojen asennukset,
  - kaukolämpö-, vesilaitosten sekä niihin verrattavien laitojen hallintaan kuuluvien laitteistojen asennukset,
  - eri rakennukset useiden uudisrakennusten muodostamalla rakennustyömaalla.
7. Urakanottajan on suoritettava ottamansa urakkatyö loppuun saakka, ellei hänellä ole pätevää estettä. Milloin työntekijä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa sovitun urakan ja hänet siirretään pois ko. urakkatyömaalta, eikä keskeytyksen aiheuttanutta työtä voida järjestää suorituspalkalla, maksetaan keskeytyksen ajalta, kuitenkin enintään kuudelta työpäivältä, työehtosopimuksen 8 §:n mukainen keskituntipalkka.

3 § ETUMIESLISÄ

Putkiala

Mikäli putkityöhön sisältyy ennakoarvion mukaan yli 100 normituntia, on rakennuksella tai yhtenäisellä rakennusryhmällä yksi etumies. Mikäli työryhmään kuuluu etumiehen lisäksi vähintään viisi muuta työntekijää, etumiesten lukumäärä on kaksi.

Putkiasentajalle, joka toimii rakennustyömaalla etumiehenä, maksetaan etumiestuntien suhteessa etumieslisänä 5,3 % suorituspalkkasumman ja maksetun työehtosopimuksen mukaisen takuupalkkasumman erotuksesta. Mikäli työmaalla on kaksi etumiestä, jaetaan em. lisä näiden kesken etumiestuntien suhteessa.

Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,33 €/h. Taattu etumieslisä maksetaan enakkona tilikausittain.

Mikäli putkityöhön sisältyy ennakoarvion mukaan 24–100 normituntia, on siinä yksi etumies, jolle maksetaan etumieslisänä työtuntia kohti 0,33 €/h. Etumieslisää ei vähennetä sovitusta suorituspalkkasummasta.

Tämän pykälän määräyksistä voidaan 4 §:n mukaisesti jäsenyrityksissä paikallisesti sopia toisin.

Etumiehen tehtävät työmaalla

1. Otaa vastaan ja välittää työnjohdolle vastaavan rakennusmestarin antamat tiedotukset.
2. Putkiasennustyön alkaessa ovat asennusliikkeen työnjohto sekä työmaan etumies velvollisia neuvottelemaan rakennustyömaan vastaavan johdon kanssa putkiasennustyöhön liittyvien tarpeellisten pukeutumis-, ruokailu-, työ- ja varastointitilojen sekä purkutavaroiden kokoamispaikan järjestämisestä.
3. Etumiehen tulee valvoa työn alkaessa, että työmaalle saapuneet tarvikkeet toimitetaan asennuskohteitten välittömään läheisyyteen sekä huolehtia, että tarvikkeet varastoidaan niille varattuihin paikkoihin sekä käsitellään huolellisesti.
4. Tarkastaa saapuneet tarvikkeet hänelle luovutetun tavaraluettelon, kuormakirjan tai muiden työhön liittyvien asiakirjojen mukaan, sekä epäselvyyksien sattuessa ilmoittaa viipymättä asennusliikkeeseen tai lähetyspaikkaan.

5. Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, putkien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluetteloa laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Etumiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 työtuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
6. Valvoa, että ylijäämätarvikkeet toimitetaan asennusliikkeen varastoon ja tehdä ilmoitus kuljetusta varten varastolle. Toimittaa välittömästi rikkoutuneet ja vialliset tarvikkeet pois asennustyömaalta, ettei niitä vahingossa asennettaisi sekä valvoa, että purettavat tarvikkeet kootaan niille varattuun paikkaan.
7. Tarkistaa urakkaryhmään kuuluvien työntekijäin tunti- ja vuorokausilistat.
8. Huolehtia siitä, että kannakkeiden ja reikien merkitseminen suoritetaan oikein.
9. Huolehtia siitä, että asennustyö suoritetaan annettujen piirustusten mukaan. Hoitaa työnantajan määräämien ylimääräisten töiden suoritus siten, että laskutyölapulle merkitään käytetyt tarvikkeet ja työtunnit oikein sekä palauttaa ko. lomakkeet tilaajan hyväksyminä työnjohdolle.

PUTKIALAN NORMIAJAT RAKENNUSTYÖMAIDEN PUTKITÖILLE

1 § YHTEISET MÄÄRÄYKSET

Mom. 1. URAKKASUMMA SUORASSA JA OSAURAKKA-PALKKAUKSESSA

Tämä kirja koskee mittaukseen perustuvia suoralla tai osaurakkapalkalla suoritettavia putkitöitä rakennustyömailla. Kirja määrittelee ne perusteet, joiden mukaan suoritettu työ mitataan ja muutetaan normiajoiksi.

- a. Urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä urakkatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.
- b. Osaurakkapalkkauksessa urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä osaurakkatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.

Mom. 2. YLEISET NORMIAIKARAJAT

Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt

- a. Normiajat sisältävät kaikki putkien ja kojeiden sekä niiden varusteiden myöskin mahdollisten kapillaarijohtojen ja kojeisiin valmiiksi asennettujen putkien asennuksiin ja purkuun tarvittavat työvaiheet työmääräyksen mukaisen työn valmiiksi suorittamista varten suunnitelmien ja LVI-RYL:n edellyttämällä tavalla.
- b. Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, putkien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluetteloa laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Urakkamiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla, vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muualla kotimaan paikakunnalla vähintään 16 tuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
- c. Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräyksen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

SANEERAUS

- d. Puretujen tarvikkeiden kokoaminen jäljempänä kohdassa "Purkutyöt" mainitulla tavalla.

Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt

- a Tarvikkeiden, veden ja työkalujen haku kauempaa kuin 30 metrin etäisyydeltä siitä kulkuaukosta, josta tarvikkeet kuljetetaan.
- b Jos työntekijän täytyy odottaa tarvikkeita, jotka hän on 1 b-kohdan mukaisesti tilannut tai jos muutoin ilmaantuu esteitä urakkatyön jatkamiselle ja asiasta on hyvissä ajoin ilmoitettu työnantajalle eikä muuta työtä järjestetä, on näin menetetty työaika korvattava odotusajan palkan mukaan.
- c Telineiden teko ja purkaus.
- d Putkien läpimenoja varten tarvittavien reikien teko ja niiden paikkaaminen.
- e Eristystyöt, lukuun ottamatta läpimenokohtiin tehtäviä hylsyjä.
- f Kaivantojen teko ja täyttö.
- g Merkitsemistyö silloin, kun viranomaisen vaatimat reikäkuvat puuttuvat tai ovat puutteelliset, tai kun asentaja varta vasten lähetetään työmaalle ainoastaan merkitsemistyöhön.
- h Maalaustyöt, lukuun ottamatta paikkamaalauksia pohjamaalilla yhteen kertaan.
- i Varsinaiset talonrakennustyöt.
  - viemäreiden kannakointiin liittyvät lankutukset ja siihen liittyvät työt
- j Palautusluettelon laatiminen.
- k Työselityksessä vaadittu putkistojen putken osien ja laitteiden pesu puhdistusnesteellä ennen asennustyötä.
- l Säättömittaukset ja -pöytäkirjan teko.
- m Lisätilaus liikkeen varastosta, milloin tarvikeluettelo puuttuu tai on oleellisesti puutteellinen.
- n Sykehuuhtelu

SANEERAUS

- o Asbestipitoisten eristeiden purku.
- p Erityistoimenpiteitä edellyttävä palosuojaus sekä palovartiointi silloin, kun työntekijä ei vartiointin ohessa suorita samanaikaisesti muita työtehtäviä.

Mom. 3. YLEISET MÄÄRÄYKSET

Kohta 1 Uudet ja vanhat rakennukset

Normiajat ovat voimassa, kun työ tehdään uudisrakennustyömaalla tai vanhan rakennuksen työmaalla, ellei poikkeusta ole erikseen merkitty sanalla "Saneeraus".

Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät

Vaativuuslisät

Hitsattavat HST-putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Hitsattavat RST-putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Luokkahitsattavat teräsputket	+ 20 %	metrinormiaikoihin
Höyry- ja lauhdevesiputket sairaalalaitteille	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaalakaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaalakaasuputket koteloon asennettuina lisäkorotus	+ 20	metrinormiaikoihin
Laboratoriokaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Hammaslääkärintuolin imu- ja kaasuputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Sairaaloiden ja laboratorioiden di-ionivapaat, ionivapaat ja tislattun veden putket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Yksinomaan sairaala- ja laboratoriokalusteisiin liittyvät paineilma-, vesijohto- ja viemäriputket	+ 10 %	metrinormiaikoihin
Yksinomaan laitoskeittölaitteisiin liittyvät vesijohto- ja viemäriputket	+ 15 %	metrinormiaikoihin

Olosuhdelisät

Työskentelytila kanavassa jonka leveys on alle 0,6 metriä ja syvyys yli 1,2 metriä	+ 25 %
Työskentelytila lattiasta tai maasta kattoon alle 0,9 metriä	+ 50 %
Työskentelytila lattiasta tai maasta kattoon alle 1,8 metriä	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta putkeen yli 5,0 metriä	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta putkeen yli 8,0 metriä	+ 50 %

Huomautus:

Työskentelykorkeus mitataan putken keskikorkeuteen tai kojeen alapintaan siitä lattian, katon tai maan pinnasta, jolle teline on pystytetty paitsi kuilujen kohdalla siitä tasosta, josta kuiluun voidaan siirtyä.

Asennettaessa 2 §:n putkia rakennuksen ulkopuolelle ns. putkisillalle, ulkoasennuksen metrinormiaikoja korotetaan 25 %.

Kohta 3 Kytkenät

Tähän ryhmään kuuluvat normiajat koskevat sellaisten kojeiden ja putkien kytkentöjä, joita työ määräyksen saanut työryhmän jäsen ei ole asentanut.

Kytkenä viemäriellä

Putken ulkohalkaisija DU	Kytkenä NH/kpl
- 75	0,15
- 110	0,25
- 160	0,35
- 200	0,45
201 -	0,50

Kylpyhuone-elementtien kytkentä + 50 %.

Valmiiksi eristettyjen pystyhormistojen kytkentä toisiinsa + 50 %

SANEERAUS

Kytkentä haaraan tekoa varten viemäriin, jos vanha viemäri joudutaan haaraan tekoa varten katkaisemaan ja uudelleen asentamaan.

Katkaistavan putken ulkohalkaisija Du	Kytkentä muoviviemäriin NH/haara	Kytkentä valurautaviemäriin NH/haara
- 75	0,50	0,80
- 110	0,80	1,40
- 160	1,10	2,40
- 200	1,40	3,90
200 -	1,90	

Kytkentä muilla putkilla

Putken ulkohalkaisija DU	Kytkentä NH/kpl
- 22,0	0,15
- 35,0	0,25
- 63,0	0,35
- 88,9	0,55
- 114,3	0,70
- 139,7	0,85
139,8 -	1,00

Kylpyhuone-elementtien kytkentä + 50 %.

Valmiiksi eristettyjen pystyhormistojen kytkentä toisiinsa + 50 %

SANEERAUS

Kytkentä haaran tekoa varten muuhun putkeen, jos vanha putki joudutaan haaran tekoa varten katkaisemaan ja uudelleen asentamaan.

Katkaistavan putken ulkohalkaisija DU	Kytkentä NH/kpl
- 22,0	0,50
- 35,0	0,70
- 63,0	0,90
- 88,9	1,10
- 114,3	1,30
- 139,7	1,50
139,8 -	1,70

Kohta 4 *Purkutyöt

Tähän ryhmään kuuluvat viallisten tarvikkeiden sekä suunnitelmien muutosten mahdollisesti aiheuttamat jo asennettujen putkistojen ja kojeiden purkutyöt.

PURKUTYÖLISÄT (lisät lasketaan tavallisen työn normiajasta)

UUDET ASENNUKSET (tarvikkeita ei käytetä uudelleen):

- Kaikki rakennustyypit lisä 10% (tarvikkeiden uudelleenkäyttöä ei tarvitse huomioida).
- Kaikki rakennustyypit lisä 20% (kaikki tarvikkeet voidaan käyttää uudelleen).

SANEERAUKSESSA VANHOJEN ASENNUSTEN PURKUTYÖT:

- Kaikki rakennustyypit lisä 15–45% (samalla työmaalla voi prosentti vaihdella purkutyön mukaan, mikäli purkutyöllä ei ole urakkatyön edellytyksiä niin se suoritetaan aikatyönä. Menettely sovitaan ennen työn aloitusta).

Työryhmän asennusvirheistä johtuvat purkutyöt kuuluvat normiaikoihin ilman lisäaikaa.

Kohta 5 Sarjatyöt

Jos putkiston osia voidaan tehdä sarjatyönä ilman asennuskohteessa suoritettavaa eri mittausta, tällaisten putkiston osien normiajat ovat:

Sarjatyön normiaika on tavallisen työn normiajasta 75 %

Huomautus:

Sprinkleriputkistojen haarajohtojen kohdalla sarjatyön normiajat lasketaan sprinklerisuuttimien normiajoista. Muissa sarjatöissä putkiston osat tulee voida tehdä mallikappaletta (jikiä) käyttäen tai mitoitettujen työpiirustusten mukaan.

Kohta 6 Esivalmistelut

Jos putkiston osia toimitetaan esivalmistettuina, tällaisten putkiston osien normiajat ovat:

Esivalmisteen asennustyön normiaika on tavallisen työn normiajasta 50 %

Huomautus:

Esivalmisteeksi ei katsota täysimittaisten putkikankien asennuksia, ellei niihin ole tehty taivutuksia, haaroituksia tai muita esivalmistelutöitä.

Esivalmistelut haaroitetut putkiston osat tulee voida asentaa käyttämällä asennuksen yhteydessä sovitustaivutuksia ja sovituskatkaisuja.

Esivalmistetut haaroittamattomat putkiston osat tulee voida asentaa käyttämällä asennuksen yhteydessä sovitustaivutuksia.

Sprinkleriputkistojen haarajohtojen kohdalla esivalmisteen normiajat lasketaan sprinklerisuuttimien normiajoista.

Mikäli esivalmistetta ei voida asentaa siten kuin edellä on mainittu, määräytyy kyseisen putkiston osan normiaika 1 § mom. 3 kohta 5 mukaan.

Kohta 7 Muut työt ja haittatekijät

Haittatekijä sekä sellaiset työt, jotka eivät välittömästi liity asennus- tai purkutyöhön, mutta kuuluvat silti välillisesti sovitun työn suorittamiseen, korvataan seuraavalla normiaikasummaan suoritettavalla lisällä:

Taulukosta valitsemasi rakennustyyppin kohdalta löydät ko. tyyppin mukaisen haittalisän.				
Taulukosta valitsemasi rakennustyyppin kohdalta löydät saneerauslisän rakennuksen käytön mukaisesti. Saneerauslisän osalta prosentti voi vaihdella samassa kohteessa käytön mukaisesti.				
Rakennustyyppi	Haittalisä	Saneerauslisä		
		Rakennus poistettu käytöstä %	Rakennus käytössä työalue ei %	Työalue käytössä %
Asuinrakennukset (kerros, rivi-, pientalot, vapaa-ajan asunnot, asuntolat- ja vastaavat)	7	7	13	18
Palvelutalot, majoitusrakennukset, hotellit- ja vastaavat	7	8	13	18
Varastorakennukset, parkkihallit, teollisuushallit, myymälähallit, pysäköintitalot ja vastaavat	16	6	7	13
Sairaalat, hoitolaitokset ja vastaavat	16	13	20	23
Lasten päiväkodit, monitoimitalot, opetusrakennukset ja vastaavat	16	7	13	21
Liikerakennukset, myymälät, toimistorakennukset ja vastaavat	16	7	13	22
Muut rakennukset	16	7	13	22
Sellaisissa tapauksissa, joissa työ on verrattavissa uudisttyöhön	Rak.tyyppin mukaan	0	0	0
Suojelukohde	Rak.tyyppin mukaan	Suojelukohdeissa saneeraus-taulukkolisiin lisätään 5 %-yksikköä		

Normiaikalisä: Normaalitaloissa 7 %, erikoistaloissa 16 %

Kohta 8 Normiaikalisän valinta

- A. Normaalitylojen normiaikalisii sovelletaan seuraavissa rakennuksissa:
- 0 Asuinrakennukset
  - 12 Majoitusliikerakennukset
  - 13 Muut majoitusrakennukset
  - 79 (Muut) varastorakennukset
  - 911 Moottoriajoneuvosuojat
  - 931 Asuinrakennusten saunarakennukset
  - 941 Asuinrakennusten talousrakennukset

Kaikkissa rakennuksen ulkopuolella tehtävissä asennuksissa.

Huomautus:

Rakennuksen tyypit määrättyvät talonrakennustilaston rakennusten käyttötarkoitussuokituksen mukaan. Viranomaiset suorittavat luokitukset Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän rakennus- ja huoneistorekisterin päivitystietojen antamisen yhteydessä. Epäselvissä tapauksissa työnantajan on pyynnöstä annettava selvitys luokitukselta.

- B. Erikoistalojen normiaikalisii sovelletaan muissa kuin A-kohdassa mainituissa rakennuksissa.

Mom. 4. MITTAUS

Kohta 1 Putkien mittaus

Putkijohdot mitataan putken keskiviivan pituutena putkistovarusteineen. Putkistovarusteet, kuten venttiilit ja putkenosat, mitataan putkijohdon liittoskohdasta liittoskohtaan suoraviivaisesti koko rakennepituudeltaan. Kojeita ei oteta huomioon mittauksessa, ellei jäljempänä toisin määrätä.

Normiaikojen yhteydessä mainitut putkisuuruudet tarkoittavat nimellismittaa (DN), teoreettista ulkopuolista halkaisijaa (Du) tai teoreettista sisäpuolista halkaisijaa (Ds.) Putkiasennusta tai purkutyötä koskevat normiajat tarkoittavat metriä kohti kuluva normiaikaa.

Kohta 2 Kojeden mittaus

Kojeden normiaikoihin sisältyvät kojeiden asennusten tai purkutöiden lisäksi kojeiden putkikytkennät sekä venttiilien, hanojen ja varustimien asennukset tai purkutyöt riippumatta siitä, asennetaanko ne suoraan kojeisiin tai niihin liittyviin johtoihin tai puretaanko ne niistä (sekoittajien asennus tai purkutyö ei kuulu kojeiden normiaikoihin).

Niiden kojeiden, jotka on normiajoitettu painonsa perusteella, painoon otetaan mukaan kojeeseen valmiiksi asennetut normiajoitetut varusteet ja tällöin käytetään yhteispainoa kokonaisnormiaijan määrittelyssä.

Kohta 3 Sprinklerilaitosten mittaus

Kohtia 1 ja 2 ei sovelleta sprinklerilaitosten mittauksiin niiltä osiltaan, joista 1 mom. 3 kohdissa 4,5, ja 6 sekä 3 § mom. 22:ssa on poikkeavat määräykset.

2 § PUTKIASENNUS

"Hallityömaat"

Rakennuksen käyttötarkoitukseluokituksen koodien 111 myymälärakennukset, 691 teollisuushallit, 79 muut varastorakennukset ja 91 liikenteen rakennukset osalta alennetaan kolmen (3) tai useamman rinnakkaisten vaakatasoon asennettujen johtojen osalta 2 §:n mom. 1-3 ja 10 mukaisia normiaikoja 5-30 %. Prosentti sovitaan työmaalla työnantajan ja etumiehen kesken. Jos em. prosentin suuruudesta ei päästä yksimielisyyteen, se on 5 %.

Vuodonilmaisimien asennus:

Muovinen jälkiasennusmalli	0,10 NH/kpl
Muut muoviset	0,20 NH/kpl
Kupariset	0,30 NH/kpl

Mom. 1. METALLIPUTKET

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki metalliputket lukuun ottamatta putkia, jotka on normiajoitettu muissa 2 §:n momenteissa.

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,40	0,08
- 35	0,45	0,10
- 54	0,50	0,12
- 63	0,55	0,13
- 76,1	0,60	0,15
- 88,9	0,65	0,17
- 114,3	0,70	0,20
- 139,7	0,80	0,23
- 168,3	0,90	0,27
- 219,1	1,10	0,30
- 273,0	1,30	0,33
- 323,9	1,50	0,37
- 355,6	1,60	0,41
- 406,4	1,70	0,45
- 508,0	2,00	0,55

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 30 %:lla.

Metalliputket muilla kuin kierreltiöksillä vähennys -25 %. Victaulic liitostyyppin osalta vähennys - 5 %

Mom. 2. HITSATTAVAT TERÄSPUTKET

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki hitsattavat metalliputket lukuun ottamatta putkia, jotka on normiajoitettu muissa 2 §:n momenteissa.

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,40	0,08
- 35	0,50	0,10
- 54	0,55	0,12
- 63	0,60	0,15
- 76,1	0,65	0,17
- 88,9	0,70	0,20
- 114,3	0,80	0,23
- 139,7	0,90	0,27
- 168,3	1,10	0,30
- 219,1	1,30	0,33
- 273,0	1,50	0,37
- 323,9	1,60	0,41
- 355,6	1,70	0,45
- 406,4	2,00	0,55
- 508,0	2,20	0,60

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:lla.

Mom. 3. KUPARIPUTKET JA KOMPOSIITTIPUTKET

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki kupariputket lukuun ottamatta putkia, jotka on normiajoitettu muissa 2 §:n momenteissa.

Sarake	1 Kupariputket	2 Kupariputket	3 Komposiittiputket
Ulkohalkaisija	Sisälle	Ulos	Sisälle
Du	NH/m	NH/m	NH/m
-22	0,38	0,08	0,30
-35	0,43	0,1	0,35
-54	0,5	0,12	0,40
64	0,55	0,13	0,44
-76,1	0,6	0,15	0,48
-88,9	0,65	0,17	0,52
-114,3	0,7	0,2	0,56
-139,7	0,8	0,23	0,64
-168,3	0,9	0,27	0,72

Du -22 asennus sisälle pinta-asennus 0,40 NH / m.

Kupariputket tyyppiä Mannesmann tms. vähennys -20 %.

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 30 %:lla.

Mom. 4. TAPUISAT PUTKET (KIEPPEINÄ TOIMITETUT)

Normiajat koskevat Du 6-28 mm:n taipuisia ohutseinäisiä teräsputkia, pehmeitä kupariputkia ja taipuisia muoviputkia.

Piiloon jäävän asennus 0,12 NH/m

Näkyviin jäävän asennus 0,30 NH/m

Muoviputket piiloon jäävät, kannakoituna tai aco-seinään asennettuna 0,18 NH/m

Muoviputket eristettynä holviin asennettuna 0,22 NH/m

Muut taipuisat putket piiloon jäävät, kannakoituna 0,28 NH/m

Jakokaappien ja jakolaatikoiden kokoaminen, sekä jakotukkien tekeminen. Ei koske messinkisiä tai vastaavia valmiita jakotukkeja.

Putkilukumäärä enintään 12 1,5 NH/ kpl

Putkilukumäärä 13-30 2,5 NH/ kpl

Putkilukumäärä yli 30 4,0 NH/ kpl

Jakokaappi tai jakolaatikko 0,30 NH/kpl

Suojaputket 0,10 NH/m

Mom. 5. VALURAUTAISET VIEMÄRIPUTKET JA PAINEMUHVIPUTKET

Sarake	1	2
Nimellisuuruus DN	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 70	0,40	0,17
- 100	0,45	0,20
- 150	0,60	0,22
- 200	0,80	0,30

Asennettaessa valurautaviemäreitä holvin alapuolelle siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään holvin alaosaan, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 30 %:lla.

Viemärin kytkentäjohton lävistäessä holvin, käytetään em. asennuksissa korotusprosentin lisäksi seuraavia lisänormiaikoja:

Kytkentäjohdolta:

DN 70 – 100   0,8 NH/kpl

Mom. 6. ERISTYSELEMENTIT JA SISÄPUTKET

Putkieristys-elementit

Ympärysmitta	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 1 200	0,18	0,10
- 2 500	0,18	0,15
2 501 -	0,18	0,18

Taipuisien sisäputkien (Du max. 28 mm) asennus elementtien sisään 0,12 NH/m.

Eristyskaivot

T-kaivo tai T-liitoskappale taipuisaan elementtiin		X-kaivo		Välikaivo	
-2 putkea	1,5 NH	-2 putkea	1,5 NH	-3 putkea	1 NH
3 putkea	2,15 NH	3 putkea	2,30 NH	4 putkea	1,8 NH
4 putkea	2,80 NH	4 putkea	3,10 NH	5 putkea	2,6 NH
5- putkea	3,45 NH	5- putkea	3,90 NH		

Jäykkien sisäputkien asennus elementtien sisään

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,13	0,08
- 35	0,16	0,10
- 54	0,18	0,12
- 63	0,20	0,13
- 76,1	0,23	0,15
- 88,9	0,25	0,17
- 114,3		0,20
- 139,7		0,23
- 168,3		0,27
- 219,1		0,30
- 273,0		0,33

Valmiiksi eristetyt taipuisat putket (1 putki/elementti)

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,12	0,10
- 35	0,15	0,13
- 54	0,18	0,16

Valmiiksi eristetyt taipuisat putket (2 putkea/elementti)

Sarake	1	2
Putkien Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,22	0,18
- 35	0,27	0,23
- 54	0,32	0,29

(normiaika määräytyy isoimman virtausputken Du:n mukaan)

Valmiiksi eristetyt jäykät putket (1 putki/elementti)

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 22	0,18	0,12
- 35	0,23	0,15
- 54	0,27	0,18
- 63	0,30	0,20
- 76,1	0,35	0,23
- 88,9	0,39	0,26
- 114,3	0,45	0,30
- 139,7	0,53	0,35
- 168,3	0,60	0,40
- 219,1	0,68	0,45
- 273,0	0,75	0,50

Valmiiksi eristetyt jäykät putket (2 putkea/elementti)

Sarake	1	2
Putkien Du	Sisälle NH/m	UlosNH/m
- 22	0,32	0,22
- 35	0,41	0,27
- 54	0,49	0,32
- 63	0,54	0,36
- 76,1	0,63	0,41
- 88,9	0,70	0,47

*Valmiiksi eristetyt hormistot putkineen
(yli 1 putkea/elementti)

Sarake	1
Putkia/elementti	Sisällä NH/m
2	0,43
3	0,50
4	0,55
5	0,60
+ 1 IV	0,03

* Avattavien elementtien asennus (AS-elementit tai vast.)

Asennus 1,60 NH/m

Vaaka-asennuksen osalta normiaikaa korotetaan 25%

Putkien asennus elementtiin 2 §:n taulukoiden mukaisesta normiajoista -3%, silloin kun urakkakunnan jäsen on asentanut elementin.

Putkien asennus elementtiin 2 § taulukoiden mukaan, silloin kun elementin on asentanut muu kuin urakkakuntaan kuuluva asentaja.

**Mom. 7. HST- JA RST -VIEMÄRIT MUHVILIITOKSIN SEKÄ
MUOVISET VIEMÄRITLIITOSTAVASTA RIIPPUMATTA,
PAINEMUHVIPUTKET JA *PÖLYNIMURIPUTKISTOT**

Sarake	1	2
Ulkohalkaisija Du	Sisälle NH/m	UlosNH/m
- 75	0,25	0,15
- 110	0,28	0,17
- 160	0,30	0,19
- 200	0,33	0,21
- 250	0,39	0,23
- 315	0,44	0,25
- 400	0,50	0,30
- 500	0,61	0,36
- 630	0,72	0,39

Muovinen tarkastusputki (normiajat 2 § mom. 7. sarake 2).

*Muovinen tarkastuskaivo 1,0 NH/kaivo.

Muoviviemäriin palomansetti 0,15 NH/kpl

HST- ja RST -viemärit muhviliitoksin; lisä + 10 %.

Db- viemäri + 20% metrinormiaikoihin

Muoviset viemärit hitsausliitoksin sisäasennuksessa; lisä + 30 %.

Mikäli työmääräyksen mukaiseen työhön sisältyy ainoastaan pohjaviemäriin asennus; lisä rakennuksen sisäpuolisten pohjaviemäriin asennuksessa + 15 %.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä holvin alapuolelle siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään holvin alaosaan, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 25 %:lla.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä holvin betonivaluun kiinnitettynä, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 25 %:lla.

Asennettaessa Hst- ja Rst- tai muoviviemäreitä alapohjan alle maahan tai ilmaan siten, että viemäreiden kannakointi kiinnitetään alapohjan ala- tai yläpuolelle, edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:lla.

Pohjaviemäriin kytkentäjohtoon lävistäessä alapohjan käytetään em. asennuksissa korotusprosentin lisäksi seuraavaa lisänormiaikaa:

Dn 75 – 110   0,7 NH/ kpl

**Mom. 8. *MUOVIPUTKET EI VIEMÄRIKÄYTTÖÖN EIKÄ
PÖLYNIMURIKÄYTTÖÖN**

Sarake	1	2
Putken Du	Sisälle NH/m	Ulos NH/m
- 20	0,30	0,08
- 32	0,35	0,10
- 50	0,40	0,12
- 75	0,45	0,13
- 110	0,55	0,17
- 125	0,60	0,20
- 140	0,70	0,23
- 160	0,80	0,27
- 180	0,90	0,29
- 200	1,00	0,30
- 225	1,05	0,31
- 250	1,10	0,32
- 280	1,20	0,34
- 315	1,30	0,37
- 355	1,40	0,41
- 400	1,50	0,45
- 450	1,65	0,50
- 500	1,80	0,55
- 560	2,05	0,65
- 630	2,35	0,70

Pöytäkirjamerkintä:

Näitä putkia ovat esim. PEL, PEH ja liimaliitosputkistot

Kattila, lämmönjako-, pumppu- ja ilmastointikonehuoneissa edellä mainittuja normiaikoja korotetaan 35 %:lla.

Mom. 9. RAUTARAKENNETYÖT

Putkistoja varten tehtävien rakenteiden ja kojeiden kannakkeiden teko ja asennus sekä valmiiden savupiippujen ja savuhormien asennus.

*Teko ja asennus 0,10 NH/kg
----

*Valmiina toimitetun asennus 0,02 NH/kg

Kiinto- ja ohjauspisteet

Teko ja asennus muualle kuin nousulinjoihin

Putken ulkohalkaisija Du	Putkelta NH
-35	0,80
-36–60,2	1,00
60,3-	1,20
114,4-	1,40

Teko ja asennus nousulinjoihin

Putken ulkohalkaisija Du	Putkelta NH
-35	0,20
-36–60,2	0,40
60,3-	0,60
114,4-	0,70

3 § KOJEIDEN ASENNUS

Mom. 1. *LÄMMINVESI- JA HÖYRYKATTILAT, LÄMMINILMA-KEHITTIMET SEKÄ LAUHDUTTIMIT

Paino kg	NH/kpl
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00
- 700	7,00
- 1 000	8,00
- 1 500	9,00
- 2 000	10,00
- 3 000	11,00
- 4 000	12,00
- 5 000	13,00
- 6 500	14,00
- 8 000	15,00
- 10 000	16,00
- 18 000	20,00
- 20 000	21,00
- 25 000	22,00

Huomautus:

Muista 3 §:n kohdista poiketen edellä mainitut normiajat koskevat kokonaisina toimitettujen kattiloiden ja lämminilmakehittimien asennuksissa.

Erillisenä toimitettujen höyrykattilan ja höyrykuvun liittäminen yhteen sisältyy kuitenkin normiaikoihin, samoin kuin 1 §:n mom. 4 kohta 2:n mukaiset työt.

Mom. 2. LÄMMÖNSIIRTIMET JA VALMIIT LÄMMÖNJAKO- KESKUKSET

Lämmönsiirtimet

Paino kg	NH/kpl
- 100	3,50
- 150	4,00
- 200	4,50
- 250	5,00
- 300	5,50
- 400	6,00
- 500	7,00
- 700	8,00
- 1 000	9,00
- 1 500	10,00

Valmiit lämmönjakokeskukset

Paino kg	NH/kpl
- 100	4,50
- 150	5,00
- 200	5,50
- 250	6,00
- 300	6,50
- 400	7,00
- 500	8,00
- 700	9,00
- 1 000	10,00
- 1 500	11,00
- 2 000	12,00
- 3 000	13,00

Mom. 3. PAISUNTA-ASTIAT

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,90
- 50	1,00
- 70	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00
- 250	3,50
- 300	4,00
- 400	4,50
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00

Mom. 4. LÄMMITTIMET (*sähkö- tai IV-urakkaan kuuluvat)

Paino kg	1 NH/kpl	2 NH/kpl	3 NH/kpl
- 15	0,90	1,10	0,15
- 35	1,00	1,20	0,25
- 60	1,50	1,70	0,75
- 100	2,00	2,20	1,25
- 150	2,50	2,70	1,75
- 200	3,00	3,20	2,25

1. Yhteen virtauspiiriin kytkettävät
2. Useampaan kuin yhteen virtauspiiriin kytkettävät
3. Tyhjennys, irrotus, uudelleen kiinnitys ja täyttö

Valmiina toimitetut putkilämmittimet, käyttövesipatterit 0,90 NH/kpl

Putkipattereiden, lattia- ja säteilylämmitysputkistojen teko ja asennus työmaalla:

– pituus enintään 15 metriä:

Putkilämmittimen normiaika on 2 §:n mukaan määräytyvä normiaika.

– pituus yli 15 metriä:

Putkilämmittimen normiaika 15 metriä ylittävältä osalta on 2 §:n mukaan määräytyvästä normiajasta 75 %.

* Normiajat lattialämmitysputkistoille

Kiinnitys ja asennus raudoitukseen, kiinnikkeellä lämmöneristykseen, asennuslevyyn, lämmönjohtolamelliin tai kiinnityskiskoon

Putken Du	Asuinrakennukset	Muut rakennukset
- 17	0,038	0,035
- 20	0,040	0,038
Yli 20	0,075	0,060

Muovisen asennuslevyn, metallisen lämmönjohtolamellin tai kiinnityskiskon asennus normiaikoja korotetaan + 30 %

Pienten yksittäisten kokonaisjärjestelmään kuulumattomien tilojen lattialämmitysten asennusten normiaika 0,12 NH/m. Pieniksi piireiksi katsotaan 40 metriä ja sen alle olevat lattialämmitys piirit.

Mom. 5. *LÄMMINILMAKOJEET JA JÄÄHDYTYSPALKIT

Paino kg	NH/kpl
- 15	0,90
- 35	1,00
- 60	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00

Jäähdytyspalkkien asennuksen normiaikoja korotetaan + 15 %, mikäli käytössä ei ole kanavanostinta tai muuta vastaavaa apulaitetta.

Mom. 6. PUMPUT, *KOMPRESSORIT JA *KESKUSPÖLYNIMURILAITTEET

Paino kg	NH/kpl
- 35	1,20
- 50	1,50
- 70	2,00
- 100	2,50
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00
- 700	7,00
- 1 000	8,00

Mom. 7. SÄÄTÖJÄRJESTELMÄT

Tässä mainittuihin säätöjärjestelmien normiaikoihin sisältyvät kaikki tarvittavat säätöjärjestelmään kuuluvat asennukset lukuun ottamatta:

- putkien asennuksia (normiajat: 2 §)
- pumppujen asennuksia (normiajat 3 § mom. 6)
- valmiiksi asennettujen
kojeiden kytkentöjä (normiajat: 1 § mom. 3 kohta 3)

Säätöjärjestelmät, joihin kuuluu sekä moottorikäyttöinen säätöventtiili että pumppu, kuuluvat tässä mainittuihin normiaikoihin.

Säätöjärjestelmän normiaika riippuu säätöjärjestelmään kuuluvan suurimman putken koosta.

Putken DU	Järjestelmän NH/kpl
- 22	2
23-54	11
55- 114,3	15
114,4-	19
219,1-	22

Valmiina toimitettujen säätöjärjestelmien asennusten normiaika määräytyy 3 §:n mom. 2-kohdan "lämmönsiirtimet" mukaan.

Säätöjärjestelmät, joihin kuuluu 3-tieventtiili, kuuluvat seuraaviin normiaikoihin.

Säätöjärjestelmän normiaika riippuu 3-tieventtiiliin liittyvän suurimman putken koosta.

Putken DU	Järjestelmän NH/kpl
23-54	4
55-114,3	5
114,4-	6
219,1-	8

Muut säätöjärjestelmät sisältyvät muihin normiaikoihin.

Magneettiventtiili ohituksineen 1 NH/kpl

Paineentasausventtiili ohituksineen 1 NH/kpl.

**Mom. 8. *LAUHDEVESISÄILIÖT, LÄMMINVESISÄILIÖT,
LÄMMINVESIVARAAJAT, LÄMMINVESIKOJEET,
SUURTEHOVARAAJAT, KYLMÄVESISÄILIÖT,
VEDEN SUODATTIMET, PAINESÄILIÖT**

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,90
- 50	1,00
- 70	1,50
- 100	2,00
- 150	2,50
- 200	3,00
- 250	3,50
- 300	4,00
- 400	4,50
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00
- 1 500	8,00
- 2 000	9,00
- 3 000	10,00

Kalusteet

Mom. 9. KAATOALTAAT

Kaatoaltaat	1,00 NH/kpl
Tasapohja-altaat	1,00 NH/kpl
Pöytään upotettavat laboratorioaltaat	0,60 NH/kpl

Mom. 10. ASTIANPESUPÖYDÄT

Astianpesupöytä kytkentöineen	0,60 NH
-------------------------------	---------

Mom. 11. PESUALTAAT

Pesuallas 1,00 NH/kpl	
Pöytään upotettava pesuallas	0,60 NH/kpl
*Sarjapesuallas 4:llä altaalla	1,50 NH/kpl
*Sarjapesuallas 6:lla altaalla	2,00 NH/kpl
*Ryhmäpesuallas 8:lla sekoittajalla	1,70 NH/kpl
Invapesuallas laatikolla varustettu malli	1,50 NH/kpl
Piilopesualtaan seinäasennusteline	2,00 NH/kpl

Mom. 12. WC-LAITTEET JA KAAATOKULHOT

WC	1,00 NH/kpl
Kaatokulho	1,10 NH/kpl
Inva WC, lattia tai muin käsituin varustettu	1,50 NH/kpl
Piilo Wc:n seinäasennusteline	3,00 NH/kpl

Mom. 13. KYLPYAMMEET JA SUIHKUALTAAT

Kylpyamme	1,10 NH/kpl
*Suihkuallas	0,70 NH/kpl
*Suihkukaappi	1,30 NH/kpl

Mom. 14. PESUISTUIMET

Pesuistuin	0,70 NH/kpl
------------	-------------

Mom. 15. VIRTSALOT

Seinävirtasalo	0,70 NH/kpl
Pylväsvirtasalo	1,00 NH/kpl
Virtsalokourut	1,10 NH/kpl

Mom. 16. JUOMA-ALTAAT

Juoma-allas	0,60 NH/kpl
-------------	-------------

Mom. 17. PESUKONEHANAT

Pesukonehana	0,20 NH/kpl
Pesukoneen poistokulma	0,10 NH/kpl

Mom. 18. SEKOITTAJAT

Sekoittaja (allas)	0,60 NH/kpl
Sekoittaja (seinä)	0,70 NH/kpl
Sekoittaja suihkuineen (allas tai seinä)	0,90 NH/kpl
Sekoittaja suihkuineen tai Suihkutankoineen	1,30 NH/kpl
Elektronisten sekoittajien ohjausyksikkö pinta – asennusmalli	0,50 NH/kpl

Mom. 19. VESIMITTARIT, VESI- JA PALOPOSTIT**SEKÄ VARUSTEET**

Huoneistokohtainen vesimittari	0,50 NH/kpl
Huoneistokohtainen vesimittari jälkiasennuksena	0,80 NH/kpl
*Pikapalopostikela	0,90 NH/kpl
*Palopostikaappi	1,30 NH/kpl
Seinävesiposti	0,60 NH/kpl
Letkuhylly	0,40 NH/kpl

Mom. 20 ” ALCUTERM” TAI VASTAAVA

Lämpöelementti	0,90 NH/kpl
Lämpöelementti läpivirtauksella	1,10 NH/kpl
Lämpöelementti suihkusetillä	2,00 NH/kpl

**Mom. 21. *EROTUS- JA VENTTIILIKAIVOT, PUMPPAAMOT
KAIVOINEEN, SAKOKAIVOT, LOKASÄILIÖT JA
LATTIAKAIVOT VALUMISALTAIN**

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,60
- 50	0,80
- 70	1,00
- 100	1,50
- 150	2,00
- 200	2,50
- 250	3,00
- 300	3,50
- 400	4,00
- 500	5,00
- 700	6,00

Mom. 22. ÖLJYLÄMMITYSLAITTEET**Öljypolttimot**

Paino kg	NH/kpl
- 35	1,20
- 50	1,50
- 70	2,00
- 100	2,50
- 150	3,00
- 200	3,50
- 250	4,00
- 300	4,50
- 400	5,00
- 500	6,00

*Öljysäiliöt

Paino kg	NH/kpl
- 35	0,60
- 50	0,80
- 70	1,00
- 100	1,50
- 150	2,00
- 200	2,50
- 250	3,00
- 300	3,50
- 400	4,00
- 500	5,00
- 700	6,00
- 1 000	7,00

ÖLJYLÄMMITYS JA PUMPPAUSASEMAT

Normiajat 3 mom. 2-kohdan “valmiit lämmönjakokeskukset” mukaan.

Mom. 23. SPRINKLERLAITOKSET

Y. 1 §:n määräykset koskevat myös sprinklerlaitoksien asennuksia.

A. Putkistot

1. Putkien normiajat sisältyvät sprinklersuuttimien normiaikoihin.
2. Haarajohtoon liittyvän suuttimen normiaika.

Haarajohdon koko	Suuttimen aika
- DN 25	1,20 NH/spr
- DN 40	1,40 NH/spr
- DN 50	1,60 NH/spr

3. Runkojohtoon liittyvän suuttimen normiaika 0,90 NH/spr.
4. Runkojohtojen normiajat muodostuvat 1 §:n ja 2 §:n määräysten mukaisesti.
5. Suutin alas lasketussa katossa; lisänormiaika 2. tai 3. -kohdan lisäksi 1,20 NH/spr.

B. Kojeet ja varusteet

1. Kaikki sprinklerilaitoksen kojeet ja varusteet sisältyvät laitoksen normiaikoihin lukuun ottamatta erikseen mainittuja kojeita ja varusteita.
2. Märkähälytysventtiili varusteineen

3. Kuiva-asennusventtiili ja Delugeventtiili

Koko	Normiaika
- DN 80	10 NH
- DN 100	12 NH
- DN 150	15 NH

4. Glykolasema 7 NH

5. Talojohdon liitännävarusteet

Koko	Normiaika
- DN 100	6 NH
- DN 150	8 NH
- DN 200	11 NH

6. Hälytyskello putkistoineen 8 NH

7. Virtauskytkin kokeiluventtiileineen 6 NH

8. VEH-pumppu putkistoineen, laitteineen ja kannakkeineen 4 NH

9. Kompressori putkistoineen, laitteineen ja kannakkeineen 5 NH

10. Koestuslaite

Koko	Normiaika
- DN 80	6 NH
- DN 100	7 NH
- DN 150	9 NH

11. Palokunnan syöttöliitin 3 NH

Helsingissä maaliskuun 14. päivänä 2011

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

Kimmo Palonen

PUTKIERISTYSALA

1 § SUORITUSPALKAT

6. Ulosmaksu- ja takuupalkat

Normiajoitetut putkityöt ja putkieristysalan urakkatyöt

Normiajoitettujen putkitöiden suorituspalkkaustyössä ja putkieristysalan urakkatöissä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Palkkaryhmässä S ja I on ulosmaksu- ja takuupalkka on taulukon mukaan, II – IV palkkaryhmissä III palkkaryhmän mukaan

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	9,53
1	11,70
2	14,02
3	14,78
4	15,65

Muut työt (huolto- ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Jollei toisin ole sovittu muussa kuin normiajoitettujen putkitöiden suorituspalkkaustyössä on työehtosopimuksessa määritelty henkilökohtainen kokonaisansio taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

Putkieristysala

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

Urakkayksikön rahakerroin on 3,38 €/yks

PUTKIERISTYSALA

Putkieristysalan urakkahinnoitteluun tehdyt muutokset tulevat voimaan kunkin työn osalta niissä työkohteissa, joissa tilaajan ja urakoitsijan välillä solmittu urakkasopimus perustuu 1.5.2010 jälkeen annettuun ensimmäiseen urakkatarjoukseen.

Urakkatyömääräykset

1. Työ suoritetaan joko urakka- tai tuntipalkalla. Kaikki hinnoitellut työt suoritetaan etupäässä urakkatyönä, lukuunottamatta jäljempänä olevia poikkeuksia. Sellaisista töistä, joista sopimukseen liittyvissä hinnoiteluissa ei ole mainintaa, saavat työnantaja ja -tekijät keskenään sopia, mutta on urakkahinnan oltava sellainen, että se antaa hinnoiteltujen urakoiden kanssa yhdenmukaisen tason.

Tässä kohdassa jäljempänä mainitut työt suoritetaan aikatyönä ja niistä maksetaan henkilökohtainen kokonaisansio. Työnantaja ja työntekijä voivat kuitenkin sopia jonkin jäljempänä mainitun työn suorittamisesta urakapalkkausta käyttäen.

- Rakennustyömaalla suoritettavat hinnoittelemattomat työt, joita ei ole sovittu tehtäväksi urakkatyönä.
  - Tehtäessä laskutöitä aikatyönä.
  - Mikäli muita kuin em. kohdissa mainittuja putkieristystöitä sovitaan suoritettavaksi aikapalkalla.
2. Urakkatyössä on 6. kohdan mukaan laskettu takuupalkka taattu ja se maksetaan ulos tilikausittain.
  3. Jos työnantaja ja työntekijä toteavat urakan kestävän yli kaksi kuukautta, suoritetaan välimittaus neljän viikon väliajoin. Välimittauksen perusteella maksetaan 3/4 saadusta urakkavoitosta seuraavan palkanmaksun yhteydessä, ellei urakkaennakosta toisin sovita.
  4. Jollei muusta ole sovittu, valmistunut urakka on pyrittävä mittaamaan välittömästi urakan valmistuttua ja viimeistään viiden työpäivän kuluttua siitä. Urakkavoitto maksetaan samassa palkanmaksussa, jossa työntekijälle maksetaan palkka mittausajalta. Mittaus sisältyy urakkaan, ellei työntekijää ole ennen mittausta siirretty toiselle työmaalle.

Muistutukset palkkio- tai urakkalaskelman suhteen on tehtävä kahden kuukauden kuluessa palkkio- tai urakkavoiton maksamisesta lukien, ellei työntekijä voi todistettavasti osoittaa, ettei hänellä sairauden tai muun lailisen esteen vuoksi ollut mahdollisuutta tehdä muistutustaan määräajassa.

5. Mikäli työ joudutaan keskeyttämään vähintään 4 viikoksi ja se on vähäiseltä osin kesken (esim. seinänvierihelat, vesimittariliitos) mitataan työ. Työnantajan ja -tekijän tulee tällöin sopia keskenään jäljellä olevan työn vaatima aika, jota vastaavan palkan ja urakkavoiton työnantaja pidättää, kunnes työ on tehty kokonaan valmiiksi, jolloin urakka lasketaan uudelleen ja urakkasumma jaetaan lopullisesti urakkaan osallistuneiden kesken. Urakan loppuunkelijän tulee ensisijaisesti olla työntekijä, joka on osallistunut urakan pääosan tekemiseen.

PUTKIERISTYSALAN URAKKAHINNOITTELU

I LVI-alan lämpöeristystyöt

I Y Yleiset määräykset

1. Kattila-, lämpö-, lämmönjako-, pumppuhuoneissa sekä ilmastointikeskuksissa korotetaan pistearvoja 25 %:lla.

Pöytäkirjamerkintä:

Em. korotukset koskevat myös erillisten IV-kojeiden yhteydessä olevia pumppuryhmiä.

2. Saneerattavissa rakennuksissa suoritettavissa urakatöissä korotetaan pistearvoja 23 %:lla, lukuun ottamatta kohdan 1 Y 1, 6 ja 8 kohtien tiloja.

Edellä tässä kohdassa mainitut korotukset eivät koske tapauksia, joissa rakennus ulkoseiniä ja vähäisiä kantavia rakenteita lukuun ottamatta rakennetaan uudestaan.

3. Urakkahinnaston pistearvoihin sisältyy korvaus enintään kolmen (3) metrin asennuskorkeudella telineen pystytasosta mitaten olevan työkohteen vaatiman, koottavan telineen pystytyksistä ja siirrosta tai pyörätelineiden siirrosta, asennuskorkeuden ollessa enintään noin viisi (5) metriä. Edellä mainittujen telineiden tulee olla kevytrakenteisia.
4. a) Eristettäessä putkia tai laitteita, joiden alin pinta lattia- tai vastaa- vasta tasosta on neljä (4) metriä, korotetaan urakkahintoja 5 %. Korkeuden kasvaessa tästä maksetaan kultakin täydeltä kahdelta (2) metriltä 5 %:n korotus urakkahintoihin.
b) Käytettäessä ajettavia henkilönostimia kuuden (6) metrin korkeudessa, korotetaan urakkahintoja 5 %. Korkeuden kasvaessa tästä maksetaan kultakin täydeltä kahdelta (2) metriltä 5 % korotus urakkahintoihin.
5. Urakkahinnoittelu edellyttää, että tarvikkeet on varastoitu työmaalla rakennuksen sisälle tai rakennuksen ulkopuolelle enintään 30 metrin päähän rakennuksen perusmuurista mitattuna. Mikäli tavarat on varastoitu 30 metrin rajan ulkopuolelle rakennuksen perusmuurista mitattuna, pistearvoja korotetaan 5 %.
6. Eristettäessä kellaritiloissa tai kanavissa, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m tai kanavassa, jonka leveys on alle 0,6 m ja syvyys yli 1,2 m, korotetaan pistearvoja 25 %:lla.
7. Valmiiden ulkokanavaelementtien kaivojen ja pakettitalojen alla olevien liitäntöjen eristyksestä korotetaan yksikköarvoja 50 %:lla.
8. Tehtäessä eristystöitä kuiluissa siten, että eristäminen on mahdollista suorittaa ainoastaan eristäjän ollessa itsekin kuilun hoitotasolla, korotetaan pistearvoja 25 %:lla.

Mineraalivillakouruilla tehdyt eristystyöt

I A 1 Valmiiksi päällystettyjen kourujen kiinnitys langalla ja teippaamalla

Putken ulko Ø mm				
	50	60	80	100
0–36	0,34	0,35	0,38	0,41
37–54	0,35	0,37	0,42	0,44
55–76	0,40	0,41	0,45	0,48
77–114	0,44	0,46	0,49	0,54
115–146	0,47	0,49	0,54	0,57
147–178	0,52	0,53	0,58	0,62
179–220	0,58	0,59	0,66	0,69
245	0,60	0,64	0,68	0,74
273	0,65	0,68	0,74	0,78
324	0,73	0,77	0,80	0,87
365	0,79	0,81	0,89	0,95
406	0,85	0,89	0,96	1,03
508	0,93	0,99	1,04	1,12

Näkyviin jäävistä käyristä ja T-kappaleista maksetaan (piiloon jäävistä ei makseta) 0,5 metrin hinta putkikoon ja eristysvahvuuden mukaan.

Eristettäessä päällystämättömillä mineraalivillakouruilla taulukon yksikköarvoja korotetaan + 20 %.

Teippaus 0,15 yks./eristetty metri, mikäli kourun oma lieveteippi puuttuu. Kulmien ja t-haarojen teippaus sisältyy hintaan.

Tätä hinnastoa sovelletaan uudisasuinrakennuksissa 10 % korotettuna, lukuun ottamatta tapausta, jossa sovelletaan I Y 1:n tai I Y 2:n korotuksia.

Eristettäessä muhvollisia tai pannallisia viemäreitä taulukon yksikköarvoja korotetaan **+50 %**, kyseiseen työtapaan ei sovelleta I Y 1:n tai I Y 2:n mukaisia korotuksia.

I A 2 Mineraalikourut, päällystettynä ohuella (enintään 0,7 mm) muovilevyllä, julkiset- ja teollisuusrakennukset

Putken ulko Ø mm	Mineraalivillakourujen paksuus, mm						
	20	30	40	50	60	80	100
0–36	0,53	0,53	0,53	0,53	0,61	0,74	0,86
37–54	0,54	0,54	0,54	0,62	0,74	0,80	0,92
55–76	0,58	0,58	0,65	0,76	0,76	0,87	1,05
77–114	0,62	0,72	0,80	0,84	0,88	1,02	1,18
115–146	0,70	0,81	0,87	0,95	1,02	1,13	1,21
147–178	0,88	0,92	0,99	1,05	1,13	1,22	1,39
179–220	1,09	1,12	1,18	1,21	1,23	1,50	1,58
245		1,20	1,24	1,24	1,42	1,58	1,77
273		1,29	1,43	1,43	1,53	1,77	1,80
324		1,56	1,62	1,62	1,80	1,96	2,01
365		1,67	1,82	1,82	1,97	2,04	2,21
406		1,86	1,99	1,99	2,04	2,22	2,42
508		2,18	2,31	2,31	2,35	2,44	2,60

Tätä hinnastoa sovelletaan uudisasuinrakennuksissa 10 %:lla korotettuna, lukuun ottamatta tapauksia, joissa sovelletaan I Y 1:n tai I Y 2:n mukaisia korotuksia.

Käyristä ja ohituksen leikkauksesta maksetaan 0,5 metrin hinta putkikoon ja eristysvahvuuden mukaan.

Leikatut ja upotetut t-haarat 0,75 metrin hinta.

Päätelangan kiinnitys 0,25 yks./kpl.

Erillinen eristyksen saumaus teippaamalla 0,20 yks./eristetty metri. Edellä mainittu hinta sisältää kannakereikien kittaukset. Mikäli kannakereikien kittaukset suoritetaan työnantajan määräyksestä eri yhteydessä kuin teippaukset, kittaukset ovat hinnoittelematonta työtä.

Eristettäessä muhullisia tai pannallisia viemäreitä taulukon yksikköarvoja korotetaan + 25 %, kyseiseen työtapaan ei sovelleta I Y 1:n tai I Y 2:n mukaisia korotuksia.

I B Mineraalivillamatoilla tehdyt eristystyöt

I B Y Yleiset määräykset

Käytettäessä mattoja, joihin on verkko valmiiksi kiinnitetty, maksetaan työstä kuten maksettaisiin kiinnittäessä matto ja verkko erikseen.

I B 2

Mineraalivillaverkkomaton kiinnitys Bb/Bc, kuutiopaino $100 \text{ kg} / \text{m}^3$ saakka

Kanavan ulkohalkaisija D	Mattoeristyksen valmis paksuus mm				
	40	50	60	80	100
mm					
100	0.78	0.80	0.83	0.87	0.93
125	0.84	0.86	0.87	0.94	1.05
160	0.87	0.89	0.91	1.02	1.15
200	0.92	0.96	1.02	1.15	1.25
250	1.03	1.08	1.15	1.27	1.42
315	1.22	1.27	1.36	1.53	1.66
400	1.53	1.58	1.69	1.85	2.00
500	1.64	1.70	1.84	1.97	2.20
630	2.02	2.08	2.24	2.38	2.63
800	2.52	2.58	2.77	2.90	3.18
1000	3.11	3.18	3.40	3.53	3.83
1250	3.81	3.89	4.16	4.26	4.63

Kulmista maksetaan 1 metrin lisähinta

Kartioista ja T-haaroista maksetaan 0,5 metrin lisähinta

Määrämitta verkkomatot -10 %

Päällystämätön verkkomatto +20 %

Eristettäessä ullakoilla, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m, pistearvoja korotetaan 25 %:lla

I B 3**Ilmastointialumiinifoliomaton kiinnitys Ba/Be**

Kanavan ulkohalkaisija D mm	Mattoeristyksen valmis paksuus mm				
	20	30	50	80	100
100	0.74	0.77	0.79	0.97	1.03
125	0.76	0.79	0.81	0.99	1.05
160	0.78	0.81	0.83	1.01	1.07
200	0.88	0.91	0.97	1.15	1.25
250	0.98	1.01	1.06	1.23	1.42
315	1.14	1.18	1.24	1.45	1.58
400	1.44	1.48	1.54	1.78	1.92
500	1.57	1.62	1.72	1.98	2.06
630	1.76	1.81	1.95	2.24	2.33
800	1.99	2.05	2.19	2.52	2.62
1000	2.62	2.70	2.89	3.32	3.46
1250	3.23	3.33	3.57	4.11	4.28

Kulmista ja T -haaroista maksetaan 1 metrin lisähinta

Kartioista maksetaan 0,5 metrin lisähinta

Eristettäessä ullakoilla, joissa vapaan työskentelytilan korkeus on alle 1,8 m, pistearvoja korotetaan 25 %:lla

I C a Eri pintakäsittelystä maksettavat yksiköt

Käsiteltävän eristeen ulko-Ø	Sarake 1 Ohut (enintään 0,7 mm muovilevy)	Sarake 2 Ohut (enintään 0,7 mm muovilevy)
133	0,33	0,36
160	0,39	0,43
170	0,42	0,46
202	0,49	0,54
214	0,52	0,57
223	0,55	0,61
230	0,56	0,62
238	0,58	0,64
248	0,61	0,67
256	0,63	0,69
270	0,66	0,73
285	0,70	0,77
305	0,75	0,83
320	0,78	0,86
350	0,86	0,95
375	0,92	1,01
400	0,98	1,08
425	1,04	1,14
475	1,16	1,28
526	1,29	1,42
575	1,41	1,55
625	1,53	1,68

Käyristä ja ohituksista 0,5 jm

Leikatut ja upotetut t-haarat 0,75 jm

Sarake 2 pinnoitettaessa talotekniikka RYL:n tarkoittamia Ef-eristyksiä

I D Erillishintoja

I D a Laippaventtiilin eristys:

Venttiiliin lasketaan kuuluvan 3 helaa ja maksetaan venttiilistä heloiteen:

NS	50–80	1,52 yks./kpl
NS	100	1,64 yks./kpl
NS	125	1,85 yks./kpl
NS	150–200	2,11 yks./kpl

I D b

Mikäli eristäjä suorittaa rakenteen läpäisykohdan (välipohja, -seinä tms.) eristämisen erillisenä tai muun putken eristämisessä käytetystä aineesta poikkeavalla aineella, maksetaan tästä työstä seuraavasti:

– valmis kouru sidottuna 0,30 yks./kpl

Valmiin kylpyhuone-elementin kytkennän eristäminen:

– 0,3 yksikköä/kourulla eristettävä putki tai

– –0,5 yksikköä/paloeristettävä putki.

Hinnoittelu edellyttää, että eristettävä putki on korkeintaan 120 cm/putki.

II Jäähdytyseristystyöt

II Y Yleiset määräykset

1. Eristettäessä solukumilla talotekniikka RYL tunnuksella Ef.
2. Mikäli kannakkeiden, muhvien sekä varusteiden kittaukset suoritetaan työnantajan määräyksestä eri yhteydessä, kittaukset ovat hinnoittelematonta työtä.
3. Kuiluissa tehtävistä töistä on kyse silloin, kun eristäminen on mahdollista suorittaa ainoastaan eristäjän ollessa itsekin hoitotasolla.

II A 1 Solukumieristys suljetuissa kuiluissa ja konehuoneissa letkusta tai levystä liimattuna

Putken Ulko Ø mm	Solukumieristysten paksuus, mm					
	6	10	13	19	25	32
0–36	0,42	0,42	0,42	0,55	0,55	0,55
37–54	0,42	0,42	0,42	0,55	0,55	0,59
55–76	0,42	0,42	0,44	0,56	0,59	0,66
77–114	0,51	0,54	0,57	0,69	0,75	0,82
115–146	0,69	0,72	0,75	0,87	0,93	1,00
147–178	0,80	0,83	0,86	1,00	1,06	1,13
179–220	1,02	1,05	1,08	1,24	1,30	1,37
245	1,18	1,21	1,24	1,41	1,47	1,54
273	1,31	1,34	1,37	1,55	1,61	1,68
324	1,55	1,58	1,61	1,81	1,87	1,94
365	1,69	1,72	1,75	1,97	2,03	2,10
406	1,92	1,95	1,98	2,22	2,28	2,35
508	2,39	2,42	2,45	2,73	2,79	2,86

Putken solumuovieristys liimattuna: Taulukon yksikköhinnat korotettuna 20 %:lla.

Mikäli eristys tehdään Styrox-kourulla, käytetään siihen taulukon II A 1 yksikköhintoja.

Suurempien putkien sekä säiliöiden eristyshinta määräytyy seuraavasti:

	mm	yks./m ²
Eristysvahvuus	6-15	1,61
Eristysvahvuus	15-32	1,87

II A 1 taulukon solueristystä koskevat lisähinnoittelut

Kulma, mikäli se tehdään taivuttaen ilman leikkauksia, 0,75 jm.

Kulma, mikäli se tehdään letkua tai levyä leikkaamalla, 2 jm.

Haara, sisältää tarpeelliset leikkaukset 0,5 jm haaraputken mukaan.

Mikäli 3. -kohdassa haaraputken koko on yli 70 mm, kokonaishinta 1,20 yks.

Mikäli 3. -kohdassa haaraputken koko on yli 115 mm, lisähinta 3. -kohdan lisäksi 0,80 yks.

Supistuskartion teko levystä leikkaamalla 0,60 yks.

Putkipäätyjen eristys

	Mm	yks.
halkaisija	0-100	0,30
halkaisija	101-250	0,45
halkaisija	yli 250	0,60

II A 2 Solukumieristys suljettujen kuilujen ja konehuoneiden ulkopuolella

Putken ulko Ø mm	Erytispaksuus mm	yks./m ²
0-89	6, 9, 13	0,65
0-89	19	0,85

Putken solumuovieristys liimattuna: Taulukon yksikköhinnat korotettu-
na 20 %:lla.

Mikäli eristys tehdään Styrox-kourulla, käytetään siihen taulukon II A 1
yksikköhintoja.

Hinnoittelu sisältää:

- Kulmat (leikattu / taivutettu)
- T-haarat
- Kannakkeiden eristys pannalla
- Supistukset
- Muhvit ja kittaukset
- Putkipäädät

Putken ulkohalkaisija 90 mm ja suuremmissa putkissa noudatetaan taulu-
kon II A 1 hintoja.

II B

II A 1 ja II A 2 taulukoiden solueristystä koskevat lisähinnoittelut

Kuperien säiliöpäätyjen eristys; lisähinnat m² -hintojen lisäksi:

- 8.1 Säiliön päädyn levitys 1,0 yks.
- 8.2 Pumpun eristys 0–100 mm 4 yks./kpl
Pumpun eristys 101–200 mm 6 yks./kpl
Pumpun eristys 201–300 mm 8 yks./kpl
Kytkentälaipat sisältyvät pumpun hintaan

Kannakkeiden eristys

Kannakkeen kohdalla eristys liimataan kiinni putkipidikkeeseen, tämä sisältyy metrihintaan.

- 9.2 Kannakkeen heilurin eristäminen 150 mm:n pituuteen asti 0,15 yks.
- 9.3 Eristeen leikkaus tai kovertaminen sekä kannakekohtaan liimattavat erilliset erityssuikaleet, yhteensä 0,15 yks.
- 9.4 Luistikannake 2,0 yks.
- 9.5 Sankakannake 1,6 yks./kpl
- 9.6 Sprinkler-liitin (esim. Victaulic) 1,2 yks./kpl
- 9.7 Muhvi 0,40 yks./kpl

Reiänteko muhvia (lämpömittaria tai vastaavaa) varten sekä muhvin eristys

Laippojen ja venttiilien eristys

Putken koko mm	Venttiili yks.	Venttiili laipalla yks.	Laippa yks.
0–60	1,65	2,90	1,6
61–100	2,05	3,60	2,0
101–150	2,50	4,40	2,4
151–200	2,80	4,90	2,8
201–300	3,30	5,80	3,2

Solukumieristystä koskevat hinnoittelut edellyttävät:

1. että kontaktiliimaus suoritetaan putkea varten kaikissa ympäriliitoksissa ja saumoissa sekä lisäksi suuremmissa putkissa tarpeelliset kohdeliimaukset
2. että eristys suoritetaan letkulla putkikoon ollessa korkeintaan 115 mm
3. että eristäjä suorittaa tarvittaessa kourun halkaisun
4. että työssä noudatetaan työturvallisuutta koskevia määräyksiä.

Miesluukun eristys Ø mm

- 0–300 mm 4 yks.
- 301–500 mm 5 yks.

| Helsingissä 14. päivänä maaliskuuta 2011

LVI-Tekniset Urakoitsijat LVI-TU

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

Kimmo Palonen

LVI – TOIMIALAN IV – ALAN SUORITUSPALKKAUSTYÖT

Suorituspalkkaustyömääräykset

1 § Suorituspalkat

IV – ala

1. Suora urakka

Urakkasumma (US) saadaan kertomalla normituntien summa (NHS) normituntikertoimella (NHK).

$$US = NHS \times NHK$$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden IV – töiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikertoimella (NHK).

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Suoran urakan normituntikerroin   15,22 €/NH

2. Osaurakka

Kokonaissumma (KPS) saadaan urakkasumman (US) ja aikapalkkasumman (APS) yhteissumma $KPS = US + APS$

Tähän sopimukseen liittyvä työmaiden IV – töiden normitunti (NH) kerrotaan seuraavalla normituntikertoimella (ONHK):

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Osaurakan normituntikerroin   7,61 €/NH

Jokainen osaurakkaan sisältyvä todellinen työtunti (TH) kerrotaan seuraavalla työtuntikertoimella (THK):

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta

Osaurakan työtuntikerroin   7,61 €/NH

3. Suora palkkio

Palkkiosumma muodostuu työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovittua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot suosittelivat, että sovittaessa suoran palkkion sopimuksia (ns. konttäura-koita) sopimusosapuolilla on riittävän pitkä aika perehtyä sopimusasiakirjoihin.

4. Osapalkkio

Palkkiosumma ja aikapalkat muodostavat työnantajan ja työryhmän etumiehen yhteisestä sopimuksesta. Sopimus tehdään ennen ko. työn aloittamista. Sovittua palkkiosummaa ei jälkikäteen muuteta, ellei työmääräysten muutosten johdosta työn laajuus muutu.

5. Muut palkkiot

Työnantaja ja etumies tai etumiehen puuttuessa työntekijä voivat sopia myöskin muista palkkiotavoista ja – perusteista.

6. Ulosmaksu ja takuupalkat

Normiajoitetut IV – työt

Normiajoitettujen IV – töiden suorituspalkkaustyössä on jäljempänä mainittu perustuntipalkka taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain,

Palkkaryhmissä S ja 1 on ulosmaksu – ja takuupalkka taulukon mukaan, II – IV palkkaryhmissä III – palkkaryhmän mukaan.

10.3.2011 tai lähinnä sen jälkeen alkavan palkanmaksukauden alusta:

Pr	€/h
S	9,53
1	11,70
2	14,02
3	14,78
4	15,65

IV – ala

Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

Jollei muuta ole sovittu, II – IV palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna III – palkkaryhmän perustuntipalkka + 1,7 €/ tunnilta.

Muut työt (huolto – ja korjaustyöt, varastotyöt yms.)

Jollei toisin ole sovittu muussa kuin normiajoitettujen IV – töiden suorituspalkkaustyössä on työehtosopimuksessa määritelty henkilökohtainen kokonaisansio taattu ja se maksetaan ennakkona tilikausittain.

2 § Suorituspalkkaustyömääräykset

IV – ala

A. Suorituspalkkaustyötä koskevat yleiset määräykset

1. Suorituspalkkaustavat

- a) suora urakka
- b) osaurakka
- c) suora palkkio
- d) osapalkkio
- e) muut palkkiot

2. Suorituspalkkojen valinnat

1. kohdassa mainittujen palkkaustapojen valinta perustuu työnantajan ja työryhmän etumiehen sopimukseen.

Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan normiajoitettu työmääräyksen mukaan vähintään 24 NH: n työ pientalotyömaalla ja 100 NH: n työ muulla rakennustyömaalla suorituspalkkauksella. Ellei em. töiden suorituspalkkaustavasta päästä yksimielisyyteen käytetään a) – kohdan mukaista suoraa urakkapalkkausta. (Pientalotyömaat: rakennusluokituksen 01, 02 ja 04 pääluokat).

Henkilökohtainen kokonaisansio maksetaan seuraavista töistä:

- Työnantajan antaman työmääräyksen perusteella suoritettavista muutokset – ja lisätöistä, jotka eivät kuulu urakkasopimukseen ja joita ei voida järjestää suorituspalkkaustoina suoritettaviksi.
- Mikäli normiajoittamatonta työtä ei sovi suorituspalkkaustyönä, suoritetaan se aikatyönä. Tämä määräys ei koske normiajoitettujen töiden yhteydessä olevien yksittäisten osien tai kappaleiden hinnoitteluerimellisyyksiä.
- Ellei muiden töiden suorituspalkkauksesta päästä yksimielisyyteen, työ suoritetaan työehtosopimuksessa määrittelyllä ko. työn mukaisella aikapalkalla.

3. Suorituspalkkaustyön perusteena ovat sovitun palkkaustavan lisäksi mahdollisesti työtä varten laaditut piirustukset ja työselitykset.

4. Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräyksen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

5. Suorituspalkkauksen sisältö ja työmääräyksen laajuus on ennen työn alkamista kirjattava käyttämällä tätä varten vahvistettuja lomakkeita. Lomake laaditaan kaksin kappalein, ja se on etumiehen ja työnantajan allekirjoitettava.

6. Työntekijä tai työryhmä voidaan määrätä keskeyttämään jo aloitettu suorituspalkkaustyö, mikäli suoritettu työ ei vastaa sitä summaa, mikä työstä on maksettu tai jos työntekijä rikkoo työmääräyksiä tahi laiminlyö sen, mikä kuuluu hyvään järjestykseen. Työnantaja on oikeutettu vähentämään tällaiselle työntekijälle tulevasta ylijäämästä tämän laiminlyöntien tai toimenpiteiden aiheuttamat suoranaiset kulut. Mahdollisesti vielä jäljelle jäävä osa ylijäämästä maksetaan sellaiselle työntekijälle A. 8:n ja 9:n kohtien määräysten mukaan. Määräys ei kuitenkaan koske sellaisia tapauksia, jolloin työ on viivästynyt sellaisten seikkojen vuoksi, joista työntekijää ei voida syyttää.

Työntekijän vahingonkorvausvelvollisuus määräytyy työsopimuslain 12 luvun 1 § 3 momentin ja vahingonkorvauslain asianmukaisten sääntöjen mukaan.

7. Milloin suorituspalkkaustyöryhmä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa suorituspalkkaisen työn ja mikäli tällaista työtä ei aloiteta viimeistään 4 kuukauden kuluttua keskeytyksestä, maksetaan mahdollinen ylijäämä kokonaisuudessaan suorituspalkkaustyöryhmälle. Tämän kohdan tavalla keskeytynyt työ on tarjottava niiden työntekijöiden jatkettavaksi, jotka sen aloittivat ja nämä ovat velvolliset siihen ryhtymään, ellei uusi suorituspalkkaussopimus tai muu laillinen este heitä siitä estä.

8. Jollei muuta ole sovittu, viimeistään 14 vuorokauden kuluessa suorituspalkkaustyön valmistumisesta on loppulaskenta suoritettava ja mahdollinen ylijäämä maksettava seuraavana palkanmaksupäivänä.

9. Työntekijälle, jonka työsuhte päättyy suorituspalkkaustyön ollessa kesken, maksetaan hänelle mahdollisesti tuleva jäljellä oleva suorituspalkkausosuutensa samaan aikaan kuin 8. kohdassa on mainittu, edellyttäen, että hän on jättänyt palkanmaksuun tarvittavat tiedot.

B. Normiajoitettuja urakatöitä koskevat lisämääräykset

1. Urakan välimittaus suoritetaan sovittuna aikana ennen asennuksen piiloon jäämistä.

2. Jollei muusta ole sovittu, suoritetaan välimittaus sopivien työvaiheiden valmistuttua noin 2 – 3 kuukauden välein ja työntekijöille maksetaan mitaustuloksesta 90 %. Kunkin työntekijän osuus em. summasta lasketaan 5. kohdan mukaan. Tarkastelujaksoon sisältyy aina laskelma työn alusta mitaushetkeen.

Pöytäkirjamerkintä:

Liitot kehottavat urakan välimittauksissa kiinnittämään huomiota siihen, että mitaustulos on oikeassa suhteessa työn valmiusasteeseen.

3. Mikäli jokin pieni osa työmääräyksen mukaisesta urakasta puuttuu sen kuitenkin estämättä laitoksen käyttöön ottoa ja sen valmistuminen siirtyy yli 30 vrk:lla on urakkaryhmällä oikeus, jos niin haluaa, vaatia urakka katkaistavaksi ja mitattavaksi tehdyn työn osalta ja urakkaylijäämä maksettavaksi kokonaisuudessaan.

4. Sen jälkeen kun urakkatyömääräyksen mukaisesti mahdollisine lisä ja muutostöineen on loppuun suoritettu on sovittuna aikana työpaikalla suoritettava urakan mittaaminen, elleivät asianomaiset sovi siitä, että työ mitataan piirustusten perusteella. Mittauksessa kumpikin osapuoli käyttää allekirjoittaneiden liitojen mittausmiehiä, jos niin haluaa. Mittauksen tulos on oleva urakkahinnan laskemisen perusteena. Jos toinen osapuoli jää pois sovitusta mittaustoimituksesta, pätee toisen osapuolen mittaustulos. Selvitys urakkalaskentaan liittyvistä laskelmista, tunneista sekä urakka-pohjien jaosta annetaan urakkakunnalle.

Siinä tapauksessa, että asianomaiset eivät pääse yksimielisyyteen urakan jonkin osan mittaustuloksesta, suorittaa mittauksen allekirjoittaneiden liitojen yhteisesti valitsema puolueeton mittausmies, jonka ratkaisuun osapuolten on tyydyttävä. Puolueettoman mittausmiehen käyttämisestä aiheutuvat kustannukset jaetaan tasan molempien osapuolten kesken.

5. Jollei musta ole sovittu, työntekijä saa urakkaosuutenaan suorituspalkkasumasta osan, jonka suuruuden määrää hänen 1 § 6. kohdan mukainen takuupalkkansa kerrottuna hänen työhön käyttämällään tuntimäärällä, kuitenkin siten, että II – IV palkkaryhmien osalta käytetään III – palkkaryhmän palkkaa. Kunkin työntekijän kohdalla vähennetään hänen osuudestaan se summa, mikä on hänelle aiemmin jo ko. suorituspalkkaustyöstä maksettu.

Poikkeuksena kuitenkin palkkaryhmään S kuuluvat, jotka saavat kuuden kuukauden kuluttua urakkatyöhön sijoittamisesta 50% takuupalkan ja suorituspalkkasumman erotuksesta. Tätä määräystä sovelletaan vuoden ajan.

Jollei muuta ole sovittu, II – IV – palkkaryhmien osalta maksetaan tilikausittain ulosmaksuna III – palkkaryhmän palkka + 1,7 €/ tunnilta.

6. Normiajoitettujen töiden urakkasopimus on kokonaisuus, eikä tähän työehtosopimukseen sidottu työnantaja saa erottaa eri työvaiheita rakennustyömaalla erilaisiksi urakoiksi seuraavia poikkeuksia lukuun ottamatta:

- työt, jotka suoritetaan muualla kuin rakennustyömaalla,
- työnantajan palveluksessa ei ole kaikkiin työvaiheisiin pystyviä työntekijöitä,
- kun ”IV – alan normiajat rakennustyömaiden IV – töille” – osassa on merkitty *:llä, työ voidaan antaa muun kuin urakkaryhmän suoritettavaksi,

- erikoislaitteet ja niiden asennukseen liittyvät IV – työt.
- vaihteittain suoritettavat urakat,
- laskutyöt,
- eristystyöt,
- eri rakennukset useiden uudisrakennusten muodostamalla rakennustyömaalla.

7. Urakanottajan on suoritettava ottamansa urakkatyö loppuun saakka, ellei hänellä ole pätevää estettä. Milloin työntekijä työnantajan määräyksestä joutuu keskeyttämään aloittamansa sovitun urakan ja hänet siirretään pois ko. urakkatyömaalta, eikä keskeytyksen aiheuttanutta työtä voida järjestää suorituspalkalla, maksetaan keskeytyksen ajalta, kuitenkin enintään kuudelta työpäivältä, työehtosopimuksen 8§ mukainen keskituntipalkka.

3§ Etumieslisä

IV – ala

Mikäli IV – työhön sisältyy ennakoarvion mukaan yli 100 normituntia, on rakennuksella tai yhtenäisellä rakennusryhmällä yksi etumies. Mikäli työryhmään kuuluu etumiehen lisäksi vähintään viisi muuta työntekijää, etumiesten lukumäärä on kaksi.

IV – asentajalle, joka toimii rakennustyömaalla etumiehenä, maksetaan etumiestuntien suhteessa etumieslisänä 5,3 % suorituspalkkasumman ja maksetun työehtosopimuksen mukaisen takuupalkkasumman erotuksesta niissä työkohteissa, jotka tehdään suorituspalkkauksella. Mikäli työmaalla on kaksi etumiestä, jaetaan em. lisä näiden kesken etumiestuntien suhteessa.

Kullekin etumiehelle taataan etumieslisänä työtuntia kohti 0,33 €/h. Taatun etumieslisä maksetaan enakkona tilikausittain.

Mikäli IV-työhön sisältyy ennakoarvion mukaan 24–100 normituntia, on siinä yksi etumies, jolle maksetaan etumieslisänä työtuntia kohti 0,33 €/h. Etumieslisää ei vähennetä sovitusta suorituspalkkasummasta.

Tämän pykälän määräyksistä voidaan 4§ mukaisesti jäsenyrityksissä paikallisesti sopia toisin.

Etumiehen tehtävät työmaalla

1. Ottaa vastaan ja välittää työnjohdolle vastaavan rakennusmestarin antamat tiedotukset.

2. IV – asennustyön alkaessa ovat asennusliikkeen työjohto, sekä työmaan etumies velvollisia neuvottelemaan rakennustyömaan vastaavan johdon kanssa IV – asennustyöhön liittyvien tarpeellisten pukeutumis-

ruokailu-, työ- ja varastotilojen sekä purkutavaroiden kokoamispaikan järjestämisestä.

3. Etumiehen tulee valvoa työn alkaessa, että työmaalle saapuneet tarvikkeet toimitetaan asennuskohteitten välittömään läheisyyteen sekä huolehtia, että tarvikkeet varastoidaan niille varattuihin paikkoihin sekä käsitellään huolellisesti.

4. Tarkastaa saapuneet tarvikkeet hänelle luovutetun tavaraluettelon, kuormakirjan tai muiden työhön liittyvien asiakirjojen mukaan, sekä epäselvyyksien sattuessa ilmoittaa viipymättä asennusliikkeeseen tai lähetyspaikkaan.

5. Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, kanavien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluettelo laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan, lisätilaus liikkeen varastosta. Etumiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla vähintään 8 työtuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 työtuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.

6. Valvoa, että ylijäämä tarvikkeet toimitetaan asennusliikkeen varastoon ja tehdä ilmoitus kuljetusta varten varastolle. Toimittaa välittömästi rikkoutuneet ja vialliset pois asennustyömaalta, ettei niitä vahingossa asennettaisi sekä valvoa, että purettavat tarvikkeet kootaan niille varattuun paikkaan.

7. Tarkistaa urakkaryhmään kuuluvien työntekijöiden tunti-listat.

8. Huolehtia siitä, että kannakkeiden ja reikien merkitseminen suoritetaan oikein.

9. Huolehtia siitä, että asennustyö suoritetaan annettujen piirustusten mukaan. Hoitaa työnantajan määräämien ylimääräisten töiden suoritus siten, että laskutyölapulle merkitään käytetyt tarvikkeet ja työtunnit oikein sekä palauttaa ko. lomakkeet tilaajan hyväksyminä työnjohdolle.

IV – alan normiajat rakennustyömaiden IV – töille

IV-urakkahinnoittelun määräykset tulevat voimaan kunkin työn osalta niissä työkohteissa, joissa tilaajan ja urakoitsijan välillä solmittu työtä koskeva urakkasopimus perustui 1.5.2010 jälkeen annettuun ensimmäiseen urakkatarjoukseen.

1§ Yhteiset määräykset

Mom. 1 Urakkasumma suorassa ja osaurakkapalkkauksessa

Tämä kirja koskee mittaukseen perustuvia suoralla tai osaurakkapalkalla suoritettavia IV – töitä rakennustyömailla. Kirja määrittelee ne perusteet, joiden mukaan suoritettu työ mitataan ja muutetaan normiajoiksi.

- A) Urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä urakkatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.
- B) Osaurakkapalkkauksessa urakkasumma saadaan kertomalla tämän työehtosopimuksen perusteella määräytyvällä osaurakkatöiden normituntikertoimella normiaikojen summa.

Mom. 2 Yleiset normiaikarajat

Kohta 1 Normiaikoihin sisältyvät työt.

- A) normiajat sisältävät kaikki kanavien ja koneiden sekä niiden varusteiden asennukseen tarvittavat työvaiheet työmääräyksen mukaisen työn valmiiksi suorittamista varten suunnitelmien ja Talotekniikka RYL: n edellyttämällä tavalla.
- B) Työn kuluessa tarpeelliseksi havaittujen työkalujen, kanavien, osien ja varusteiden, joita tarvikeluetteloa laadittaessa ei ole voitu edellyttää tarvittavan lisätilaus liikkeen varastosta. Urakkamiehen tulee riittävän ajoissa, mikäli työ suoritetaan liikkeen sijaintipaikkakunnalla, vähintään 8 tuntia ennen ja mikäli työ suoritetaan muulla kotimaan paikkakunnalla vähintään 16 tuntia ennen, tehdä edellä mainittu tilaus.
- C) Muutostöitä, lisätöitä ja työmääräykseen kuulumattomia töitä saadaan tehdä vain työnantajan määräyksestä.

Kohta 2 Normiaikoihin eivät sisälly seuraavat työt

- A) Tarvikkeiden ja työkalujen haku kauempaa kuin 30 metrin etäisyydeltä siitä kulkuaukosta, josta tarvikkeet kuljetetaan.
- B) Jos työntekijän täytyy odottaa tarvikkeita, jotka hän on 1b – kohdan mukaisesti tilannut tai jos muutoin ilmaantuu esteitä urakkatyön jatkamiselle ja asiasta on hyvissä ajoin ilmoitettu työnantajalle eikä muuta työtä järjestetä, on näin menetetty työaika korvattava odotusajan palkan mukaan.
- C) Telineiden teko ja purkaus
- D) Kanavien läpimenoja varten tarvittavien reikien teko ja niiden paikkaaminen.
- E) Eristystyöt
- F) Kaivantojen teko ja täyttö
- G) Merkitsemistyö silloin, kun viranomaisten vaatimat reikäkuvat puuttuvat tai ovat puutteelliset, tai kun asentaja varta vasten lähetetään työmaalle ainoastaan merkitsemistyöhön.
- H) Maalaukset, lukuun ottamatta paikkamaalauksia pohjamaalilla yhteen kertaan.
- I) Varsinaiset talonrakennustyöt.

- J) Palautus luettelon laatiminen
- K) Työselityksessä vaadittujen kanavien, osien ja laitteiden pesu puhdistusnesteellä ennen asennustyötä.
- L) Säättömittaukset ja pöytäkirjan teko.
- M) Lisätilaus liikkeen varastosta, milloin tarvikeluettelo puuttuu tai on oleellisesti puutteellinen.
- N) Ilmastointikanavien nuohous työt.
- O) Tiiveys kokeet.

Mom. 3 Yleiset määräykset

Kohta 1 uudet ja vanhat rakennukset

Normiajat ovat voimassa, kun työt tehdään uudisrakennustyömaalla. Saneeraustöissä normiaikoja voidaan käyttää urakkasopimuksen pohjana. Mikäli hinnoittelua sovelletaan saneeraustöissä, sovitaan saneerauksesta johtuva haittaprosentti työnantajan ja etumiehen kesken työmaakohtaisesti.

Kohta 2 Vaativuus- ja olosuhdelisät

Vaativuuslisät

Kuilulisät:

1. aukko lattiassa, ei seinää	+ 10%
2. aukko lattiassa yksi seinä	+ 20%
3. aukko lattiassa, 2 – 4 seinää	+ 30%
RST – HST – tai pinnoitettu materiaali	+ 10 %
Asennukset laboratorioissa ja erityistä puhtautta vaativa työt, vaativampi kuin P1 –luokka	+ 16 %
Yli 1 mm pellistä tehty kanava	+ 20 %

Olosuhdelisät

Konehuonelisä, koskee kanavistoja	+ 30 %
Työskentelytila lattiasta tai maasta kattoon alle 0,90 m	+ 50 %
Työskentelytila lattiasta tai maasta kattoon alle 1,8 m	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta kanavaan yli 5,0 m	+ 25 %
Työskentelykorkeus lattiasta tai maasta kanavaan yli 8,0 m	+ 50 %

Työskentely korkeus mitataan kanavan keskikorkeuteen tai kojeen alapintaan siitä lattian, katon tai maan pinnasta, jolle teline on pystytetty paitsi kuilujen kohdalla siitä tasosta, josta kuiluun voidaan siirtyä.

IV-URAKAN NORMITUNTITAUUKKO

Mom. 1. PYÖREÄT KANAVAT JA OSAT

Sarake	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Halkaisija		- 50 mm	50 - mm						
D cm	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH	NH
-125	0,18	0,37	0,58	0,18	0,48	1,98	0,37	0,28	0,70
-200	0,21	0,40	0,63	0,30	0,53	1,98	0,40	0,30	0,75
250	0,25	0,48	0,75	0,35	0,58	1,98	0,48	0,36	0,90
315	0,28	0,60	0,93	0,44	0,75	1,98	0,60	0,45	1,13
400	0,32	0,68	1,06	0,53	0,96	2,84	0,68	0,51	1,28
500	0,41	0,84	1,34	0,67	1,03	2,84	0,85	0,63	1,58
630	0,54	1,08	1,69	0,80	1,46	2,84	0,96	0,80	2,00
800	0,60	1,30	2,04	1,07	1,98	3,97	1,30	0,97	2,43
1000	1,02	1,60	2,48	1,34	2,65	3,97	1,59	1,18	2,90
1250	1,34	1,98	2,92	1,79	3,44	3,97	1,87	1,33	3,33

1. Eristämätön kanava
2. Eristetty kanava ÄE, LE, PE - 50 mm
3. Eristetty kanava ÄE, LE, PE 50 - mm
4. Eristämätön, KY, TY, LKP, TULPPA, EP, ulkoliitin kanavasta < 1 m, SP, YHDEPL
5. Eristetty KY, TY, MY, LKP, LKT, TP, EP, JATKO, kylmäkutiste-pantaliitos
6. Ulospuhallinhajoittaja, Esim. Eyma
7. Äänenvaimennin
8. Eristämätön Haara, saapasosa
9. Eristetty Haara, saapasosa

TARKASTUSLUUKKU (kantikas ja pyöreä)

	Kanava	NH
Eristämätön	-400	0,43
Eristetty	-400	0,86
Eristämätön	500 -	0,55
Eristetty	500 -	1,01

ULKOSÄLEIKÖT *

Sarake	1
Koko	NH
-125	0,38
-200	0,48
250	0,54
315	0,61

Kantikas ulkosäleikkö *

Koko	NH/kpl
0,10–0,15	0,96
0,16–0,19	1,09
0,20–0,35	1,45
0,36–0,63	1,72
0,64–0,99	2,06
1,00–1,43	2,4
1,44–1,95	2,72
2,56–3,23	4,05
3,24–4,00	4,5

Mom. 2. SUORAKAIDEKANAVAT

Valmiin kanavan ja osien asennus

Sarake	1	2	3	4
Piiri x m = m ²	NH/m	NH/m		
0–1 m ²	0,45	1,1	0,50	1,00
1,2 m ²	0,54	1,32	0,50	1,00
1,4 m ²	0,63	1,40	0,50	1,00
1,6 m ²	0,72	1,80	0,50	1,00
1,8 m ²	0,81	2,20	0,50	1,00
2,0 m ²	0,90	2,20	0,75	1,50
2,4 m ²	1,08	2,64	0,75	1,50
2,8 m ²	1,26	3,08	0,75	1,50
3,2 m ²	1,44	3,52	0,75	1,50
3,6 m ²	1,62	3,96	0,75	1,50
3,8 m ²	1,71	4,18	0,75	1,50
4,0 m ²	1,90	4,4	1,00	2,00
4,4 m ²	1,98	4,84	1,00	2,00
4,8 m ²	2,16	5,28	1,00	2,00
5,0 m ²	2,25	5,50	1,00	2,00
5,4 m ²	2,43	5,94	1,00	2,00
5,8 m ²	2,61	6,38	1,00	2,00
6,0 m ²	2,70	6,60	1,00	2,00
6,4 m ²	2,88	7,04	1,25	2,50
6,8 m ²	3,06	7,48	1,25	2,50
7,2 m ²	3,24	7,92	1,25	2,50
7,6 m ²	3,42	8,36	1,25	2,50
8,0 m ²	3,60	8,80	1,25	2,50

Eristämätön kanava
0,45 NH/m²

Eristetty kanava
1,10 NH/m²

1. Eristämätön kanava, KY, MY, LKT, TY, SY, päätte suuremman pään mukaan, ilmamääräsäätimet (IMS) ja palopellit
2. Eristetty kanava, KY, MY, LKT, TY, SY, päätte suuremman pään mukaan
3. Eristämätön kanava, Sovituspää, Kanavan katkaisu
4. Eristetty kanava, Sovituspää, Kanavan katkaisu, mitoitus ulkokuoren mukaan

Suorakaidekanavataulukko Sivu a + Sivu b x 2 x 1m = m²

Sivu a mm	Sivu b mm											
	100	150	200	250	300	400	500	600	800	1000	1200	1500
200												
250												
300			1 m ²	1,1 m ²	1,2 m ²							
400	1 m ²	1,1 m ²	1,2 m ²	1,3 m ²	1,4 m ²	1,6 m ²						
500	1,2 m ²	1,3 m ²	1,4 m ²	1,5 m ²	1,6 m ²	1,8 m ²	2 m ²					4 m ²
600	1,4 m ²	1,5 m ²	1,6 m ²	1,7 m ²	1,8 m ²	2 m ²	2,2 m ²	2,4 m ²				
800	1,8 m ²	1,9 m ²	2 m ²	2,1 m ²	2,2 m ²	2,4 m ²	2,6 m ²	2,8 m ²	3,2 m ²			
1000			2,4 m ²	2,5 m ²	2,6 m ²	2,8 m ²	3 m ²	3,2 m ²	3,6 m ²	4 m ²		5 m ²
1200					3 m ²	3,2 m ²	3,4 m ²	3,6 m ²	4 m ²	4,4 m ²	4,8 m ²	5,4 m ²
1400							3,8 m ²	4 m ²	4,4 m ²	4,8 m ²	5,2 m ²	5,8 m ²
1600									4,8 m ²	5,2 m ²	5,6 m ²	6,2 m ²
1800									5,2 m ²	5,6 m ²	6 m ²	6,6 m ²
2000								5 m ²	5,6 m ²	6 m ²	6,4 m ²	7 m ²
2400										6,8 m ²	7,2 m ²	7,8 m ²
2800										7,6 m ²	8 m ²	8,6 m ²
3000								7 m ²		8 m ²	8,4 m ²	9 m ²
3200										8,4 m ²	8,8 m ²	9,4 m ²

Alue = 1 m²

Mom. 3. VENTTIILIT

KOKO mm	1	2	3	4	5	6
	NH	NH	NH	NH	NH	NH
100	0,50	0,85	0,60	0,78	0,30	0,90
125	0,50	0,91	0,60	0,78	0,30	0,90
160	0,60	1,00	0,80	1,04	0,32	0,90
200	0,60	1,05	0,80	1,04	0,34	1,00
250	0,60	1,14	0,80	1,04	0,38	1,00
315	0,60	1,48	0,95	1,5	0,43	1,00
400	0,73	1,70	1,10	1,7	0,50	1,21
500	0,98	1,93	1,28	1,9		1,81
630	1,25	2,38	1,60	2,5		2,42
800	1,43		1,88	3,2		
1000	1,76		2,23	3,6		
1250	2,16		2,57	4		
1400	2,55		2,94			
1600	3,01		3,31			
1800	3,46		3,67			
2000	3,97		4,05			
2400	4,40		4,43			

1. Tulo ja poistosäleiköt Esim; TRYa, Colibri, SVQ
2. Piennopeusjakolaite Esim. FMH
3. Palopelti, E-luokka, pyöreät ilmamääräsäätimet
4. Palopelti, EI-luokka
5. Tulo ja poistoventtiilit Esim. URH, EXCa, ULA, KSO,KTS, KVBa, SET, RCL
6. Paineenalennus ja liitäntälaatikot Esim. TRI, DTTZ, ATTB, ALSa, VDYc

Mom.4. ILMANVAIHTOKONEET

1 TULOILMAKOJE

2 TULO- JA POISTOILMAKOJEPAKETTI

Koje sisältää 3-osaa

1-sarakkeen mukaan jos kyseessä on pelkkä tulo- tai poistokoje

Jos pyörivä LTO-yksikkö tulee osina työmaalle, sen kokoaminen on hinnoittelematonta työtä

Sarake m ³ / s	1	2
	NH	NH
0–0,99	3,8	6,88
1,00–1,99	5,76	10,23
2,00–3,49	7,67	13,74
3,50–4,99	9,59	17,26
5,00–6,99	11,5	20,77
7,00–10,00	13,42	23,97

Päälleasennuksessa + 30%, ei koske taulukon riviä 1

Tehdasvalmisteinen teline kojeille sisältyy asennustapaan

Työnormit sisältää haalauksen nosturin ulottuvilta iv-konehuoneeseen

Pakettiin erikseen liitettävät koneosat hinnoitellaan koneosien normituntitaulukon mukaan

Pöytäkirjamerkintä:

Ilmanvaihtokoneiden hinnoittelussa 30% suuruinen päälle asennus lisää koskee kaikkia niitä ilmanvaihtokoneita, jotka asennetaan jonkin muun ilmanvaihtokoneen päälle.

Ilmanvaihtokone alkaa sulkupellistä (raitisilma- ja / tai poistoilmapellistä) ja sitä ennen tai jälkeen asennettuihin kanavistoihin tulee sovellettavaksi 30 % suuruinen olosuhteellisä siltä osin kun kanavistot sijaitsevat IV - konehuoneessa.

Koneosien normituntitaulukko

KOJEEN TUOTTO m ³ / s	
1	0–0,99
2	1,00–1,99
3	2,00–3,49
4	3,50–4,99
5	5,00–6,99
6	7,00–10,00

Jälkilämmityspatteri ja jäähdytyspatteri hinnoitellaan kanavassa kulkevan ilmamäärän mukaan taulukosta.

Sarake	1	2	3	4	5	6
Rivi	NH	NH	NH	NH	NH	NH
1.	1,11	1,32	2,04	2,36	2,68	3,01
2.	1,41	1,69	2,69	3,06	3,49	3,94
3.	1,66	1,96	2,95	3,35	3,74	4,14
4.	1,66	1,96	2,95	3,35	3,74	4,14

OSAT

1. Sälepeltili, väliosa
2. Patteri
3. Äänenvaimennin
4. Puhallin

Mom. 5 PIENKOJEET

Laite	NH /kpl
Talotuuletin, Liesikupu, Tuuletin	2,28
VSS iv-koje. Kanavat hinnoitellaan taulukon mukaan	3,70
Tuulikaappikoje	3,40
Pientalo LTO kone seinämälli	5,00
Äänieristyspatja asennettuna kaikki koot	1,99
Kiertoilmakoje	1,92
Jäähdytyskoje	1,92
Kanavapuhallin 100–160	0,48
Kanavapuhallin 200–315	0,64

Rautarakenteet teko ja asennus hinnoittelematon työ

*Lämminilmakojeet ja jäähdytyspalkit

Paino kg	NH / kpl
-15	0,90
-35	1,00
-60	1,50
-100	2,00
-150	2,50
-200	3,00

Jäähdytyspalkkien asennuksen normiaikoja korotetaan +15 %, mikäli käytössä ei ole kanavanostinta tai muuta vastaavaa apulaitetta

Ilmanvaihtolaitteet omakotitaloihin, toimitiloihin yms.

Paino	kg	NH/kpl
1.	40–99	6
2.	100–200	8

1. Esim. Enervent PLAZA, PANDION
2. Esim. Enervent PELICAN, PEGASOS

Mom. 6 AKSIAALIPUHALTIMET

Sarake	Liitântäkoko
1.	0–250
2.	315–400
3.	500–630
4.	800–1000
5.	1250–

1. Tärinän eristimet
2. Suojaverkko
3. Jalat
4. Kangasliitin
5. Johtosiivistö
6. Imukartio
7. Puhalluskartio
8. Ääniloukku, Suodatinosa
9. Moottoripelti
10. Puhallin

Sarake	1	2	3	4	5
Rivi	NH	NH	NH	NH	NH
1.	0,17	0,29	0,37	0,46	0,57
2.	0,17	0,29	0,37	0,46	0,57
3.	0,29	0,37	0,46	0,57	0,66
4.	0,37	0,57	0,74	0,94	1,11
5.	0,37	0,57	0,74	0,94	1,11
6.	0,57	0,74	0,94	1,11	1,31
7.	0,57	0,74	0,94	1,11	1,31
8.	0,74	0,94	1,11	1,31	1,45
9.	0,74	0,94	1,11	1,31	1,45
10.	1,11	1,31	1,48	1,68	1,87

Huippumuri

Koko	Imuri	LV-Piippu
	NH	NH
-29	1,92	1,92
30-49	2,44	2,44
50-	2,88	2,88

Mom. 7 OSIEN TEKO

Urakan ulkopuolinen työ jolla on olemassa kattava hinnoittelu liitetään urakkaan vain työkunnan niin halutessa

Hinnoittelun käyttö edellyttää asialliset verstaskoneet:

Kiljotiini, Kaarisakset, Kantti, Lokkari, Mankeli, Pistehitsi, Sikkikone sähkökäyttöinen.

OSIEN TEKO

Eristetty osa / kanava mitataan ulkokuoren mukaan

Yksinkertainen kanavan teko		0,42 NH / m ²
Yksinkertainen MY keskeinen / KY 90-45-30		0,68 NH / m ²
Yksinkertainen MY ja KY epäkeskeinen		0,84 NH / m ²
Eristetty kanava	-50 mm	0,82 NH / m ²
Eristetty kanava	51-100 mm	1,15 NH / m ²
Eristetty MY keskeinen KY / 90-45-30	-50 mm	1,31 NH / m ²
Eristetty MY ja KY epäkeskeinen	-50 mm	1,64 NH / m ²
Eristetty MY keskeinen KY / 90-45-30	51-100 mm	1,84 NH / m ²
Eristetty MY ja KY epäkeskeinen	51-100 mm	2,30 NH / m ²

ITSETEHTYJEN JA VALMIIDEN OSIEN ASENNUS
ITSETEHTYIHIN KANAVIIN JA OSIIN

Yksinkertainen	LKT	Hinnoittelu taulukon mukaan	
Yksinkertainen	TL	> 0,59 m ²	0,73 NH / kpl
Yksinkertainen	TL	< 0,6 m ²	1,10 NH / kpl
Eristetty	LKT	Hinnoittelu taulukon mukaan	
Eristetty	TL	> 0,59 m ²	1,40 NH / kpl
Eristetty	TL	< 0,6 m ²	1,74 NH / kpl
Putkituki / Kulmatuki			0,09 NH / kpl
Tehdasvalmisteiset		Hinnoittelu taulukon mukaan	
yli 1 mm pellille korotus		50 %	
ÄE-Kanavan muovitus		10 %	

Helsingissä 14. maaliskuuta 2011

LVI-TEKNISET URAKOITSIJAT LVI-TU ry

Henri Juva

Jari Syrjälä

RAKENNUSLIITTO ry

Matti Harjuniemi

Kyösti Suokas

Kimmo Palonen

IV-LYHENTEET

PK6025-ZN05	P-kanava 250 s=0,5 l=6
PKT6025-ZN05	P-kanava tulpattu 250 s=0,5 l=6
PKL6050025	Lämpöeristetty kanava 250 Le=50 l=6
PKÄ6050025	Äänieristetty kanava 250 Äe=50 l=6
PKP6050025	Paloeristetty kanava 250 Pe=50 l=6
PK2300x200 ZN05	Kantikas kanava 300x200 s=0,5 l=2
KYK90025	Kulmayhde 90 250
KYK45025	Kulmayhde 45 250
LKT025	Lähtökaulus tasopinnasta 250
LKPK025-025	Lähtökaulus putkelle 250-250
POK025	Pohja 250
LYPK025	Liitin putkelle 250
TLPP025	Tarkastusluukku pyöreälle 250
TLTP040x020	Tarkastusluukku tasopintaan 400x200
TLPP025-A30	Tarkastusluukku paloluokka A30 E=60
MYK025-0200	Muuntoyhde 250-200
MYE025-0200	Muuntoyhde epäkeskeinen 250-200
SP025	Säätöpelti 250 Esim: PRA,liris, MRS
PP025	Palopelti 250
THPK04003150250	T-Haara 400/315/250
USAV250	Ulkosäleikkö 250
ÄV02501200	Äänenvaimennin 250 l=1200

Liite 6

TYÖAIKAOHJAUSTYÖRYHMÄ

- Osapuolet asettavat ohjausryhmän, jonka tarkoituksena on
- seurata liukuvan työajan käyttöä koskevia kokeiluja
  - seurata rakennustuoteteollisuuden työaikojen selvittämistä

Liite 7

TYÖKYVYN YLLÄPITÄMINEN JA SAIRAUSSPOISSAOLOJEN HALLINTA

Rakennusliitto ja Rakennusteollisuus RT selvittävät yhteisesti rakentamisen alalle sopivat menettelyt työkyvyn ylläpitämiseen ja sairauspoissaolojen hallintaan.

Aluksi selvitetään, millä tavalla työntekijöiden sairauspoissaoloihin tällä hetkellä yrityksissä ja työntekijöiden keskuudessa suhtaudutaan, millä tavalla yrityksissä seurataan sairauspoissaolojen kehitystä, määrää ja syitä sekä mitä hyviä käytäntöjä yrityksissä on sairauspoissaolojen ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä työkyvyn ylläpitämiseksi. Selvityksen toteuttamisessa kiinnitetään erityisesti huomiota työssä jaksamisen ja työilmapiirin parantamiseen. Samalla selvitetään myös muilla aloilla olevia hyviä käytäntöjä ja niiden soveltuvuutta rakennusosalalle.

Nykytilan selvitys ja tulosten analysointi suoritetaan 31.12.2010 mennessä. Nykytilan selvityksen jälkeen sovitaan alakohtaisista kokeiluista alakohtaisten työehtosopimusosapuolten kesken.

Mikäli aikataulua sopimusosapuolista riippumattomista syistä (esim. rahoituksen järjestämisestä johtuen) joudutaan muuttamaan, osapuolet sitoutuvat yhteisesti siihen, että hanke toteutetaan sopimuskauden aikana. Hanketta varten palkataan ulkopuolinen konsultti (esim. Työterveyslaitos) ja hankkeelle haetaan yhteisesti rahoitusta Työsuojelurahastolta tai muulta vastaavalta instanssilta.

Rakennusliitto ja Rakennusteollisuus RT asettavat 31.3.2010 mennessä hanketta varten yhteisen ohjausryhmän, johon kumpikin osapuoli nimitää yhtä monta jäsentä.

Liite 8

TYÖLLISYYDEN EDISTÄMINEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN VASTUSTAMINEN

Osapuolet jatkavat vuoropuhelua talousrikollisuuden aiheuttamien ongelmien ehkäisemiseksi. Osapuolet kokoontuvat vähintään kerran vuodessa yhteiseen korkean tason seminaariin, jossa käydään läpi talousrikollisuuden rakentamiselle aiheuttamia ongelmia ja pyritään yhdessä kehittämään keinoja niiden vähentämiseksi. Kumpikin osapuoli nimeää seminaariin edustajia kaikilta rakentamisen työehtosopimusaloilta ja seminaarin järjestämisvastuu on vuorotellen Rakennusliitolla ja Rakennusteollisuus RT:llä.

Osapuolet sitoutuvat Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastualueen HTT -yhteistyöryhmässä toimimiseen.

Lisäksi perustetaan korkean tason työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää talousrikollisuuden vaikutusta työllisyyteen ja yritysten kilpailuasemaan rakennusallalla. Työryhmän tehtäviin kuuluu mm. seuraavien asioiden selvittäminen:

- talousrikollisuuden vaikutus rehellisten rakennusalan yritysten markkinoiden vähentymiseen,
- pimeän työn vaikutus kotimaisen työvoiman työllistymiseen

Työryhmä selvittää myös miten nykyaikaisten työajanseuranta- ja kulunvalvontalaitteiden avulla voidaan tehostaa talousrikollisuuden torjuntaa ja antaa suosituksia niiden käytöstä.

PÖYTÄKIRJA MATKALIPPUKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISISTA RAJOISTA

1. Heinolassa

Lähtien lounaasta Sinilähteen pohjoisesta tienhaarasta Lahden tiellä, tästä suoraan Heinäsaaren pohjoiskärkeen edelleen suoraan Lemmenlammelle - suoraan Terveyslammelle - suoraan Vuoritalolle, josta Koskensaaressa eteläkärjen kautta lähtöpisteeseen Sinilähteen tienhaaraan.

2. Helsingissä

Tarvon sillasta Huopalahdentien ja vanhan Turuntien risteykseen, jolloin Ulvilantie jää rajojen sisäpuolelle, josta Nurmijärventietä pitkin rautatieylikäytävälle, siitä rautatien ja Kullervontien risteykseen, edelleen Kullervon- ja Käpyläntietä pitkin Koskelantielle, Koskelantietä pitkin Vanhaankaupunkiin pohjoisrajana Vantaanjoen silta, Kulosaaren pohjoisrajana Herttoniemen silta, Lauttasaaren länsirajana Westendin silta sekä Seurasaaressa, Suomenlinnan keskussaarille, Korkeasaareen, Harakkaan, Kuusisaareen, Lehtisaareen, Kaskisaareen, Mustasaareen, Porsaaseen sekä saarille, joilla purjehdusseurojen majat sijaitsevat. - Muut saaret kuuluvat kohtaan "Matka-aikakorvaus".

3. Hämeenlinnassa

Karjalankadun ja Papinniityntien kulmauksesta Sairion asutusalueen ulkopuolitse Salomaankadun ja Aulangontien risteykseen (turkistehdas mukaan luettuna), josta Tampereentien ja Antreantien risteykseen, siitä suoraan Viisarin tienristeykseen, josta raja kulkee Kaihtolammen kautta Ahvenistonjärveen, josta urheilukeskuksen ulkopuolitse kr. katolisen hautausmaan pitkin Rapomäessä olevaan kaupungin rajan kulmaukseen seuraten kaupungin rajaa Kantolaniemessä olevaan OTK:n pistoraiteeseen ja siitä OTK:n tienhaaraan jatkuen rautatien ylitse tietä pitkin Katumajärveen, josta Harvialan tietä Viipurintielle ja edelleen lähtöpisteeseen.

4. Hyvinkäällä

Pohjoisessa, missä läänin raja leikkaa rautatien ja Helsinki-Hämeenlinna-valtatien, Ridasjärven tiellä Ylentolan tienhaaraa, Ahdekallion tiellä Parikkaanjoen silta, kaakossa rautatien ja kaupungin raja, etelässä Vantaanjoki, samoin lännessä ja luoteessa Vantaanjoki ja lääninraja.

5. Imatralla

Matkalippukorvaus maksetaan työmaille, jotka ovat linja-autoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella paikallisliikenteen lähtöpaikalta Imatrankoskelta lukien.

6. Joensuussa

Nurmeksentien ns. kapea silta - Siilaisten puron rautatiesilta - Nojakassa Kuuselan talo - Nuottaniemi Hasanniemi - Ukonniemestä suoraan Hukanhaidan kansakouluun - Oksojan puron silta - Mutalantie vesijohdon päälinja.

7. Jyväskylässä

Alueella, jotka rajoittavat vanhan 4-tien 600 metriä Säynätsalon tienhaarasta kaupunkiin päin sijaitseva autotalli Keljossa, josta alueraja on vedetty Vuorilammen koillisrantaa sivuten suoraan kaupungin rajaan, edelleen kaupungin rajaa Vesangan tielle. Tästä suoraan Tiilitehtaan tienhaaraan, edelleen suoraan öljyvarikolle Laukaan tien varrella, jossa rajapiste on 1050 metriä kaupungin rajasta Laukaaseen päin, tästä alueraja kääntyy noin 90° yhtyen suoraan kaupungin rajaan, jota seuraten edelleen Vaajakosken tielle, tästä 680 metriä kaupungin rajaa pitkin pisteeseen, josta aluerajana suoraan lähtöpisteeseen. Selvennys: kyseessä ovat vuoden 1958 Jyväskylän kaupungin rajat.

8. Kajaanissa

Siikalahden pohjukasta Kangaspuron suuhun, jota seuraten Heinisuon tielle, Heinisuon tietä Kajaani-Kuusamo-tielle, sitä noin 300 metriä Kuusamoon päin, josta kääntyy tie vasempaan, sitä tietä sen päähän, josta suoraan Hakalan tien risteykseen, siitä Syrjälään menevää tietä sähkölinjalle Teerisuon eteläkärkeen, sähkölinjaa seuraten Kajaani-yhtiön muuntamolle, jatkuen sähkölinjaa pitkin Vuoreslahden tien ja sähkölinjan risteykseen, siitä Vuoreslahden teitä 5-tielle, jota myöten Hevossuon tien risteykseen, Hevossuon tietä Syväpurolle, josta suoraviivaisesti radalle pisteeseen 629, siitä suoraviivaisesti Valkeisjärven kautta Prikaatin tielle, jota seuraten Lahnasjärventien risteykseen, siitä suoraan Sotkamon tien ja Laajakankaantien risteykseen, jatkuen suoraan Myötärinteentien ja kaupungin maiden risteykseen, jatkuen kaupungin maiden rajaa seuraten Siikalahteen.

9. Kemissä

Ajoksentien suunnassa Kraaselin silta, Laitakarin pohjoiskärki, Selkäsaaren pohjoiskärki. Vähähaaraa myöten Vähähaaran silta (Pajusaaren silta), josta edelleen Torvisenkatua Suokadun ja Sivakankadun päätteeseen, josta Kittilänjärven kaupunginpuoleista rantaviivaa seuraten Oklahomanka-

tua, Metsäkadun ja Ouluntein yhtymäkohtaan, camping-alueen kaupungin puolesta rajaa Kraaselin siltaan.

10. Kokkolassa

Pohjoisessa Sannanrannan eteläpuolitse asevelikylän pohjoista reunaa seuraten pikiruukkiin, josta suoraviivaisesti kaupungin rajaan, jota pitkin idässä Heinolan asutusalueen eteläpuolitse Tjärüholmin, Strandin ja Villivikin kautta hautausmaan pohjoiseen kulmaukseen ja siitä edelleen haldin & Rosin kautta rautatietä seuraten Haukojalle, edeten siitä keskusvaraston idänpuolesta raja-aitaa pitkin Sannanrantaan.

11. Kotkassa

Työpaikoille Metsolaan, Hovinsaarelle, Puistolaan ja Hietaseen.

12. Kouvolassa

Noudatetaan 8.6.1967 pidetyssä liittoejn välisessä neuvottelussa kartalle vahvistettuja rajoja.

13. Kuopiossa

Likolahti, Puijon näkötorni, Rajalan lepokoti, Harjula, ammuslataamo ja Siikinlahden alueella Shellin ja Esson varasto.

14. Lahdessa

Pohjoisessa teollisuusalueen pohjoiskärki suoraan Lepolankadun länsipäähän - Lepolankatu - Hirsimetsätie - Vihtorinkatu - Sammuttajankatu - Viipurin valtatie - Oppilaankatu, josta suoraan Rekolankadun, Lotilantien ja Ämmälänkadun risteykseen - Ämmälänkatu - Jukolankatu - Leppäkatu - Saksalankatu - Tapparakatu - Riihimäentie - Rykmentintie Harjunalustankatu - Juoksijantie - Hämeen valtatie - Kankaantie - Tapanilankatu, josta suoraan Vesijärven rantaan.

15. Lappeenrannassa

Pohjoisessa Voisalmen silta, josta suoraviivaisesti jatkuu Karhusaaren pohjoispäähän, kulkien edelleen Akkasaaren ja Muukkosniemen koillispuolitse Pikku-Pappilaan ja siitä suoraan Hyrymäen pohjoispuolitse. Lounaassa Simolan ja Paraisten tien risteyksestä suoraviivaisesti Mattilan ja Kesämäen kylien välistä noudattaen sähkölinjaa. Lounaassa kulkee raja Kuusimäen kylän länsipuolitse päättyen Tyysterniemen pohjoiskärkeen ja Voisalmeen siltaan.

16. Mikkelissä

Matkalippukorvaus maksetaan niille työmaille, jotka ovat linja-autoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella paikallisliikenteen lähtöpaikalta.

17. Nokialla

Matkalippukorvaus maksetaan yli 2 kilometriä ylittävällä alueella aseman risteyksestä mitattuna. Tarkoittaa 2 kilometrin säteen ulkopuolella.

18. Oulussa

Pitkänmöljän länsikärjestä rantareimariin, mistä Toppila Oy:n alueen pohjoispuolitse kulkevaa kylätietä Pateniemeen maantien yli. Vilkkutien kautta Mustasuon reunaa kulkevaa tietä pitkin Simpsankankaan itäpuolitse Iskon kasarmialueen läpi kulkevaa tietä Pyykösjärven maantielle, josta suoraan Typpi Oy:n pohjoiskulman kautta teollisuusalueen itärajaa pitkin laskuojaa seuraten Oulujokeen. Tämän jälkeen seuraten kaupungin rajaa Männistön talon itäpuolelta kaupunginojaan ja siitä Hiirosenkankaan läpi Kangastietä seuraten ratapihaa eteläkärkeen, josta suoraviivaisesti Limingan maantielle Krouvin Männikön pohjoispuolella, josta raja seuraa Limingan maantietä etelään ja siitä Oritkarin meren rantaan seuraten siten rantaviivaa Pitkänmöljän kärkeen.

19. Pieksämäellä

Rajoina ovat Pieksämäen kaupungin vuoden 1972 rajat.

20. Porissa

Seikun sahan lautatarhan koillisesta kulmasta Vanhankoiviston kaupungin puoleista rajaa pitkin Uudenkoiviston uudelle maantielle, jotka pitkin Pohjoiselle Piirikadulle Läntisen Piirikadun kulmaan saakka, jatkuen siten mainittua katua ja Lounaista Linjakatua pitkin rautatieaseman eteläpuolitse ja Tiilimäen talojen pohjoispuolitse Sacklenin katulinjaa seuraten suoraan osuusteurastamon länsipuolelta ja uimalaitoksen itäpuolelta Toejen etelänpuolelta rantaa Kokemäenjokeen.

21. Raahessa

Meren rannasta Pattijoen etelähaaraa myöten Pattijoen vanhantien ja Siikajoentien risteykseen, edelleen Siikajoentietä 8-tien risteykseen, siitä suoraviivaisesti Pattijärven kautta Kaakkuriin, jatkuen suoraan 8-tien ja Rautaruukin tien risteykseen. Siitä suoraan Rautaruukin pohjoispuolen portille jatkuen raja-aitaa myöten mereen, jonka jälkeen rantaviivaa seuraten Pattijoen etelähaaraan.

22. Raumalla

Lännessä raja kulkee merenrantaa Aarnkarin korkeudelle, josta suoraan Ruonajärven pohjoisrantaa seuraten uudenlahdentien tienhaaraan, jatkuen edelleen Rauma-Sorkka-tielle Palolahteen (Laineen talo) eteläpuolelta suoraan Pori-Rauma-pikatielle rautatien ylikäytävälle. Ja selleen suoraan Rauma-Repolan kanavaan, jota möten raja jatkuu Pitkäjärveen ja

Pitkäjärven eteläpäästä suoraan Rauma-Turku-pikatielle kaupungin rajaan ja kaupungin rajaa myöten mereen.

23. Riihimäellä

Herajoen suunnassa - Herajoen silta - Korttiomäen suunnassa - Metsolan tienhaara - Vantaan suunnassa Koskelan tienhaara - Karhin suunnassa - Kokon seisake - Karan suunnassa - Liimatehtaan alikäytävä - Riihiviidan suunnassa - Lehtolan tienhaara - Tervakosken suunnassa - Vanhan Tervakosken ja pikatien risteys Lopen suunnassa - Kallelan tienhaara - Riutan tien suunnassa - Mustatien silta.

24. Rovaniemellä

Kittiläntie 1961 kaupungin raja, siitä kaupungin rajaa seuraten Ounasjoen ja Saarenputaan yhtymäkohtaan. Saarenpudasta rautatielle ja rautatietä alikäytävälle ja siitä suoraan ulamastolle ja edelleen Jäkälä-Porokadun yhtymäkohtaan ja suoraa linjaa Salmijärven rantaan. Salmijärven rantaa kaupungin rajaan ja vuoden 1961 kaupungin rajoja seuraten Kittiläntiehen.

25. Savonlinnassa

Matkalippukorvaus maksetaan työmaille, jotka sijaitsevat lännessä olevan Laitaatsalmen sillan ja idässä olevan Kyrönsalmen sillan ulkopuolella.

26. Seinäjoella

0-pisteeksi sovittu Keskustori tarkemmin määriteltynä Keskuskadun ja Kalevankadun välinen aukeama.

27. Tampereella

Lännessä Joselinin niemen länsikärjestä alkaen kohti Rajaporttia, kääntyen siitä Tikkutehtaankadun keskiosan kautta Näsijärven rantaan. Idässä Naistenlahden pohjukasta alkaen suoraan itään Lapintien ja Käpytien risteykseen, kääntyen Käpytietä Tapatoran katua myöten Koljontien ja Kalevan Puistotien risteykseen, siitä etelään Kalevan Puistotietä ja Viinikantietä myöten Viinikanojana, katuen sitä myöten länteen Pyhäjärven rantaan.

28. Tornio

Lännessä valtakunnan raja, pohjoisessa Tanskin saaren pohjoiskärjestä Liakan lossin eteläpuolelle suoraviivaisesti, idässä Liakkajokia myöten Salmenkosken eteläkärkeen, etelässä siitä Ruohokarin, Kirkkokarin ja Lehtilieten pohjoiskärjen kautta vesistöä myöten Pirkiö-Näätsaaritietä myöten Tornionjokeen, missä yhtyy valtakunnan rajaan.

29. Turussa

Vesiraja Kanavaniemi - Ruossalontien rautatieylikäytävä Ruissalontie Juhana Herttuan Puistotien risteykseen, Iso-Heikkilän asutusalueen itäreuna jatkuen tähtitornin itäpuolitse rautatien yli Pitkämäen varastoalueen tielle, Pitkämäentie, Kaakelitehtaan pohjoisreuna, Inkiläntie, Itäpelontie, Satakunnantie, Oikotie, Vierusmäentie, Barkerin kutomon eteläpuolitse linjaa Pispalankatu, Maununtie, Keskikatu, Viinimäentie, Nummenkatu, Rautakatu, Teollisuuskatu, Hippoksentie, uudenmaantie, Kurjenmäentie, Vähä-Heikkiläntie, Laivaniemenkatu, Rykmentintie, Puistomäentien risteykseen, josta suoraviivaisesti Pihlajaniemeen, Pitkäsalmi, Kanavaniemeen.

30. Vaasassa

Lähtien pohjoisesta Onkilahden pumppuasemalta kaakkoon lähtevää viemärilinjaa seuraten tammikaivon ohi asevelikylästä tulevan avoviemäriojan yhtymäkohtaan. Tästä etelään kääntyen Vanhan-Vaasantien yli rautateille ja jatkaen tästä raviradan kansakouluun ja raviradan kaakkoispuolitse kulkevaa tielinjaa Emäntälahteen. Edelleen merirajaa pitkin Vaskiluodon kääntösillan ja Palosaaren sillan kautta onkilahden pumppuasemalle.

31. Vantaalla

Työmaille, jotka sijaitsevat yleisen kulkuneuvoliikenteen kulloinkin voimassa olevan yksinkertaisen perusmaksualueen ulkopuolella laskettuna paikallisliikenteen lähtöpaikoilta, jotka kulkuneuvosta riippuen ovat Tikkurilan linja-autoasema tai rautatieasema.

32. Varkaudessa

Lehtoniemen suunnassa koko niemi tehtaineen, Mikkelin tien suunnassa kunnallsikodin tienristeys, Lutilan tien suunnassa Puurtilan-Lutilan tienhaara, Osmajoen tien suunnassa Ruokokosken silta, Könönpellossa Könönpellon rautatiesilta.

33. Ylivieskassa

Lännessä eteläpuolella jokea Sievin asemalle ja Kalajoki-Ylivieska tien risteys, siitä suoraviivaisesti Similän kaupalle, Similän kaupalta Oulun uuden ja vanhan tien risteys, siitä itään Kuljun talon kautta Katajalan talon kautta etelään siitä rautatien kilometripylvääälle nro 627 ja siitä Sievin asemalle ja Kalajoki-Ylivieskan tien risteykseen.

PÖYTÄKIRJA MATKA-AIKAKORVAUKSEN PAIKKAKUNTAKOHTAISISTA RAJOISTA

Helsinki

Jorvaksentien ja Tapiolantien risteys, Tapiolantie - Pohjantie - Aarnivalkeantie - Menninkäisentie - Kimmeltie - Otsolahden ja Kimmeltien yhtymäkohdassa kartalle piirrettyä rajaa seuraten Otaniemen halki kaupungin rajaan, josta kaupungin rajaa seuraten rautatielle. Rautatietä seuraten Pitäjänmäellä sijaitsevalle rautatien alikäytäväsillalle, Kaupintie, Nurmijärventie, Pirkkolantie, Pakilantie, Käskynhaltijantie, Norrtäljentie, Herttoniemen rautatietä Viikin ja Latokartanon tien risteykseen, josta suoraan rantaan. Hiihtomäen takainen lahden pohjukka Herttoniemessä, urheilukentän pohjoisreuna, Siilintie, Viikintie, Roihuvuorentietä suoraan rantaan.

Imatra

Lännessä kauppalan vuoden 1965 raja, pohjoisessa Saimaan rantaviiva, Vuoksen kohdalla Enso-Gutzeit Oy:n vesijohto, siitä edelleen rantaviivaa niemen kärkeen, joka on Saimana hovin tilalla nro 15²⁴ ennen Kaukopään tehdasaluetta, josta suoraviivaisesti Tempelikadun päähän, edelleen suoraan Karjalantien alikäytävälle, siitä sähkölinjalle, idässä rajana sähkölinja, Linnansuontie, Savikannentie, Rautalankatu, Enson tie, Rautatehtaan tie rautatien tasoristeykseen, etelässä rautatien ja Vallinkoskentien risteyksestä Vuoksen yli Myllynkujalle, edelleen Vallinkoskentie, Hernekaliontie, Tattarikatu, Viipurintie ja Lompsinjokea seuraten Kauppalan rajaan. Ko. rajat määrätty Imatran kauppalan asemakaavaosaston vuonna 1963 laatiman Imatra-opaskartan mukaisesti. Kummallekin sopijapuolelle on neuvottelujen yhteydessä laadittu kartalle piirretyt rajat tehdystä sopimuslisäyksestä. Imatran kaupungin virallinen 0-piste sijaitsee Mansikkakoski-nimisessä paikassa.

Kotka

Rajoina Langinkosken, Sutelan, Kyminkartanon, Hovilan ja Turvalan sillat.

Savonlinna

Lännessä rantaviivasta suoraan Laivurinkadun mukaisesti ja edelleen Laivurinkatua Poukkusalmentien risteykseen, josta edelleen Poukkusalmentietä Sinikkamäelle. Sinikkamäeltä suoraviivaisesti Enso-Gutzeit Oy:n radiomastolle, josta suoraviivaisesti Täryniemeen, Täryniemestä rantaviivasta

vaa seuraten Neulanniemeen, edelleen suoraviivaisesti Sulosaareen ja edelleen suoraviivaisesti Rajalahteen. Rajalahdesta rakennettavaa valtatie nro 14 myöten Karajalantien ja valtatie nro 14 yhteyteen tulevaan liikenneympyrään. Idässä rakennettavasta liikenneympyrästä suoraviivaisesti Tuurinkadun ja Pohjolankadun yhtymäkohtaan. Pohjolankatu Oy Silh. Schauman Ab:n tehdasalueen aitaan (Pohjolankadun itäpuolella olevat Huhtasen kauppapuutarhan ja ammattikoulun rakennukset mukaan luetuna), josta rantaviivaa seuraten Alttarikivenniemeen ja edelleen suoraviivaisesti Huutokallionniemeen. Huutokallionniemestä suoraviivaisesti Laivurinkadusta rantaviivaan johdetun rajan yhtymäkohtaan.

Vantaa

0-piste sijaitsee uuden rautatieaseman ratapihanpuoleisten portaiden edessä.

LVI-ALAN AAKKOSELLINEN ASIAHAKEMISTO

A

Aikatyöpalkka	24
Aikatyö	24, 88, 122
Ammattikoulutus	31
– ansionmenetyksen korvaus	81
– koulutusaika	81
– kunnalliset luottamustehtävät	51
– kutsuntapäivä	51
– luottamushenkilöille	82
– lääkärintarkastus	47
– reservinharjoitusaika	52
Arkipyhäkorvaukset	19
Arkipäivä	46
Ay-jäsenmaksut	51
Ay-koulutus	82

E

Ennakot	
– lomaltapaluurahasta	41
Erikoislisät	
– ammattitutkintolisät	33
– etumieslisä	92, 138
– erityistyölisät	24
– ilta- ja yötyölisä	16
– vuorotyölisä	16
Erimielisyydet ja niiden ratkaiseminen	50
Erinäisiä korvauksia	51
Erityistyölisä	24
Etumiehen tehtävät	92, 138

H

Harjannostajaistilaisuus	52
Henkilökohtaiset merkkipäivät	51
Henkilökohtainen aikapalkka	24
Henkilökohtainen kokonaisansio	25
Henkilötiedot	13
– työsopimus	13

Hinnoittelematon työ	88, 122, 125
Hälytysluntoinen työ	21

I

Iltyö	16
– lisä	16
Irtisanominen	15
Isyysvapaa	47
Itsenäisyyspäivän palkka	19

K

Kahvitauot	17
Karenssipäivä (sairausaika)	45
Kehityskeskustelu	28
Keskkituntiansio	32
– lomapalkka	43
Koeaika	14
Kunnalliset luottamustehtävät	51
Kutsuntapäivän palkka	51
Kuukausipalkka	25
– muunnettu	25
– sovittu	25

L

Lakisääteinen lääkärintarkastus	47
– muut lääkärintarkastukset	47
Lepotauot	17
Lomaltapaluuraha	41
Loman keskituntiansio	43
Lomapalkka	43
– tuntipalkka	40
– kuukausipalkka	40
Lomapalkkasopimus	42
Lomapäivien kerroin	43
Lomautus	14
Luottamushenkilöiden ansion menetyksen korvaus	73

Luottamusmiehelle annettavat tiedot	78–80
Luottamusmiehen tehtävät	70
Lääkärintarkastukset	47

M

Majoituskorvaus	36
Matkustusaika	35
– palkka työaikana	35
– palkka työajan ulkopuolella	35
Matkalippukorvaus	35
Matka-aikakorvaus	35
Matkatyöt ja päivärahat	36
Matkustuskorvaukset	35
– päivärahatyöt	35–37
Merkkipäivät (50 v ja 60 v)	51
Muut palkkiot	87, 136

N

Neuvottelujärjestys	50
Nuoret työntekijät	26

O

Odottamaton työ	21
Odotusajan palkka	33
Omaisten kuolemantapaukset	52
Osaurakka	86, 133
Osapalkkio	87, 134

P

Paikallinen sopiminen	12
Paikallinen sopiminen työajoista	18
Palkkalaskenta-aika	39
Palkanmaksukausi	39
Palkanmaksupäivä	39
Palkkankorotukset	53–55
Palkkataulukot	25
Perustuntipalkka	24
Peseytymiskorvaus	21
Poikkeava työaika	16
Putkieristystyökalukorvaus	64
Pyöritykset	68
Päivärahatyöt	36
– majoituskorvaus	36
– matkustusaika	36

– päiväraha	36
– vajaa vuorokausi	36
Päivätyö	15–16
Pääluottamus mies	69
– ajankäyttö	73
– annettavat tilastotiedot	78
– korvaukset	73
Pääluottamusmiesten yhdysmies	62

R

Reserviharjoitusten palkka	52
Ruokailutuot	17
Ryhmänhenkivakuutus	52

S

Sairaus	45
– ajanjaksot	45
– ilmoitusvelvollisuus	46
– karenssi	46
– sairauden toteaminen	46
– sairastumispäivä	46
– uusiutuminen	46
– vieraalla paikkakunnalla	37
Sopimuksen soveltamisala, yleissopimus	69
Sopimuksen voimassaoloaika	52, 85
Sosiaalililat	49
Suojavaatetus	49
Suorituspalkat (IV-ala)	135
Suorituspalkat (putkiala)	88
Suorituspalkkaustyömääräykset	88
Suorituspalkkaustavat	88
Suorituspalkkojen valinta	88
Suora urakka	88
Suora palkkio	88
Sunnuntai työ	21
– korotus	21
Säännöllinen työaika	15

T

Takuupalkat	87, 121, 134
Tasaava palkanmaksu	19
Tauot	17

Tuntikortit	39
Työaika	
– säännöllinen työaika	15–16
– poikkeava työaika	16
Työajan lyhennys	22
Työajan siirtäminen	17
Työehtosopimuksen soveltamisala	11
Työhönottopaikka	14
Työmatkat	34–39
Työpalkat	24–32
Työrauhavelvoite	12
Työskentely ulkomailla	37
Työsopimus	13
– määräaikainen	13
– toistaiseksi voimassa oleva	13
Työsuhde	13–15
– alkaminen	13
– päättyminen	14–15
Työsuhdeturva	14–15
Työsuojeluvaltuutettu	70
– ajankäyttö	74
– korvaukset	74–75
Työtapaturma	45–47
Työtuntijärjestelmä	17
– vuorokautinen	17
– viikoittainen	17
Työturvallisuusmääräykset	48
Työviikko	15
Työvuorokausi	15
Työvuoroluettelot	17
Työvälineet	51

U

Ulkomaantyöt	37
Ulkopuolinen työvoima	83
Urakan keskeyttävät työt	91, 138
– urakkatyön keskeytyminen	91, 138
– loppuselvitys	89, 136
– selvitysaika	89, 136
Urakkapalkka	90, 122, 134
Urakkatyö	
– urakkasopimus	89, 135
– urakan kokonaisuus	91, 137

– poikkeusluettelo	91, 137
– muutos ja lisätyöt	88, 135
– välimittaus	90, 122, 136
Urakkaosuus	90, 137

V

Vajavuorokausi (päivärahat)	36
Vapaapäivä	16
Varallaolokorvaus	22
Viikkolepo	15–17
– korvaus	21
Viikoittainen työaika	15–17
– ylityö	20–21
Viikonloppumatkat	37
Vuorokautinen työaika	15
– ylityö	20
Vuorotyö	16
– lisä	16
Vuosilomamääräykset	40–42
– loman ansaitseminen	40
– loman antaminen	40
– lomapäivien lukumäärään perustuva kerroin	44
– pituus	44
Vuosilomapalkat	40
– irtisanomisen yhteydessä	42
– keskituntiansio	43
Vähentämisyjärjestys	15

Y

Yhden päivän karenssi	46
Yleissopimus	66
Ylityö	
– sopimusperusteinen	20–21
– viikoittainen	20–21
– vuorokautinen	20
Ylityökorvaukset	
– lain mukaiset	20–21
– sopimusperusteinen	20–21
Yötyö	17
– lisä	17

Ä

Äitiysloma	47
------------	----